

Οι επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19 στην νεανική επιχειρηματικότητα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΙΡΕΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΖΟΠΟΥΝΙΔΗΣ**

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΧΑΝΙΑ 2022

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως κεντρικό αντικείμενο πραγμάτευσης τις επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19 στην νεανική επιχειρηματικότητα. Το ερευνητικό αντικείμενο προσεγγίστηκε διττά, αρχικά συντελέστηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση του αντικειμένου, εκ της οποίας προέκυψαν ορισμένες θεματικές ενότητες για τις διεθνείς και εγχώριες τάσεις της νεανικής επιχειρηματικότητας και απασχόλησης σε δύο διαφορετικά χρονικά πλαίσια, πριν την έλευση της πανδημίας και κατά την περίοδο που διανύεται τώρα. Στην συνέχεια, για την συγκεκριμενοποίηση της έρευνας και την πιο ενδελεχή κατανόηση της επίδρασης της πανδημίας στην νεανική επιχειρηματικότητα, διενεργήθηκε εμπειρική έρευνα, ποσοτικής μεθόδου με κλειστού τύπου ερωτηματολόγια. Το δείγμα που συμμετείχε στην έρευνα αποτελούνταν από 100 άτομα που ανήκαν στο ηλικιακό φάσμα από 18 μέχρι 35. Τα συμπεράσματα της έρευνας ταυτίζονται με την γενική βιβλιογραφία που δείχνει πως οι συνέπειες της πανδημίας του COVID-19, ήταν αρνητικές για την νεανική επιχειρηματικότητα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της θέλησης των νέων για επιχειρηματικότητα παρά την κρίση, το οποίο αντικρούεται με τις περιορισμένες ευκαιρίες και δυνατότητες που παρέχει το ελληνικό κράτος, για την στήριξη των προσπαθειών τους.

Λέξεις Κλειδιά: Πανδημία, COVID-19, Νεανική επιχειρηματικότητα, Ελλάδα, ΕΕ

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
I. Κατάλογος Σχημάτων.....	5
II. Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	5
III. Κατάλογος Πινάκων	6
IV. Λίστα Συντομογραφιών	7
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η επιχειρηματικότητα ορισμός και χαρακτηριστικά.....	11
2.1 Ορισμός.....	11
2.2 Η επιχειρηματικότητα μια δυναμική διαδικασία	11
2.3 Χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας.....	12
2.3.1 Στόχος της αποστολής	12
2.3.2 Στάδιο ανάπτυξης.....	13
2.3.3 Κίνητρο.....	13
2.3.4 Δυνατότητα ανάπτυξης	14
Κεφάλαιο 3 ^ο : Νεανική Επιχειρηματικότητα στην ΕΕ και στην Ελλάδα.....	15
3.1 Δυναμική της νεανικής επιχειρηματικότητας.....	15
3.2 Νεανική επιχειρηματικότητα και αγορά	17
3.3 Νεανική επιχειρηματικότητα και απασχόληση	20
3.4 Η κατάσταση στην Ελλάδα.....	22
Κεφάλαιο 4 ^ο : Η νεανική επιχειρηματικότητα στην COVID-19 εποχή.....	29
4.1 Οι οικονομικές δυσκολίες.....	29
4.2 Παγκόσμια κρίση και τοπικές επιπτώσεις.....	33
4.3 Ανισότητες και επιχειρηματικές φιλοδοξίες	35
4.4 Θεσμικά και οικονομικά εμπόδια για την επιχειρηματικότητα	38
4.5 Η επίδραση της πανδημίας στην Ελλάδα.....	39
Κεφάλαιο 5 ^ο : Μεθοδολογία.....	43

5.1 Ερευνητικά ερωτήματα	43
5.2 Είδος της έρευνας.....	43
5.2.1 Έρευνα με ερωτηματολόγια	44
5.3 Δείγμα	46
5.4 Ερωτήσεις.....	46
5.5 Διαδικασία.....	47
5.6 Θέματα Ηθικής Δεοντολογίας.....	47
Κεφάλαιο 6 ^ο : Αποτελέσματα.....	48
6.1 Περιγραφικά Στατιστικά.....	48
6.1.1 Φύλο	48
6.1.2 Ηλικία.....	49
6.1.3 Επίπεδο εκπαίδευσης.....	50
6.1.4 Δημιουργία επιχείρησης.....	51
6.1.5 COVID-19 και σχέδια δημιουργίας επιχείρησης	52
6.1.6 Ετοιμότητα δημιουργίας επιχείρησης προ COVID-19.....	53
6.1.7 Επίδραση του COVID-19 στην επιχείρηση.....	54
6.1.8 Δημιουργία επιχείρησης στο μέλλον.....	55
6.1.9 Νέοι και αισιοδοξία δημιουργίας επιχείρησης.....	56
6.1.10 Νομικό και φορολογικό πλαίσιο.....	57
6.1.11 Κλάδος δημιουργίας επιχείρησης	58
6.1.12 Νέοι και δημιουργία επιχειρήσεων	60
6.1.13 Αλλαγές για μεγαλύτερη ευελιξία.....	61
6.1.14 Επιχειρηματικότητα Ελλάδα και Εξωτερικό	62
6.1.15 Εκπαίδευση και καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων	63
6.2 Επαγωγικά Στατιστικά.....	64
6.2.1 Έλεγχος Κανονικότητας	64
6.2.2 H_1	65

6.2.3 H ₂	66
6.2.4 H ₃	67
Κεφάλαιο 7 ^ο : Συζήτηση - Συμπεράσματα	70
Βιβλιογραφία.....	74
Παράρτημα	78
Ερωτηματολόγιο.....	78

I. Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1: Το επιχειρηματικό «ταξίδι»	12
Σχήμα 2: Ανεξάρτητες μεταβλητές στον έλεγχο Kruskal-Wallis	67

II. Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Ποσοστό εργαζομένων που είναι αυτοαπασχολούμενοι.....	16
Διάγραμμα 2: Ποσοστό του πληθυσμού που είναι επί του παρόντος ιδιοκτήτης-διαχειριστής μιας νεας επιχείρησης	17
Διάγραμμα 3: Ποσοστό νέων επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται σε ομάδες των τριών ή περισσότερων ατόμων	18
Διάγραμμα 4: Κατανομή αυτοαπασχολούμενων και εργαζόμενων ανά μορφωτικό επίπεδο και φύλο	19
Διάγραμμα 5: Ποσοστό νέων επιχειρηματιών που αναμένεται να αναφέρουν την εισαγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών τα επόμενα 5 έτη.....	20
Διάγραμμα 6: Ποσοστό νέων επιχειρηματιών που είναι αρκετά πιθανό να εργαστούν σε ομάδες.....	21
Διάγραμμα 7: Ποσοστό επιχειρηματιών που θεωρεί ότι πρόκειται να δημιουργήσει 19 νέες θέσεις εργασίας τα επόμενα πέντε χρόνια μεταξύ 2013 και 2017	22
Διάγραμμα 8: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά χώρα (2020)	23
Διάγραμμα 9: Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ως ποσοστό του πληθυσμού 18-64 ετών στην Ελλάδα	24
Διάγραμμα 10: Αξιολόγηση της ανησυχίας του δείγματος, για διάφορες πτυχές της οικονομικής κρίσης.....	30
Διάγραμμα 11: Οι παράγοντες που συμβάλλουν στις αποφάσεις σχετικά με την εργασία	31
Διάγραμμα 12: Τα επίπεδα φιλοδοξίας της επιχειρηματικότητας ανά χώρα.....	33
Διάγραμμα 13: Οι πεποιθήσεις του δείγματος για πτυχές της σταδιοδρομίας τους..	36
Διάγραμμα 14: Τα σημαντικότερα εμπόδια ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας	39
Διάγραμμα 15: Ποσοστό ενηλίκων που γνωρίζει κάποιον που έχει ξεκινήσει ή σταματήσει μια επιχείρηση λόγω της πανδημίας.....	41
Διάγραμμα 16: Επιχειρηματικές ευκαιρίεςλόγω της πανδημίας	42

Διάγραμμα 17: Κατανομή φύλου	48
Διάγραμμα 18: Ηλικιακή κατανομή	49
Διάγραμμα 19: Επίπεδο εκπαίδευσης	50
Διάγραμμα 20: Επιθυμία επιχειρηματικότητας.....	52
Διάγραμμα 21: Επιρροή Covid-19 στην δημιουργία επιχειρήσεων	53
Διάγραμμα 22: Ετοιμότητα δημιουργίας επιχείρησης προ COVID-19	54
Διάγραμμα 23: Επίδραση του COVID-19 στην επιχείρηση	55
Διάγραμμα 24: Δημιουργία επιχείρησης στο μέλλον.....	56
Διάγραμμα 25: Νέοι και αισιοδοξία δημιουργίας επιχείρησης	57
Διάγραμμα 26: Νομικό και φορολογικό πλαίσιο	58
Διάγραμμα 27: Κλάδοι δημιουργίας επιχείρησης	59
Διάγραμμα 28: Νέοι και δημιουργία επιχειρήσεων	60
Διάγραμμα 29: Αλλαγές για μεγαλύτερη ευελιξία.....	61
Διάγραμμα 30: Επιχειρηματικότητα σε Ελλάδα και Εξωτερικό	62
Διάγραμμα 31: Εκπαίδευση και καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων	64

III. Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Ποσοστό πληθυσμού ανά ηλικιακικό κλιμάκιο που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων (2020).....	26
Πίνακας 2: Ποσοστιαία κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά ηλικιακά κλιμάκια (2020)	27
Πίνακας 3: Επίδραση της πανδημίας στο εισόδημα των νοικοκυριών, GEM 2020 ...	40
Πίνακας 4: Κατανομή φύλου 1.....	48
Πίνακας 5: Ηλικιακή κατανομή	49
Πίνακας 6: Επίπεδο εκπαίδευσης	50
Πίνακας 7: Επιθυμία επιχειρηματικότητας	51
Πίνακας 8: Επιρροή Covid-19 στην δημιουργία επιχειρήσεων	52
Πίνακας 9: Ετοιμότητα δημιουργίας επιχείρησης προ COVID-19	53
Πίνακας 10: Επίδραση του COVID-19 στην επιχείρηση	54
Πίνακας 11: Δημιουργία επιχείρησης στο μέλλον	55
Πίνακας 12: Νέοι και αισιοδοξία δημιουργίας επιχείρησης	56
Πίνακας 13: Νομικό και φορολογικό πλαίσιο	57
Πίνακας 14: Κλάδοι δημιουργίας επιχείρησης	58
Πίνακας 15: Νέοι και δημιουργία επιχείρησης.....	60
Πίνακας 16: Αλλαγές για μεγαλύτερη ευελιξία	61
Πίνακας 17: Επιχειρηματικότητα σε Ελλάδα και Εξωτερικό	62
Πίνακας 18: Εκπαίδευση και καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων	63
Πίνακας 19: Έλεγχος κανονικότητας	65
Πίνακας 20: Συσχέτιση μεταβλητών	65
Πίνακας 21: Μέσες κατατάξεις	66
Πίνακας 22: Παραμετρικός έλεγχος Kruskal-Wallis.....	66
Πίνακας 23: Σύνοψη του μοντέλου πολλαπλής παλινδρόμησης.....	68
Πίνακας 24: Αποτελέσματα ANOVA.....	68
Πίνακας 25: Συντελεστές πολλαπλής παλινδρόμησης	69

IV. Λίστα Συντομογραφιών

IDO Improvement Driven Opportunity

GEM Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητα

ΠΟΥ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή

Η πανδημία του Covid-19 απορρόθμισε την παγκόσμια οικονομία το 2020 και οι επιπτώσεις μιας τέτοιου βεληνεκούς κρίσης πιθανότατα θα είναι εμφανείς κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας. Αν και οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν από τις κυβερνήσεις για την πρόληψη της μετάδοσης του ιού ποικίλλουν ανά χώρα, προκάλεσαν τη χειρότερη παγκόσμια ύφεση από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, που είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια περίπου 500 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας, στο απόγειο της πανδημίας, το δεύτερο τρίμηνο του 2020 (ILO,2020α). Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τον 8^ο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, που αφορά την προώθηση της «πλήρης και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους». Για τους νεαρούς ενήλικες, η σοβαρή ύφεση και η επακόλουθη ανασχεση της οικονομικής ανάκαμψης έχουν δημιουργήσει σημαντικές δυσκολίες. Μια έκθεση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO) που δημοσιεύθηκε το 2020 διαπίστωσε ότι ο αντίκτυπος της πανδημίας στους νεαρούς ενήλικες ήταν «συστηματικός, βαθύς και δυσανάλογος» (ILO,2020β). Ενώ η παγκόσμια οικονομία ανέκαμψε ταχύτερα από το αναμενόμενο το 2021, με τα επίπεδα απασχόλησης να ομαλοποιούνται σε πολλές χώρες, η κρίση φαίνεται να άφησε διαρκή σημάδια στις προοπτικές, τις προτιμήσεις απασχόλησης, καθώς και στις επιχειρηματικές τάσεις πολλών νέων ενηλίκων.

Συχνά θεωρείται ότι οι νεαροί ενήλικες (ηλικίας 18 έως 40 ετών) με τις ψηφιακές και επιχειρηματικές δεξιότητες που διαθέτουν, μπορούν να συμβαδίσουν με τις μακροπρόθεσμες τάσεις που αναδιαμορφώνουν την εργασία, όπως η ψηφιοποίηση της εργασίας, το νέο κατανεμημένο εργατικό δυναμικό και το ευέλικτο ωράριο. Ωστόσο, πολλές φορές οι κυβερνήσεις και οι επιχειρήσεις δεν λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη τους, σε μια προσπάθεια χάραξης του μέλλοντος της εργασίας. Σύμφωνα με έρευνες υπάρχει μεγάλο χάσμα μεταξύ φιλοδοξιών και πραγματικότητας. Ενώ το 76,9% των νεαρών ενηλίκων φιλοδοξεί να αποκτήσει ή να δημιουργήσει τη δική του επιχείρηση, μόνο το 8,7% αυτοχαρακτηρίζεται επί του παρόντος ως επιχειρηματίας. Οι βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν στις επιχειρηματικές φιλοδοξίες, στις δράσεις και στους στόχους σταδιοδρομίας είναι αρκετοί και με ισχυρό αντίκτυπο στις δεδομένες κοινωνικές συνθήκες.

Πρωτίστως στους παράγοντες μπορεί να συγκαταλεχθεί η ευρύτερη οικονομική ανησυχία σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές. Η οικονομική αβεβαιότητα οδηγεί

τους νέους ενήλικες σε πιο ασφαλείς επιλογές, απομακρύνοντας τους από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και ωθώντας τους στην παραδοσιακή απασχόληση. Επίσης κρίσιμος παράγοντας είναι τα υψηλά επίπεδα ανέργων νέων ενηλίκων. Τα υψηλότερα επίπεδα αναγκαιότητας δραστηριοτήτων επιχειρηματικότητας παρατηρούνται σε χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα. Υπάρχουν και εμμένουν ακόμα ανισότητες που σχετίζονται με το φύλο, την εκπαίδευση και το εισόδημα. Οι παράγοντες αυτοί θέτουν εμπόδια σε επιχειρηματίες υψηλών δυνατοτήτων, περιορίζοντας τις φιλοδοξίες. Τέλος, παρόλο που οι νέοι ενήλικες έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να γίνουν επιχειρηματίες, η έλλειψη χρηματοδότησης παραμένει το βασικό εμπόδιο.

Η παρούσα διπλωματική εργασία φιλοδοξεί να συμβάλει στην συζήτηση που διεξάγεται σχετικά με τον αντίκτυπο που είχε η πανδημία του COVID-19 στην επιχειρηματικότητα και δη στην νεανική επιχειρηματικότητα. Στο πλαίσιο αυτό και με δεδομένη αυτή την ερευνητική στοχοθεσία, επιλέχθηκε μια διττή προσέγγιση προς διερεύνηση του αντικειμένου. Συγκεκριμένα, το ζήτημα της επίδρασης της πανδημίας στην νεανική επιχειρηματικότητα παγκοσμίως αλλά και στην χώρα μας προσεγγίστηκε σε πρώτο στάδιο μέσω της μεθόδου της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Η βιβλιογραφική διερεύνηση είναι μια ερευνητική μέθοδος για τον εντοπισμό και την κριτική αξιολόγηση των συναφή διαθέσιμων μελετών και για την συλλογή και ανάλυση δεδομένων από αυτές τις μελέτες. Μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση προέκυψαν ορισμένοι θεματικοί άξονες, οι οποίοι κατεύθυναν την έρευνα στο επόμενο στάδιο.

Για την απόκτηση μιας πιο σφαιρικής και ολιστικής εικόνας σε σχέση με το ερευνητικό αντικείμενο έγινε χρήση και της εμπειρικής ερευνητικής μεθοδολογίας. Η εμπειρική έρευνα που διενεργήθηκε ήταν ποσοτικού τύπου με χρήση ερωτηματολογίων κλειστού τύπου τα οποία διανεμήθηκαν στο δείγμα ηλεκτρονικά. Το περιεχόμενο των ερωτήσεων και η σύνταξη του ερωτηματολογίου εδράστηκε πάνω στους θεματικούς άξονες που ανέκυσαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση. Η εμπειρική έρευνα ήταν μικρής εμβέλειας (100 άτομα), αλλά είχε μεγάλη σημασία για την διερεύνηση του αντικειμένου καθώς προσέφερε μια σαφέστερη εικόνα της επίδρασης της πανδημίας του COVID-19 στην νεανική επιχειρηματική δραστηριότητα του εγχώριου νεαρού εργατικού δυναμικού.

Η διπλωματική εργασία αποτελείται από επτά κεφάλαια με το πρώτο κεφάλαιο να είναι η εισαγωγή. Από το δεύτερο κεφάλαιο μέχρι και το τέταρτο, παρατίθεται η βιβλιογραφική πτυχή της έρευνας ενώ στα κεφάλαια πέντε και έξι παρουσιάζονται η μεθοδολογία της εμπειρικής έρευνας και τα αποτελέσματα. Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο εκτυλίσσεται η συζήτηση γύρω από τα συνολικά ευρήματα της έρευνας και διατυπώνονται ορισμένα συμπεράσματα. Ειδικότερα, το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί ουσιαστικά μια εισαγωγή στο πλέγμα εννοιών που θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα εργασία και κυρίως στην έννοια της επιχειρηματικότητας και στα χαρακτηριστικά που φέρει. Το κεφάλαιο τρία σκιαγραφεί την υφιστάμενη κατάσταση για την νεανική επιχειρηματικότητα στην ΕΕ και στην Ελλάδα, εστιάζοντας στην προ COVID-19 εποχή. Το κεφάλαιο τέσσερα δίνει την γενική εικόνα της νεανικής επιχειρηματικότητας στις υφιστάμενες κοινωνικές συνθήκες της πανδημίας, σε παγκόσμιο και ελληνικό επίπεδο. Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει την μεθοδολογία και την διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας. Το έκτο κεφάλαιο είναι διαιρεμένο σε δύο μέρη, στο πρώτο εμφανίζονται τα περιγραφικά στοιχεία της έρευνας, ενώ στο δεύτερο τα επαγωγικά και τα αποτελέσματα των στατιστικών ελέγχων που διενεργήθηκαν. Τέλος, στο κεφάλαιο επτά συμπύσσονται συζήτηση και συμπεράσματα για να επιτευχθεί μια πιο κατανοητή και οργανική παρουσίασή τους.

Κεφάλαιο 2^ο: Η επιχειρηματικότητα ορισμός και χαρακτηριστικά

2.1 Ορισμός

Σύμφωνα με τους Ahmadi & Seymour (2008), η επιχειρηματικότητα δεν επιδέχεται έναν ακριβή ορισμό, το γεγονός αυτό φαίνεται και στο πλήθος των διαφορετικών ορισμών που υπάρχουν για την επιχειρηματικότητα (Diandra & Azmy, 2020). Πολύ συχνά στην εμπειρική βιβλιογραφία η επιχειρηματικότητα εξισώνεται με έννοιες όπως η αυτοαπασχόληση ή η νέα επιχειρηματική δραστηριότητα. Στον αντίποδα η θεωρητική βιβλιογραφία ορίζει την επιχειρηματικότητα με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, τις δεξιότητες και τις συμπεριφορές. Σε διαφορετικούς βαθμούς, τρία χαρακτηριστικά τείνουν να έχουν μόνιμο χαρακτήρα ανάμεσα στους διάφορους θεωρητικούς ορισμούς της επιχειρηματικότητας (Kruger, 2004):

- Ρίσκο και αβεβαιότητα.
- Ικανή διαχείριση
- Εύρεση και εκμετάλλευση ευκαιριών

Σε αυτό το σημείο, η «τέχνη» της επιχειρηματικότητας που περιλαμβάνει την δημιουργικότητα, την ανάλυση κινδύνων και την αποφασιστικότητα, θα πρέπει να διαχωρίζεται ρητά από την «επιστήμη» της επιχειρηματικότητας που αφορά τον σχεδιασμό, την διαχείριση, την λογιστική και το μάρκετινγκ (Robb et al., 2014).

2.2 Η επιχειρηματικότητα μια δυναμική διαδικασία

Σε αντίθεση με τη στατική άποψη που γεννάται από τους παραπάνω ορισμούς, η επιχειρηματικότητα είναι μια δυναμική διαδικασία. Η διαδικασία του να γίνει κανείς και να αναπτυχθεί ως επιχειρηματίας προϋποθέτει την πλοήγηση σε μια συνέχεια γεγονότων και σταδίων που επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 1, το επιχειρηματικό ταξίδι ξεκινά με το στάδιο της κύησης, όπου αποκτάται η επιχειρηματική κλίση, τα κίνητρα και οι βασικές ικανότητες και ορίζεται η επιχειρηματική ιδέα (Alam, 2019). Το επόμενο στάδιο είναι το στάδιο εκκίνησης που περιλαμβάνει την τελική αξιολόγηση του έργου και τις προσπάθειες πρόσβασης και οργάνωσης των πόρων που απαιτούνται για την έναρξη της επιχείρησης. Ακολουθεί το πρώιμο στάδιο ανάπτυξης, που χαρακτηρίζεται από είσοδο στην αγορά και προσπάθειες αντιμετώπισης των λειτουργικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι νέες επιχειρήσεις (Kantis et al., 2012). Οι επιχειρηματίες που επιβιώνουν,

εισέρχονται σε επόμενα στάδια ανάπτυξης/ωριμότητας. Η επιτυχής μετάβαση από το ένα στάδιο στο επόμενο απαιτεί έναν διαφορετικό συνδυασμό δεξιοτήτων και ευνοϊκών συνθηκών (Nassif et al., 2010).

Σχήμα 1: Το επιχειρηματικό «ταξίδι»

Πηγή: (Alam, 2019)

2.3 Χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας

Οι επιχειρηματίες διαφέρουν ως προς τους οικονομικούς τους στόχους, τις δεξιότητες, τους ρόλους στην οικονομία και τις πολιτικές που ακολουθούν. Πολλές επιχειρηματικές πολιτικές αποτυγχάνουν επειδή δεν κάνουν διάκριση μεταξύ των διαφορετικών τύπων επιχειρηματικότητας (Schoar, 2010). Οι επιχειρηματίες μπορούν να ταξινομηθούν με βάση τον *στόχο της αποστολής τους*, το *στάδιο ανάπτυξης*, τα *κίνητρα* και τις *δυνατότητες ανάπτυξης*.

2.3.1 Στόχος της αποστολής

Η πρώτη ομάδα των επιχειρηματιών με βάση τον στόχο, είναι οι Εμπορικοί επιχειρηματίες. Αυτοί, αναπτύσσουν ένα προϊόν, μια διαδικασία ή μια υπηρεσία για την οποία θα πληρώσουν οι καταναλωτές. Ο κύριος στόχος της εμπορικής επιχειρηματικότητας είναι η δημιουργία κερδών.

Η δεύτερη ομάδα είναι οι Κοινωνικοί επιχειρηματίες, σύμφωνα με μια σχολή σκέψης, οι κοινωνικοί επιχειρηματίες χρησιμοποιούν εμπορικές στρατηγικές για την επίτευξη κοινωνικών στόχων (π.χ. ΕΕ, ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα, ILO ,UNCTAD κ.ά.) και

για αυτούς επιτυχία σημαίνει δημιουργία κοινωνικής και οικονομικής αξίας. Σύμφωνα με μια άλλη θεώρηση, οι κοινωνικοί επιχειρηματίες ορίζονται ως καινοτόμοι των οποίων οι καινοτομίες ωθούν σε κοινωνικές αλλαγές μεγάλης κλίμακας ή καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες, χωρίς ρητή αναφορά στη δημιουργία οικονομικής αξίας και σε στρατηγικές εισοδήματος. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι ένα τεράστιο πεδίο και δεν είναι δυνατόν να αναλυθεί επαρκώς στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε αποκλειστικά με την πρώτη ομάδα της εμπορικής επιχειρηματικότητας.

2.3.2 Στάδιο ανάπτυξης

Ως Νέοι επιχειρηματίες ορίζονται αυτοί που συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία μιας επιχείρησης που θα έχουν στην κατοχή τους και των οποίων η επιχείρηση δεν έχει πραγματοποιήσει πληρωμές στους ιδιοκτήτες για περισσότερους από 3 μήνες.

Οι Νέοι ιδιοκτήτες επιχείρησης είναι αυτοί που κατέχουν ή είναι συνιδιοκτήτες επιχείρησης που έχει αποφέρει πληρωμές στους ιδιοκτήτες για περισσότερους από τρεις μήνες αλλά λιγότερο από 42 μήνες.

Οι Καθιερωμένοι επιχειρηματίες είναι αυτοί που κατέχουν ή είναι συνιδιοκτήτες και διαχειρίζονται μια τρέχουσα επιχείρηση που έχει αποφέρει πληρωμές στους ιδιοκτήτες για περισσότερους από 42 μήνες.

2.3.3 Κίνητρο

Οι Επιχειρηματίες με γνώμονα την ανάγκη είναι αυτοί που εντάσσονται στην παραγωγή ελλείπει καλύτερων επιλογών για δουλειά. Κατά μέσο όρο, το 35% των επιχειρηματιών αρχικού σταδίου σε χώρες χαμηλού εισοδήματος έχουν κίνητρα ανάγκης έναντι 28% και 18% σε οικονομίες μεσαίου εισοδήματος και υψηλού εισοδήματος αντίστοιχα (GEM, 2019).

Οι Επιχειρηματίες με γνώμονα τη βελτίωση (IDO)¹ είναι όσοι εμπλέκονται επειδή κινητοποιούνται από ευκαιρίες και των οποίων το κύριο κίνητρο για συμμετοχή είναι να είναι ανεξάρτητοι ή να αυξάνουν το εισόδημά τους. Το 37% των επιχειρηματιών σε αρχικό στάδιο σε χώρες χαμηλού εισοδήματος έχουν κίνητρα IDO σε σύγκριση με το 42% και το 51% στις οικονομίες μεσαίου και υψηλού εισοδήματος (GEM, 2019).

¹Improvement Driven Opportunity

2.3.4 Δυνατότητα ανάπτυξης

Επιχειρηματίες διαβίωσης είναι όσοι εμπλέκονται με την επιχειρηματικότητα με στόχο να μπορούν να κερδίζουν εισόδημα διαβίωσης για τους ίδιους και που δεν αναπτύσσουν την επιχείρηση σε σημείο ώστε δημιουργούν θέσεις εργασίας για εργαζόμενους εκτός της οικογένειάς τους. Η επιχειρηματικότητα διαβίωσης ως πρώτο βήμα προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας δεν υποστηρίζεται από δεδομένα (Schoar, 2010). Αν και μπορεί να μην δημιουργεί θέσεις εργασίας ή να συμβάλλει στον οικονομικό μετασχηματισμό, η απόδοση και η επιβίωσή που προκύπτει από την επιχειρηματικότητα διαβίωσης είναι ουσιαστικής σημασίας για τα οικονομικά ασθενέστερα στρώματα που κατέχουν αυτές τις μικροεπιχειρήσεις.

Επιχειρηματίες ανάπτυξης (gazelles) είναι αυτοί που στοχεύουν στη δημιουργία μεγάλων, ζωντανών επιχειρήσεων που αναπτύσσονται πέρα από τις ατομικές ανάγκες διαβίωσης και παρέχουν θέσεις εργασίας σε άλλους (Schoar, 2010). Είναι λιγότερο συχνές αλλά επηρεάζουν σημαντικά την αύξηση της παραγωγής και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Για παράδειγμα, στη Βραζιλία, την Τουρκία, την Ακτή Ελεφαντοστού, την Αιθιοπία και την Ινδονησία, οι εταιρείες υψηλής ανάπτυξης αποτελούν το 10%-20% του συνόλου των επιχειρήσεων, ωστόσο δημιουργούν περισσότερες από τις μισές νέες θέσεις εργασίας (Goswami et al., 2018).

Περιορισμένοι επιχειρηματίες ανάπτυξης είναι αυτοί που μοιράζονται τις δεξιότητες και τις συμπεριφορές των αναπτυσσόμενων επιχειρηματιών, αλλά έχουν τα χαμηλά κεφάλαια και τα χαμηλά κέρδη των επιχειρηματιών διαβίωσης, γεγονός που υποδηλώνει αναξιόποιητο επιχειρηματικό δυναμικό (Grimm et al., 2012). Για παράδειγμα, έρευνες στο Μεξικό, τη Σρι Λάνκα και τη Δυτική Αφρική διαπίστωσαν ότι μεταξύ 40%-60% των επιχειρηματιών επιβίωσης ήταν περιορισμένοι επιχειρηματίες ανάπτυξης, ανάλογα με το πλαίσιο της χώρας και την προσέγγιση μέτρησης (Calderon et al., 2016). Η μεθοδολογία για τον προσδιορισμό της αναπτυσσόμενης επιχειρηματικότητας είναι *ex post facto* (Goswami et al., 2018), αλλά ένας αυξανόμενος όγκος έρευνας δοκιμάζει προσεγγίσεις, ψυχομετρικού ελέγχου, ανατροφοδότησης από ομότιμους, συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο, φιλικά προς τους νέους τεστ επάρκειας για τον εκ των προτέρων εντοπισμό επιχειρηματικών δυνατοτήτων που θα μπορούσαν στη συνέχεια να ξεκλειδωθούν. Ενώ είναι ευκολότερο να γίνει διάκριση μεταξύ περιορισμένων επιχειρηματιών ανάπτυξης και επιχειρηματιών διαβίωσης και να προβλεφθεί η επιτυχία μεταξύ των

τελευταίων, είναι πολύ πιο δύσκολο να προβλεφθεί η επιτυχία των πρώτων επιχειρηματιών χρησιμοποιώντας αυτές τις μεθόδους (McKenzie & Sansone, 2019).

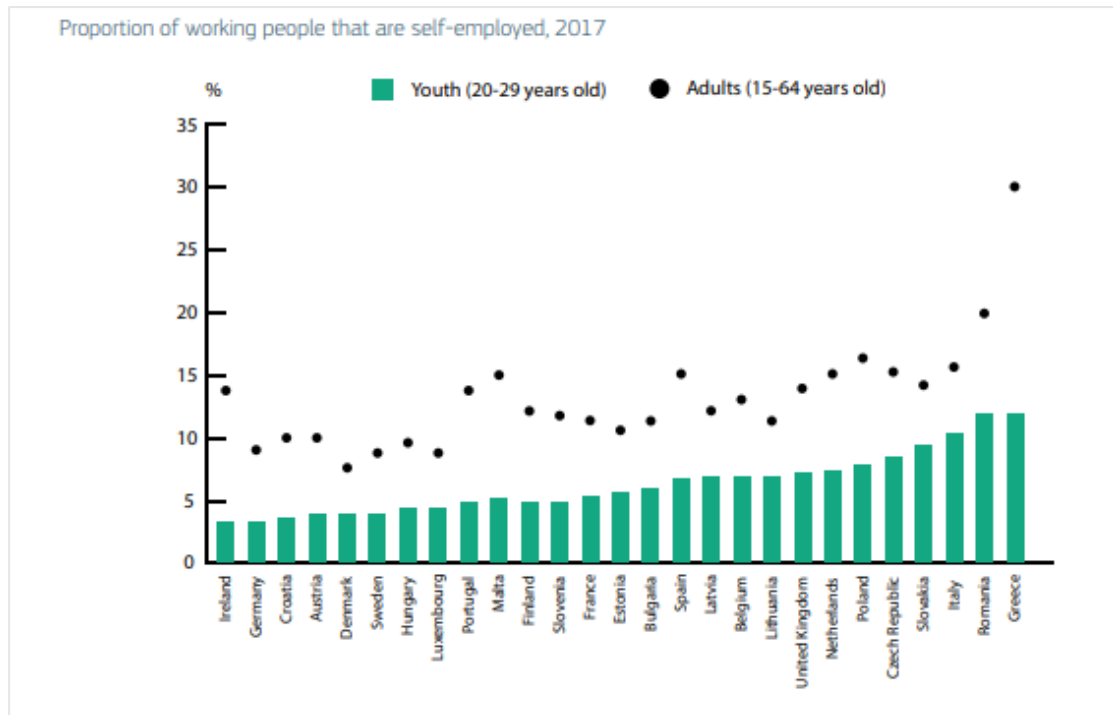
Κεφάλαιο 3^ο: Νεανική Επιχειρηματικότητα στην ΕΕ και στην Ελλάδα

Η νεανική επιχειρηματικότητα δεν είναι πανάκεια για όλα τα προβλήματα απασχόλησης των νέων, αλλά είναι ένα από τα πολλά στοιχεία μιας ευρύτερης στρατηγικής για την απασχόληση. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πότε και για ποιον έχουν λειτουργήσει αυτά τα προγράμματα, προκειμένου να ληφθούν τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με το πότε αυτή η επιλογή πολιτικής θα έχει πιθανώς τα επιθυμητά αποτελέσματα.

3.1 Δυναμική της νεανικής επιχειρηματικότητας

Οι νέοι είναι πιο πιθανό να δηλώσουν ότι προτιμούν την αυτοαπασχόληση από την μισθωτή εργασία σε σχέση τους ενήλικες. Έρευνες δείχνουν ότι σχεδόν οι μισοί νέοι αναφέρουν ότι προτιμούν την αυτοαπασχόληση έναντι της μισθωτής εργασίας ενώ περίπου το ένα τρίτο των ατόμων άνω των 40 ετών δηλώνει κάτι τέτοιο (European Comission, 2013). Επιπλέον, οι νέοι είναι επίσης πιθανό να αναφέρουν ότι το να εργαστούν ως αυτοαπασχολούμενοι είναι καθόλα εφικτό. Διεθνείς έρευνες δείχνουν ότι περίπου το 40% των νέων (15-24 ετών) πιστεύουν ότι η αυτοαπασχόληση θα ήταν μια εφικτή προοπτική για τα επόμενα πέντε χρόνια, ανεξάρτητα από το αν ενδιαφέρονται να την ακολουθήσουν (European Comission, 2013). Αυτή η αναλογία ήταν ελαφρώς υψηλότερη από αυτή των πιο μεγάλων ηλικιακών ομάδων - περίπου το ένα τρίτο για τα άτομα ηλικίας 40-54 ετών και το ένα έκτο για τα άτομα ηλικίας 55 ετών και άνω.

Παρά τον ενθουσιασμό των νέων για την αυτοαπασχόληση, σχετικά λίγοι νέοι είναι αυτοαπασχολούμενοι. Το 2017, το 6,6% των εργαζομένων νέων (20-29 ετών) στην ΕΕ ήταν αυτοαπασχολούμενοι, που ήταν λιγότερο από το ήμισυ του συνολικού ποσοστού των αυτοαπασχολούμενων (15-64 ετών) - 13,7% (Διάγραμμα 1). Το 2017, το ποσοστό αυτοαπασχόλησης των νέων ήταν το υψηλότερο στην Ελλάδα (13,5%), την Ιταλία (13,4%) και τη Ρουμανία (11,3%). Τα ποσοστά αυτοαπασχόλησης για τους νέους ήταν τα χαμηλότερα στην Ιρλανδία (2,9%) και στη Γερμανία (3,0%).

Διάγραμμα 1: Ποσοστό εργαζομένων που είναι αυτοαπασχολούμενοι

Πηγή: (Eurostat, 2018)

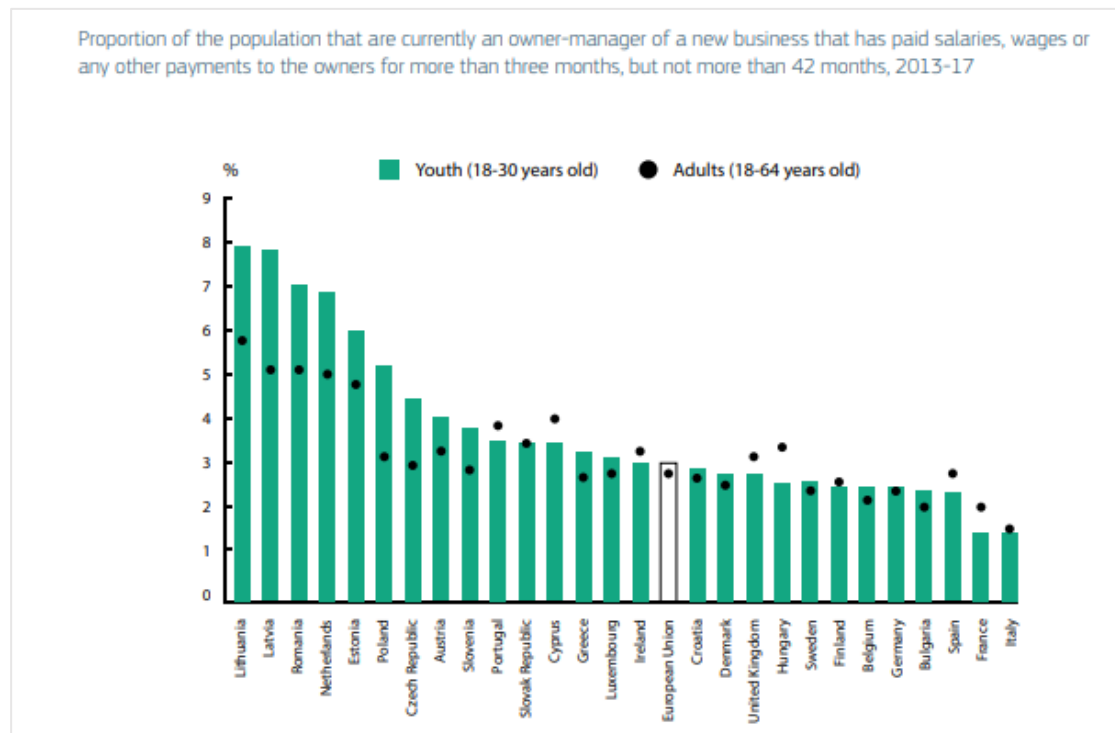
Ένας διαφορετικός τρόπος μέτρησης των δραστηριοτήτων νεανικής επιχειρηματικότητας είναι να εξεταστεί το ποσοστό των νέων που ξεκίνησαν με επιτυχία μια νέα επιχείρηση. Στοιχεία έρευνας από το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας (GEM)² δείχνουν ότι κατά την περίοδο 2013-17, περίπου το 3% των νέων (18-30 ετών) στην ΕΕ άνοιξαν με επιτυχία μια νέα επιχείρηση ή διαχειρίστηκαν μια επιχείρηση ηλικίας μικρότερης των 42 μηνών (Διάγραμμα 2).

Τα δεδομένα του GEM δείχνουν ότι σε επίπεδο ΕΕ, οι νέοι ήταν πιο πιθανό από τους ενήλικες να ξεκινήσουν ή να διαχειριστούν μια νέα επιχείρηση κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Οι χώρες της ΕΕ όπου η νεολαία ήταν η πιο ενεργή στον τομέα της επιχειρηματικότητας ήταν η Λιθουανία (7,9%), η Λετονία (7,7%), η Ρουμανία (7,0%), η Ολλανδία (7,0%) και η Εσθονία (6,2%). Αυτές ήταν επίσης οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά νέων επιχειρήσεων για το συνολικό πληθυσμό.

Είναι σαφές από τα δεδομένα της αυτοαπασχόλησης και του GEM ότι τα δύο μέτρα σχετίζονται, καθώς πολλές χώρες με υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης έχουν επίσης υψηλά ποσοστά ιδιοκτησίας νέων επιχειρήσεων. Ωστόσο, υπάρχουν εξαιρέσεις στις

²Global Entrepreneurship Monitor

χώρες της ΕΕ όπως η Ιταλία. Αυτές οι διαφορές μπορούν συχνά να εξηγηθούν εξετάζοντας τους τύπους επιχειρήσεων που λειτουργούν από νέους επιχειρηματίες. Ορισμένοι τύποι επιχειρήσεων είναι λιγότερο πιθανό να καταγραφούν από ερωτήσεις έρευνας εργατικού δυναμικού, ενώ άλλοι δεν είναι πιθανό να ληφθούν υπόψη από το ερωτηματολόγιο GEM. Στην Ιταλία όπως και στην Ελλάδα, οι αυτοαπασχολούμενοι νέοι υπερεκπροσωπούνται στις υπηρεσίες διαμονής και εστίασης, καθώς και στις τέχνες, την ψυχαγωγία και την αναψυχή (GEM, 2018).

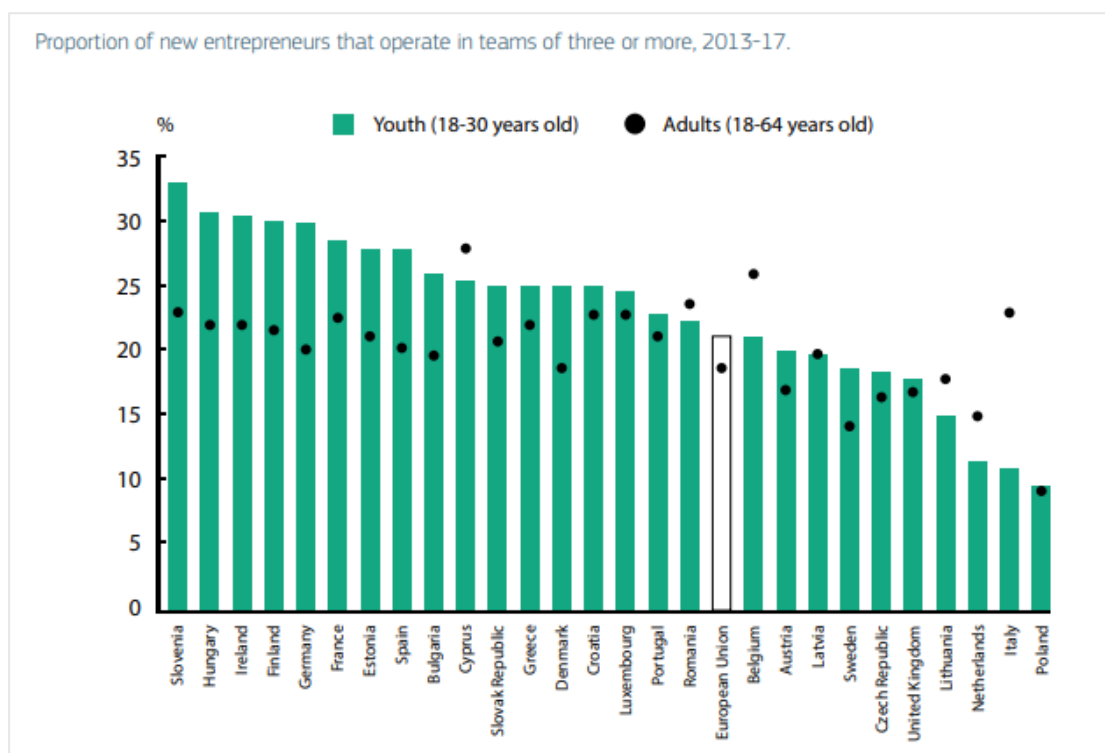
Διάγραμμα 2: Ποσοστό του πληθυσμού που είναι επί του παρόντος ιδιοκτήτης-διαχειριστής μιας νέας επιχείρησης

Πηγή: (GEM, 2018)

3.2 Νεανική επιχειρηματικότητα και αγορά

Κατά μέσο όρο, οι νέοι επιχειρηματίες έχουν διαφορετικά κίνητρα για την έναρξη μιας επιχείρησης από τους ενήλικες. Είναι ελαφρώς πιο πιθανό σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό των επιχειρηματιών να αναφέρουν ότι ξεκίνησαν την επιχείρησή τους επειδή δεν μπορούσαν να βρουν ευκαιρίες ως εργαζόμενοι (Διάγραμμα 3). Οι νέοι επιχειρηματίες τείνουν επίσης να λειτουργούν επιχειρήσεις με μικρότερη ένταση κεφαλαίου και σε αγορές που παρουσιάζουν ανταγωνισμό τιμών (π.χ. διαφοροποιημένα προϊόντα, αναγνώριση επωνυμίας). Οι αυτοαπασχολούμενοι νέοι υπερεκπροσωπούνται στους τομείς των κατασκευών και σε υπηρεσίες όπως τα

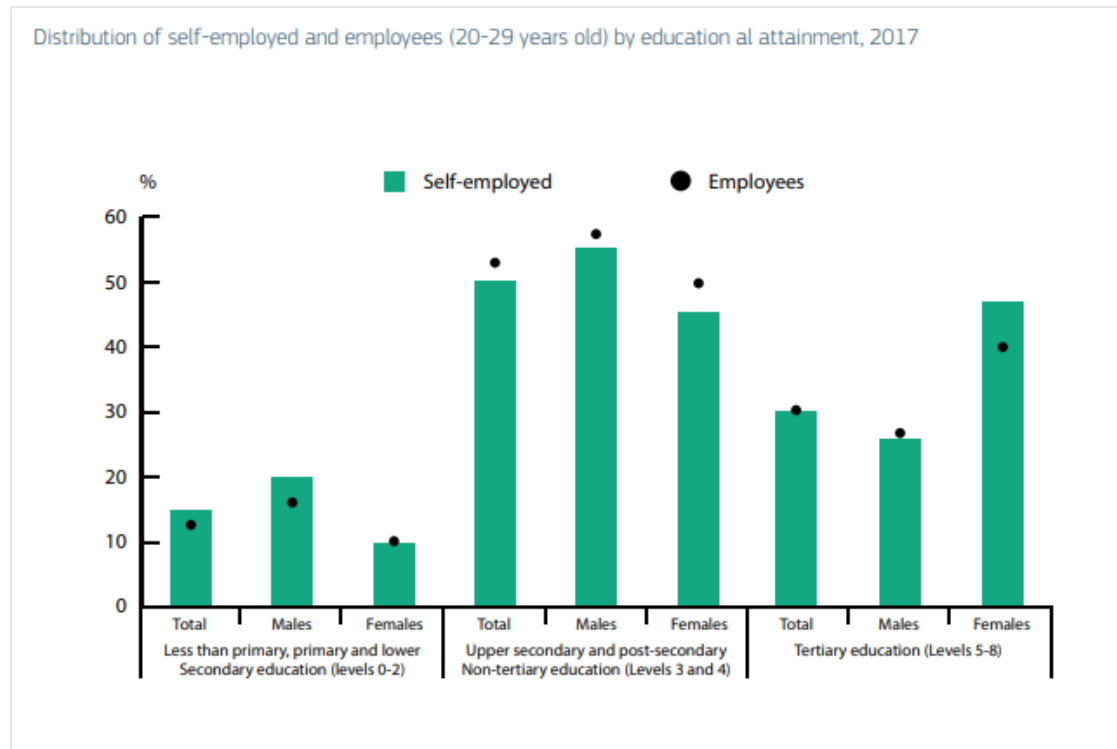
καθαριστήρια, η κομμωτική και οι περιποιήσεις ομορφιάς και οι τέχνες (OECD/EU, 2017). Αυτοί οι τομείς τείνουν να έχουν χαμηλά εμπόδια εισόδου, επομένως είναι ευκολότερο για τους νέους επιχειρηματίες να εισέλθουν με μικρό κεφάλαιο ή εμπειρία.

Διάγραμμα 3: Ποσοστό νέων επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται σε ομάδες των τριών ή περισσότερων ατόμων

Πηγή: (GEM, 2018)

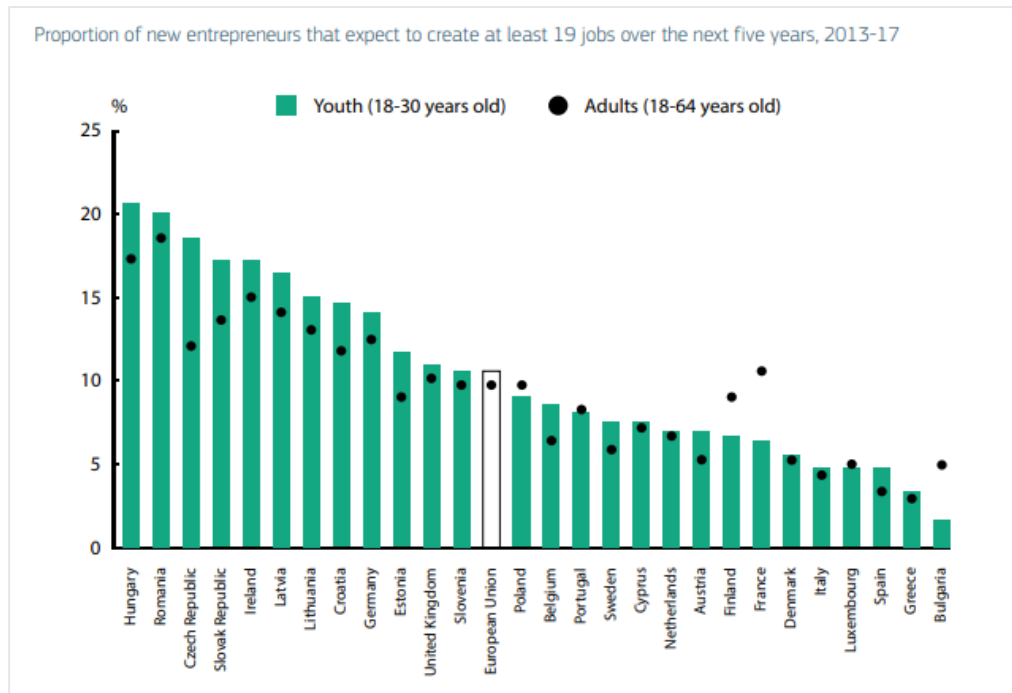
Οι αυτοαπασχολούμενοι νέοι (20-29 ετών) παρουσιάζουν ίδιο εκπαιδευτικό επίπεδο με εκείνους που εργάζονται ως μισθωτοί το 2017 (Διάγραμμα 4). Οι νέοι που ολοκλήρωσαν την ανώτερη μεταδευτεροβάθμια είχαν υψηλότερες πιθανότητες να εργαστούν ως μισθωτοί, αλλά εκείνοι που δεν είχαν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν πιο πιθανό να είναι αυτοαπασχολούμενοι. Υπήρχαν επίσης κάποιες διαφορές φύλου. Οι νέες γυναίκες που ήταν αυτοαπασχολούμενες είχαν περισσότερες πιθανότητες να έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση (46,5%) από τους αυτοαπασχολούμενους νέους άνδρες (26,8%) και τις νέες γυναίκες που εργάζονται ως μισθωτές (40,8%).

Διάγραμμα 4: Κατανομή αυτοαπασχολούμενων και εργαζομένων ανά μορφωτικό επίπεδο και φύλο

Πηγή: (Eurostat, 2018)

Για τους νέους επιχειρηματίες (18-30 ετών) φαίνεται να είναι πιο πιθανό να αναφέρουν την εισαγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών (Διάγραμμα 5). Σχεδόν το ένα τρίτο των νέων επιχειρηματιών μικρότερη ηλικίας (29,7%) ανέφεραν ότι η επιχείρησή τους προσέφερε προϊόντα ή υπηρεσίες που οι πελάτες τους θεωρούν ότι ήταν νέα και άγνωστα μεταξύ 2013 και 2017, αναφορά που ήταν ελαφρώς υψηλότερη από το ποσοστό των νέων επιχειρηματιών συνολικά.

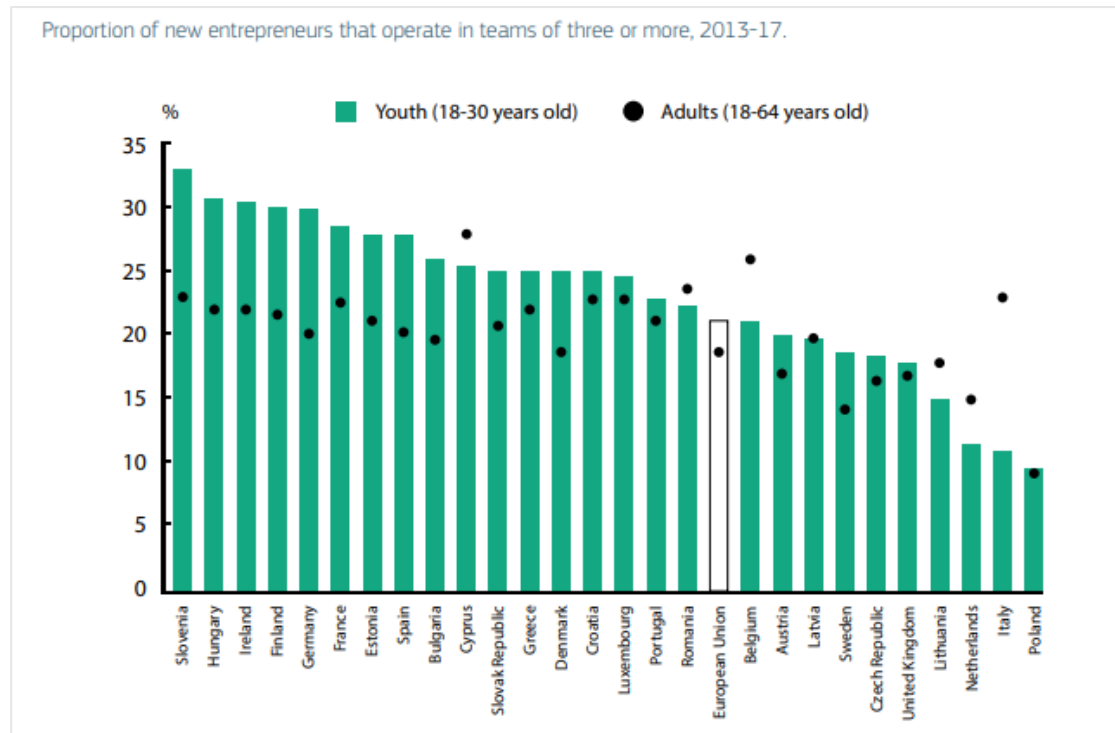
Διάγραμμα 5: Ποσοστό νέων επιχειρηματιών που αναμένεται να αναφέρουν την εισαγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών τα επόμενα 5 έτη

Πηγή: (GEM, 2018)

3.3 Νεανική επιχειρηματικότητα και απασχόληση

Φαίνεται ότι περίπου ένας στους δέκα αυτοαπασχολούμενους νέους είχε τουλάχιστον έναν εργαζόμενο, αναλογία πολύ χαμηλότερη από το ποσοστό όλων των αυτοαπασχολούμενων που είχαν μισθωτούς – λίγο λιγότερο από το 30% (OECD/EU, 2017).

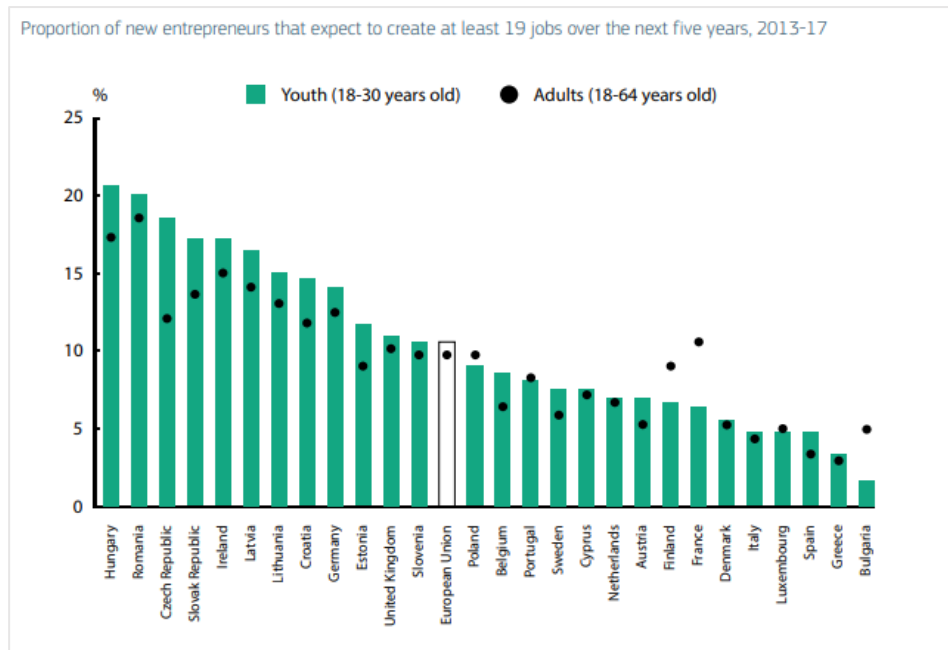
Ενώ οι νέοι επιχειρηματίες είναι λιγότερο πιθανό να προσλάβουν υπαλλήλους, φαίνεται να είναι αρκετά πιθανό να εργαστούν σε ομάδες (Διάγραμμα 6). Κατά την περίοδο 2013-17, το 21% των νέων επιχειρηματιών (18-30 ετών) δήλωσαν ότι είχαν ξεκινήσει την επιχείρησή τους σε μια ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων. Αυτό ήταν ελαφρώς πάνω από το ποσοστό για όλους τους επιχειρηματίες (18,5%). Οι νέοι επιχειρηματίες στη Σλοβενία (33,1%), την Ουγγαρία (31,4%) και την Ιρλανδία (31,0%) είχαν τις περισσότερες πιθανότητες να λειτουργήσουν σε ομάδες, ενώ για τους επιχειρηματίες στην Ολλανδία (11,4%), την Ιταλία (10,9%) και την Πολωνία (8,8). %) ήταν λιγότερο πιθανό.

Διάγραμμα 6: Ποσοστό νέων επιχειρηματιών που είναι αρκετά πιθανό να εργαστούν σε ομάδες

Πηγή: (GEM, 2018)

Περίπου ένας στους δέκα νέους επιχειρηματίες μικρότερης ηλικίας (18-30 ετών) στην ΕΕ πίστευε ότι θα δημιουργούσε τουλάχιστον 19 νέες θέσεις εργασίας τα επόμενα πέντε χρόνια μεταξύ 2013 και 2017 (Διάγραμμα 7). Αυτή η εκτίμηση βρίσκονταν κοντά με το αντίστοιχο ποσοστό όλων των επιχειρηματιών στην ΕΕ, αλλά ήταν ελαφρώς χαμηλότερη από ό,τι σε άλλες περιοχές του κόσμου, όπως η Βόρεια Αμερική (GEM, 2018). Οι νέοι επιχειρηματίες ήταν οι πιο πιθανό να περίμεναν να δημιουργήσουν υψηλό αριθμό θέσεων εργασίας στην Ουγγαρία (20,6%) και τη Ρουμανία (20,0%) με τις λιγότερες πιθανότητες σε Ελλάδα (3,3%) και Βουλγαρία (1,2%). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η αναμενόμενη δημιουργία θέσεων εργασίας δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε πραγματικές θέσεις εργασίας που δημιουργούνται και είναι πιθανό οι νέοι επιχειρηματίες να υπερεκτιμούν τις ικανότητές τους στη διαχείριση της επιχείρησης και να υποτιμούν τις προκλήσεις που είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν.

Διάγραμμα 7: Ποσοστό επιχειρηματιών που θεωρεί ότι πρόκειται να δημιουργήσει 19 νέες θέσεις εργασίας τα επόμενα πέντε χρόνια μεταξύ 2013 και 2017

Πηγή: (GEM, 2018)

3.4 Η κατάσταση στην Ελλάδα

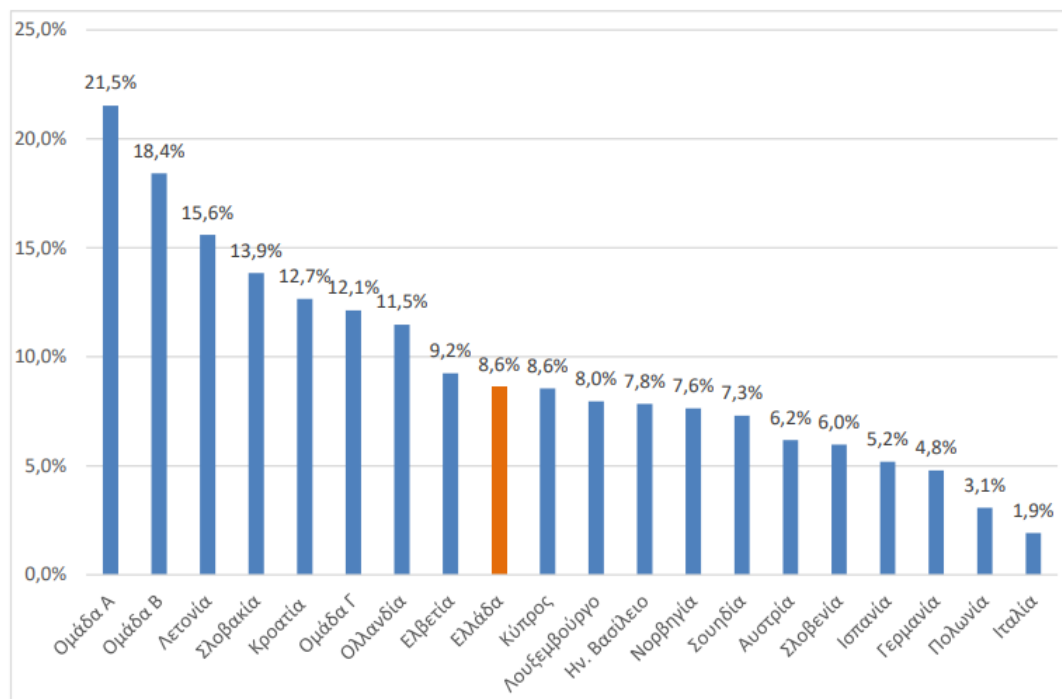
Στο πλαίσιο της έρευνας του GEM (2021) σχετικά με την επιχειρηματικότητα σε ένα σύνολο 46 χωρών, ένας σημαντικός δείκτης είναι η λεγόμενη «επιχειρηματικότητα αρχικών-σταδίων»³. Ο δείκτης αυτός αφορά το σύνολο του πληθυσμού μιας χώρας ηλικίας 18-64 ετών, όπου τη δεδομένη στιγμή διεξαγωγής της έρευνας, ξεκινούσαν κάποιο επιχειρηματικό πλάνο. Για την καλύτερη ανάλυση της έρευνας, αυτή η μερίδα ατόμων έχει επιμεριστεί σε δύο κατηγορίες:

- Οι «επίδοξοι» επιχειρηματίες, οι οποίοι βρίσκονται στο στάδιο εκκίνησης ενός επιχειρηματικού πλάνου, εισάγοντας μια νέα επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Οι «νέοι» επιχειρηματίες, οι οποίοι έχουν ξεκινήσει την επιχειρηματική τους δραστηριότητα σε ένα διάστημα έως και τριών μηνών.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας έχει κριθεί σκόπιμη η ομαδοποίηση των επιμέρους χωρών, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους, προκειμένου η συγκριτική διαδικασία να είναι πιο δόκιμη, καθώς το δείγμα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ετερογένεια. Ειδικότερα μπορούν να διακριθούν τρεις ομάδες χωρών (GEM, 2018):

³ Total Early-Stage Entrepreneurial activity (TEA)

- Η Ομάδα Α αποτελείται από χώρες χαμηλού εισοδήματος, όπου η οικονομία τους στηρίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα παραγωγής και χαρακτηρίζονται ως χώρες χαμηλού κόστους.
- Η Ομάδα Β αποτελείται από χώρες μεσαίου εισοδήματος, τις λεγόμενες αναπτυσσόμενες χώρες, που προσπαθούν να βελτιώσουν την ανάπτυξη της οικονομίας τους.
- Η Ομάδα Γ αποτελείται από χώρες υψηλού εισοδήματος, τις λεγόμενες αναπτυγμένες χώρες, που η οικονομία τους βασίζεται στην καινοτομία και στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται και η Ελλάδα, και η συγκριτική ανάλυση της χώρας πραγματοποιείται στα πλαίσια της συγκεκριμένης ομάδας.

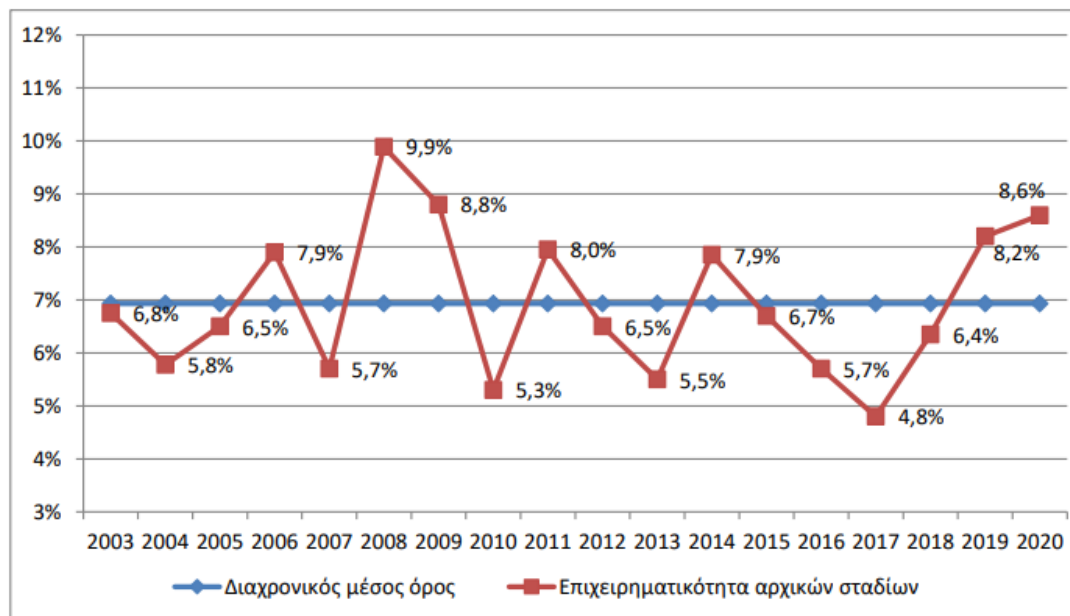
Διάγραμμα 8: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά χώρα (2020)

(Πηγή: GEM, EntrepreneurshipMonitor, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE)

Με βάση το παραπάνω διάγραμμα, το 2020, το ποσοστό του πληθυσμού της Ελλάδας, που εντάσσεται στα αρχικά στάδια της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι 8.6%. Πρόκειται για μια αύξηση του δείκτη σε σχέση με το 8.2% το 2019 και για την υψηλότερη επίδοση της πενταετίας. Ωστόσο η χώρα παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα, σε σχέση τις αντίστοιχες επιδόσεις των χωρών της Ομάδας

Γ, όπου ο δείκτης νέα επιχειρηματικότητας παγιώθηκε στο 12.1%, έναντι του αντίστοιχου 12.3% της προηγούμενης χρονιάς.

Η εξέλιξη του δείκτη νέα επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα φαίνεται να μην επηρεάστηκε από την πανδημική κρίση σε μια πρώτη ανάγνωση. Ωστόσο είναι σημαντικό να διακριθούν τα κίνητρα αυτής της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η οποία μπορεί να προέρχεται είτε από ευκαιρία είτε από ανάγκη, καθώς και τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε δραστηριότητας προκειμένου να αξιολογηθεί η βιωσιμότητα.

Διάγραμμα 9: Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ως ποσοστό του πληθυσμού 18-64 ετών στην Ελλάδα

(Πηγή: GEM, Entrepreneurship Monitor, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE)

Σύμφωνα με την έρευνα, ο δείκτης νέας επιχειρηματικότητας συνέχισε την ανοδική του πορεία για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, παρά τις αντίξοες συνθήκες. Ο δείκτης νέας επιχειρηματικότητας ή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων υπολογίζεται σε εθνικό επίπεδο και καλύπτει το ηλικιακό φάσμα του πληθυσμού από 18-64, το οποίο βρίσκονταν σε στάδιο εκκίνησης του νέου επιχειρηματικού εγχειρήματος, όταν διεξήχθη η έρευνα. Η πορεία του δείκτη συνδέεται με τις θετικές εξελίξεις στην ανεργία και την ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη. Αν και το ΑΕΠ συρρικνώθηκε το 2020, σε επίπεδο απασχόλησης η εξέλιξη ήταν θετική. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ (2022), το ποσοστό

ανεργίας στο σύνολο του 2020 διαμορφώθηκε στο 16,3%, μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα σε σχέση με το 2019 (17,3%) και τρεις σε σχέση με το 2018 (19,3%). Παράλληλα, ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 7,8%.

Σε αυτό σημείο, είναι σημαντικό να καθοριστεί το οικονομικό περιβάλλον της χώρας, κατά την περίοδο της έρευνας. Στα τέλη του 2020, της χρονιάς που εμφανίστηκε η πανδημία, άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες επιπτώσεις της στην οικονομία αλλά και σε άλλους τομείς. Όπως αναφέρεται και στις αντίστοιχες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE (2021) εκείνης της περιόδου, οι ισχυρές επιπτώσεις της πανδημίας του νέου κορωνοϊού στην οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα συνεχίστηκαν και στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Το εγχώριο προϊόν συρρικνώθηκε κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2020 κατά 7,9%, από 10,5% στο προηγούμενο τρίμηνο και 13,8% στο β' τρίμηνο, ενώ πριν ένα έτος παρουσίαζε σταθερότητα (+0,1%). Στο σύνολο του 2020 το ΑΕΠ ήταν 8,0% μικρότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα.

Επομένως είναι ξεκάθαρο ότι οι αβεβαιότητες εκείνης τη περιόδου είναι ακόμα έντονες και οι προσδοκίες για θετικές εξελίξεις στον εγχώριο οικονομικό περιβάλλον «μετατίθενται» για το επόμενο διάστημα. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση και παρά τη βελτίωση στον δείκτη επιχειρηματικότητας, η επίδοσή της χώρας εξακολουθεί να βρίσκεται χαμηλότερα από το μέσο όρο των χωρών υψηλού εισοδήματος, αν και βρίσκεται υψηλότερα από το διαχρονικό μέσο του δείκτη.

Στο πλαίσιο της έρευνας GEM η ηλικιακή κατανομή των επιχειρηματιών αρχικού σταδίου πραγματοποιείται με δύο τρόπους. Εμφανίζεται είτε ως ποσοστό του αντίστοιχου ηλικιακού πληθυσμού που ασχολείται με την επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, είτε ως κατανεμημένη ομάδα ανάλογα με την ηλικία.

Πίνακας 1: Ποσοστό πληθυσμού ανά ηλικιακό κλιμάκιο που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων (2020)

	% επί του αντίστοιχου πληθυσμού				
	18-24 ετών	25-34 ετών	35-44 ετών	45-54 ετών	55-64 ετών
Αυστρία	6,9	10,0	6,8	5,0	2,8
Γερμανία	6,8	6,5	5,6	4,2	2,4
Ελβετία	6,0	7,9	10,1	11,5	9,0
Ελλάδα	18,2	9,7	7,4	6,1	2,6
Ην. Βασίλειο	9,7	12,6	8,0	6,4	2,7
Ισπανία	4,5	5,0	6,2	5,3	4,3
Ισραήλ	6,4	9,6	10,3	9,6	5,0
Ιταλία	3,6	1,5	3,3	1,1	1,0
Κροατία	14,2	22,0	14,8	9,1	4,1
Κύπρος	5,4	12,0	10,7	8,1	5,0
Λετονία	25,6	28,4	16,0	9,6	3,8
Λουξεμβούργο	8,3	9,8	8,3	7,7	5,4
Νορβηγία	8,1	8,0	7,1	7,7	7,4
Ολλανδία	11,4	16,5	11,4	10,2	8,4
Πολωνία	1,1	5,1	4,3	3,0	0,6
Ρωσία	14,1	11,8	8,1	8,9	2,2
Σλοβακία	19,4	19,1	14,6	12,0	5,3
Σλοβενία	3,2	11,7	8,4	3,6	2,2
Σουηδία	10,0	9,8	5,7	5,7	5,8
Ομάδα Α	21,9	25,4	20,3	18,0	15,9
Ομάδα Β	19,7	22,0	19,1	14,8	13,1
Ομάδα Γ	13,3	15,2	13,1	10,5	7,5

Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, με βάση την πρώτη προσέγγιση, στην Ελλάδα το 2020, το μεγαλύτερος μέρος του πληθυσμού που ανήκει σε κάποιο αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας εντοπίζεται στην ηλικία 18-24 ετών με ποσοστό 18.9%. Το αντίστοιχο ποσοστό των χωρών της Ομάδας Γ είναι 13.3%. όπως φαίνεται η Ελλάδα σαφώς υπερτερεί στην ηλικιακή ομάδα των 18-24 ετών, αυτό όμως δεν συμβαίνει και στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Πίνακας 2: Ποσοστιαία κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά ηλικιακά κλιμάκια (2020)

% επί των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων					
	18-24 ετών	25-34 ετών	35-44 ετών	45-54 ετών	55-64 ετών
Αυστρία	13,7	34,3	22,9	19,2	9,8
Γερμανία	16,2	27,4	23,8	20,1	12,5
Ελβετία	8,0	18,5	23,9	30,2	19,4
Ελλάδα	33,5	27,7	19,3	14,3	5,2
Ην. Βασίλειο	17,4	35,9	21,3	18,5	6,9
Ισπανία	9,5	17,5	30,4	25,5	17,0
Ισραήλ	12,0	29,5	26,9	22,1	9,5
Ιταλία	21,1	14,1	38,5	14,9	11,4
Κροατία	14,8	37,3	24,4	16,5	7,0
Κύπρος	9,3	32,5	25,4	21,4	11,4
Λετονία	16,2	41,5	23,2	13,7	5,4
Λουξεμβούργο	13,1	28,8	24,0	21,5	12,6
Νορβηγία	15,3	23,5	20,0	22,7	18,5
Ολλανδία	14,0	29,3	19,4	21,4	15,9
Πολωνία	4,0	37,2	35,4	19,1	4,4
Ρωσία	17,2	34,1	22,4	20,7	5,7
Σλοβακία	15,7	34,7	23,7	18,3	7,6
Σλοβενία	5,7	37,9	33,6	14,1	8,6
Σουηδία	18,3	32,3	16,5	17,4	15,5
Ομάδα Α	26,5	35,5	20,1	12,0	5,9
Ομάδα Β	19,5	34,2	23,6	13,7	8,9
Ομάδα Γ	15,0	30,9	25,4	18,2	10,5

Στον παραπάνω πίνακα 2 καταγράφεται η ποσοστιαία κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά ηλικιακά κλιμάκια. Στην Ελλάδα, η επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων προέρχεται κυρίως από την ηλικιακή ομάδα των 18-24 ετών, σε ποσοστό 33,5%. Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο σε σχέση με το αντίστοιχο 25,7% της προηγούμενης χρονιάς, ενώ είναι κατά πολύ υψηλότερο σε σχέση με το 15% των αναπτυγμένων χωρών. Σύμφωνα με τα στοιχεία, αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα έχει ενισχυθεί η συμμετοχή των πιο νέων στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων σε σύγκριση με το 2019, καθώς συνολικά το 61,2% των επιχειρηματιών ανήκει στο ηλικιακό κλιμάκιο 18-34 ετών έναντι του 45% την προηγούμενη χρονιά. Ουσιαστικά φαίνεται ότι η μέση ηλικία του επιχειρηματία αρχικών σταδίων μειώνεται από τα 36 έτη στα 32 έτη, το 2020.

Μια τέτοια συνθήκη είναι σχετικά πρωτόγνωρη, καθώς είναι η πρώτη φορά που διαπιστώνεται η ενίσχυση συμμετοχής μικρότερων ηλικιακών ομάδων στην ανάπτυξη επιχειρηματικότητας. Το γεγονός αυτό μπορεί να προσφέρει αρκετά πλεονεκτήματα, αλλά μπορεί και να ελλοχεύει και κινδύνους. Οι νεαρότερες

ηλικίες διαθέτουν τις απαραίτητες τεχνολογικές γνώσεις, νέες ιδέες και έχουν όρεξη και πάθος για την ανάπτυξη του εγχειρήματος. Ωστόσο συνήθως δεν διαθέτουν την κατάλληλη εμπειρία και γνώση, ούτε έχουν δημιουργήσει ένα ισχυρό επαγγελματικό δίκτυο που θα μπορούσε να στηρίξει το νέο εγχείρημα. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, στην Ελλάδα, η ηλικία του επιχειρηματία σχετίζεται θετικά με την πιθανότητα εμπλοκής του στη λεγόμενη φιλόδοξη αναπτυξιακή επιχειρηματικότητα, δηλαδή την επιχειρηματικότητα που μπορεί να δημιουργήσει πολλές θέσεις εργασίας. Ωστόσο, η υψηλή ανεργία των νέων στη χώρα μας, παρά τη σχετική βελτίωση δυσκολεύει τη νέα γενιά να βρει εργασία και την ωθεί στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Μια τέτοια συνθήκη επιχειρηματικότητας από ανάγκη, για βιοποριστικούς λόγους, σίγουρα δεν επιδρά θετικά στο ενδεχόμενο επιτυχίας. Ένα τέτοιο μοτίβο φαίνεται να αναπτύσσεται γενικότερα στις αναπτυσσόμενες χώρες του πλανήτη, όπου η ανάγκη βιοπορισμού οδηγεί περισσότερους νέους σε ηλικία στην επιλογή επιχειρηματικότητας.

Κεφάλαιο 4^ο: Η νεανική επιχειρηματικότητα στην COVID-19 εποχή

Η πρώτη επίσημη αναφορά για τον COVID-19 έγινε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) στις 31 Δεκεμβρίου 2019. Η ανακήρυξη της παγκόσμιας έκτακτης ανάγκης για την υγεία έγινε στις 30 Ιανουαρίου 2020 και αυτή της παγκόσμιας πανδημίας στις 11 Μαρτίου 2020. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο ο ιός COVID-19 επεκτάθηκε σαν μέγγενη σε πληθυσμούς σε όλο τον κόσμο, παραλύοντας πολλά συστήματα υγείας και αλλάζοντας συλλήβδην το πρόσωπο της σύγχρονης ζωής σε πόλεις και κοινότητες παντού. Ο άμεσος αντίκτυπος μιας πληθώρας επιβεβλημένων μέτρων αποτροπής τους συναγελασμού σε όλο τον κόσμο έχει οδηγήσει σε δραματικές αλλαγές στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό των περισσότερων χωρών. Μερικές από αυτές τις αλλαγές θα είναι προσωρινές, άλλες μόνιμες.

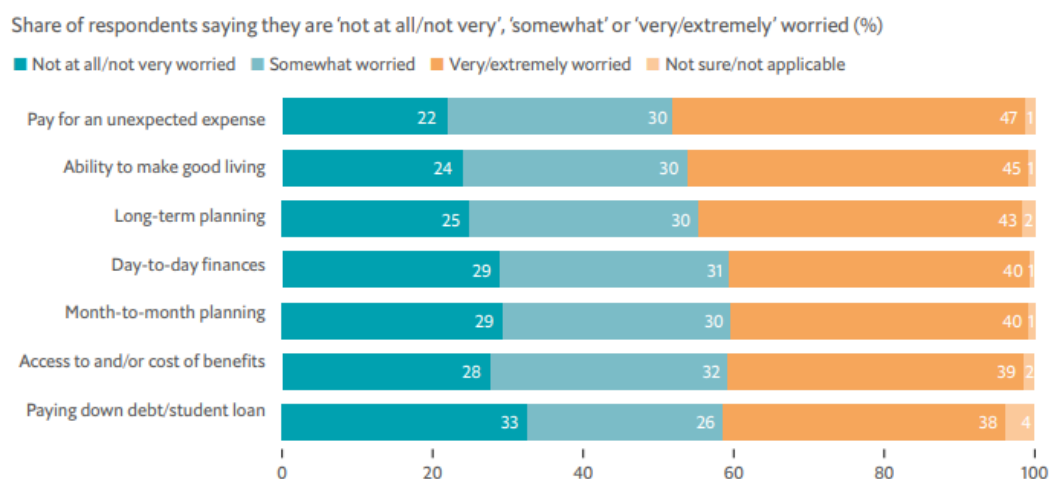
4.1 Οι οικονομικές δυσκολίες

Οι οικονομικές προκλήσεις που σχετίζονται με την πανδημία μπορεί να έχουν μακροχρόνιες επιπτώσεις στους επαγγελματικούς στόχους και τις επιλογές των νέων ενηλίκων. Σε όλο τον κόσμο, η πανδημία του Covid-19 δημιούργησε σημαντικές προκλήσεις στην ευημερία των ανθρώπων, όπως οι μαζικές απολύσεις, η κοινωνική απομόνωση και η διάχυτη αβεβαιότητα. Η πορεία της πανδημίας και οι αντίστοιχες κυβερνητικές αντιδράσεις διέφεραν ανάλογα με το χρόνο και τον χώρο, αλλά παρατηρήθηκαν αυξημένα επίπεδα στρες, άγχους και κατάθλιψης παγκοσμίως, ιδίως σε νέους ανθρώπους ανεξάρτητα από τον αριθμό των τοπικών κρουσμάτων covid-19 (Varmaetal., 2021).

Οι νέοι επιχειρηματίες και οι νέοι με επιχειρηματικές φιλοδοξίες ήρθαν αντιμέτωποι με μια πολύ δύσκολη κατάσταση το 2020. Η πανδημία είχε καταστροφικό αντίκτυπο στις μικρές επιχειρήσεις και οδήγησε σε σημαντική οπισθοδρόμηση στους επιχειρηματίες παγκοσμίως. Στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ, η δημιουργία επιχειρήσεων επηρεάστηκε αρνητικά κατά τα πρώτα στάδια της πανδημίας, που συμπίπτουν με πολλά μέτρα καραντίνας (OECD, 2021α). Ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και η Αυστραλία και ο Καναδάς, παρουσίασαν μείωση στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε ποσοστό που κυμάνθηκε από 5% (Αυστραλία και Καναδάς) έως και 35% (Πορτογαλία) κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο το 2019. Η έρευνα Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2020-21 σε

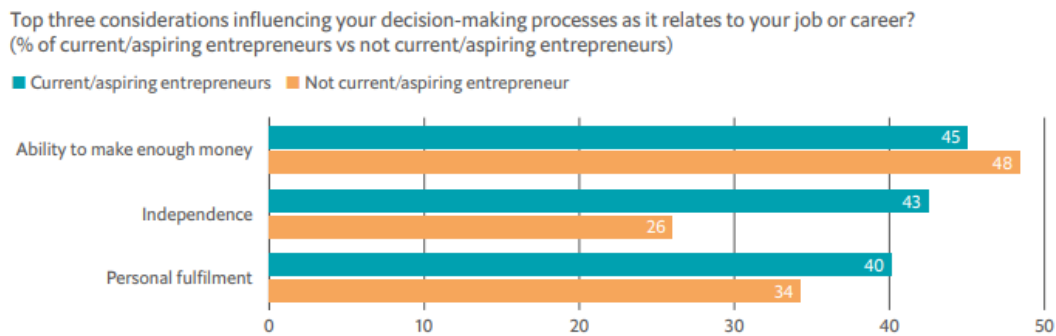
43 χώρες δείχνει ότι οι ερωτηθέντες ήταν πιο πιθανό να γνωρίζουν έναν επιχειρηματία που διέκοψε την επιχείρησή του λόγω πανδημίας, παρά κάποιον που ξεκίνησε μια επιχείρηση εν μέσω της πανδημίας.

Παρά την ανάκαμψη των οικονομιών στα τέλη του 2020 και το 2021, σύμφωνα με την έρευνα του Economist Impact (2022), η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων αντιλαμβάνεται ότι η πανδημία δυσκολεύει την εύρεση εργασίας και την έναρξη μιας επιχείρησης. Οι περισσότεροι νεαροί ενήλικες που συμμετείχαν στην έρευνα διακατέχονταν από απαισιοδοξία. Σχεδόν τα τρία τέταρτα (72%) συμφώνησαν ότι ήταν πιο δύσκολο για τη γενιά τους να βρει εργασία σε σύγκριση με τις προηγούμενες γενιές, ενώ τα δύο τρίτα (66%) δήλωσαν το ίδιο όσον αφορά την έναρξη μιας επιχείρησης. Μια έκθεση του ΟΟΣΑ που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2021 σημείωσε ότι το 51% των ερωτηθέντων ηλικίας 18-29 ετών δήλωσε ότι είτε αυτοί είτε κάποιο μέλος της οικογένειάς τους αντιμετώπισαν προβλήματα που σχετίζονται με την εργασία (π.χ. απώλεια εργασίας, περικοπές μισθών, μειωμένες ώρες) από την έναρξη της πανδημίας, σε σύγκριση με το 46% των ατόμων ηλικίας 30-49 ετών και το 37% των ατόμων 50-64 ετών (OECD, 2021β). Επιπλέον, το 15% των ερωτηθέντων, εξαιρουμένων των φοιτητών, έχασε τη δουλειά του λόγω της πανδημίας και σχεδόν το ένα τέταρτο (23%) δήλωσε ότι έκανε πρόσθετη δουλειά για συμπληρωματικό εισόδημα λόγω της κρίσης.

Διάγραμμα 10: Αξιολόγηση της ανησυχίας του δείγματος, για διάφορες πτυχές της οικονομικής κρίσης

(Πηγή: Economist Impact, 2022)

Διάγραμμα 11: Οι παράγοντες που συμβάλλουν στις αποφάσεις σχετικά με την εργασία

(Πηγή: Economist Impact, 2022)

Το οικονομικό άγχος στις χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα φαίνεται να αναδιαμορφώνει τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και τις αντιλήψεις για την επιχειρηματικότητα. Μια ανησυχητικά μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανέφερε μια σειρά από ανησυχίες, που καλύπτουν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οικονομικά ζητήματα, από τις παροχές υγειονομικής περίθαλψης έως τη συνταξιοδότηση. Πάνω από τα δύο τρίτα όλων των ερωτηθέντων (70,5%) δήλωσαν ότι είτε ανησυχούν "κάπως" ή "πολύ/εξαιρετικά" για τα καθημερινά οικονομικά έξοδα. Και περισσότερα από τα τρία τέταρτα (76,8%) αισθάνθηκαν τα ίδια επίπεδα άγχους σχετικά με την ικανότητά τους να πληρώσουν ένα απροσδόκητο έξοδο. Ομοίως, τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων εξέφρασαν ανησυχία για την ικανότητά τους να κερδίσουν τα προς το ζην.

Αυτά τα ευρήματα συμβαδίζουν και με άλλες πρόσφατες έρευνες. Το 63% των νέων στις χώρες του ΟΟΣΑ ανησυχούν για την οικονομική τους κατάσταση και για τη συνολική κοινωνική και οικονομική ευημερία (OECD, 2021β). Επιπλέον, ακόμη και σε χώρες όπου τα ποσοστά απώλειας θέσεων εργασίας και οι σχετικές οικονομικές δυσκολίες ήταν σχετικά χαμηλές, οι νέοι εξακολουθούν να ανησυχούν. Για παράδειγμα, ενώ περίπου το 30% των νέων ηλικίας 18-29 ετών ανέφερε οποιαδήποτε μορφή διακοπής της εργασίας στο Βέλγιο, περίπου οι μισοί ανέφεραν ότι ανησυχούσαν «κάπως» ή «πολύ» για την οικονομική τους κατάσταση. Η εικόνα που προκύπτει σχετικά με την κατάσταση της νέας γενιάς είναι αρκετά ανησυχητική θα πρέπει να απασχολήσει τους ηγέτες των επιχειρήσεων και τις κυβερνήσεις, παγκοσμίως.

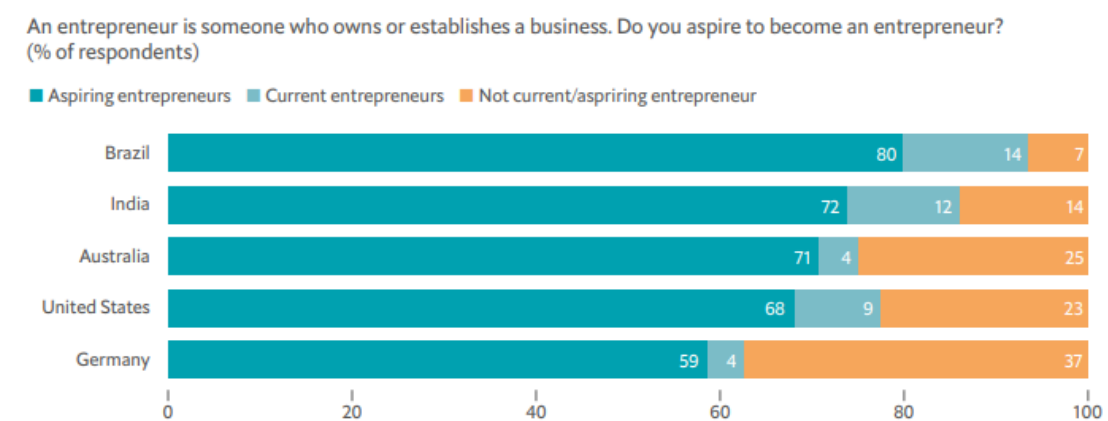
Όταν οι οικονομικές ανησυχίες είναι υψηλές, οι απολαβές είναι πιο πιθανό και κύριο μέλημα για την επιλογή καριέρας και σταδιοδρομίας. Οι προκλήσεις και η αβεβαιότητα που σχετίζονται με την πανδημία μπορεί να αυξάνουν την ανάγκη ασφάλειας, αναγκάζοντας ορισμένους νέους που φιλοδοξούν να γίνουν επιχειρηματίες να αναζητήσουν πιο σταθερές παραδοσιακές θέσεις εργασίας.

Οι εταιρείες θα πρέπει να αναγνωρίζουν και να αξιοποιούν το επιχειρηματικό πνεύμα των μελλοντικών (και των σημερινών) εργαζομένων, προσφέροντας ευκαιρίες και ρόλους που προάγουν την αίσθηση ανεξαρτησίας των ατόμων. Αυτή φαίνεται να είναι μια ιδιαίτερα ανικανοποίητη ανάγκη μεταξύ των ερωτηθέντων στην έρευνα. Το χάσμα μεταξύ εκείνων που φιλοδοξούν να γίνουν επιχειρηματίες και εκείνων που δεν το κάνουν είναι μεγαλύτερο μεταξύ εκείνων που δήλωσαν ότι η «ανεξαρτησία» ήταν ένας παράγοντας που επηρέασε τις επιλογές σταδιοδρομίας τους (43% έναντι 26%). Οι ευκαιρίες για ενδοεπιχειρηματικότητα, μια οργανωτική ρύθμιση που επιτρέπει στους εργαζόμενους να ενεργούν ως επιχειρηματίες και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που δημιουργούν αξία, θα μπορούσαν να διοχετεύσουν αποτελεσματικά το επιχειρηματικό πνεύμα με τρόπους που ωφελούν τόσο τον εργαζόμενο όσο και την επιχείρηση.

Η επιθυμία των νεαρών ενηλίκων να βρουν προσωπική ολοκλήρωση και ευελιξία σε θέσεις εργασίας θα μπορούσε να αποτελέσει μια ευκαιρία για τις επιχειρήσεις, ειδικά σε κλάδους με χαμηλούς μισθούς όπως το λιανικό εμπόριο (π.χ. υπηρεσίες τροφίμων και καταστήματα) να εξερευνήσουν πιο ευέλικτους τρόπους εργασίας. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις θα μπορούσαν να επιτρέψουν στους υπαλλήλους να εργάζονται έναν συγκεκριμένο αριθμό ωρών εκτός των παραδοσιακών ωρών εργασίας ή να δημιουργήσουν κανόνες σχετικά με την υποστήριξη των εργαζομένων ώστε να αφιερώσουν χρόνο στη φροντίδα της οικογένειας και να υπάρχει καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Ορισμένες πολιτείες και πόλεις των ΗΠΑ έχουν ψηφίσει νόμους για τη «δίκαιη εβδομάδα εργασίας» (Wolfe et al., 2018). Αυτή η ευελιξία, καθώς και η ευρύτερη διαθεσιμότητα προσιτής παιδικής μέριμνας και αμειβόμενης οικογενειακής και ιατρικής άδειας, θα μπορούσαν να μειώσουν το άγχος των εργαζομένων και να αυξήσουν την επαγγελματική ολοκλήρωση. Αυτό, με τη σειρά του, θα μπορούσε να οδηγήσει σε ισχυρότερες αγορές εργασίας και επίπεδα παραγωγικότητας.

4.2 Παγκόσμια κρίση και τοπικές επιπτώσεις

Οι επιχειρηματικές φιλοδοξίες και η αναγκαιότητα επιχειρηματικότητας είναι πιο πιθανό να εμφανιστούν σε χώρες που αντιμετωπίζουν υψηλότερη ανεργία των νέων. Σε μια συνθήκη πανδημίας που εξαπλώθηκε παγκοσμίως με πρωτοφανή ταχύτητα, οι κυβερνήσεις επέλεξαν να εφαρμόσουν ή ακόμα και να παραιτηθούν από μια σειρά πολιτικών που επιτυγχάνουν μια ισορροπία μεταξύ της προστασίας της δημόσιας υγείας και των μέσων διαβίωσης των ανθρώπων. Η διάρκεια και η ένταση των lockdown, το εύρος και η προσφορά των προγραμμάτων ασφάλισης ανεργίας, τα προγράμματα διατήρησης θέσεων εργασίας διέφεραν από χώρα σε χώρα. Παρά την ευρύτερη υποστήριξη για τους επιχειρηματίες στην Αυστραλία, τη Γερμανία και τις ΗΠΑ, η έρευνα διαπίστωσε ότι οι επιχειρηματικές φιλοδοξίες μεταξύ των νεαρών ενηλίκων ήταν σημαντικά υψηλότερες στη Βραζιλία και την Ινδία. Το ποσοστό των ερωτηθέντων που περιέγραψαν τον εαυτό τους ως σημερινούς επιχειρηματίες ήταν επίσης το υψηλότερο σε αυτές τις δύο χώρες.

Διάγραμμα 12: Τα επίπεδα φιλοδοξίας της επιχειρηματικότητας ανά χώρα

(Πηγή: Economist Impact, 2022)

Τα υψηλά επίπεδα επιχειρηματικών φιλοδοξιών που παρατηρούνται στην Ινδία και τη Βραζιλία είναι ενθαρρυντικά με μια πρώτη ματιά. Περισσότεροι νέοι ενήλικες σε αυτές τις χώρες φαίνεται να έχουν αποφασίσει να ακολουθήσουν ένα επιχειρηματικό όνειρο κατά τη διάρκεια της πανδημίας, συμβάλλοντας στην άνθηση των επιχειρηματικών οικοσυστημάτων (Stott, 2021). Αλλά η έναρξη μιας επιχείρησης είναι δύσκολη ακόμη και σε κανονικούς ρυθμούς, και οποιαδήποτε άνοδος που σχετίζεται με την πανδημία στις νεοσύστατες επιχειρήσεις δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε έκρηξη επιτυχημένων επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, το 2018 μόνο το

6% όσων ασχολούνται με την επιχειρηματικότητα πρώιμου σταδίου στη Βραζιλία ανέμενε να δημιουργήσει έξι ή περισσότερες θέσεις εργασίας στον οργανισμό τους τα επόμενα πέντε χρόνια, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο 24% μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ.

Μια συρροή παραγόντων, ορισμένοι πριν από την πανδημία, πιθανότατα οδήγησε στην υψηλή θέση της Βραζιλίας και της Ινδίας. Κάποιοι από αυτούς είναι οι ισχυρές επιχειρηματικές κουλτούρες και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων (Booker, 2013). Το ποσοστό ανεργίας για τους νέους 15-24 ετών ήταν ήδη σημαντικά υψηλότερο στη Βραζιλία και την Ινδία πριν από την πανδημία και αυξήθηκε σε 31,3% στη Βραζιλία το 2020 και σε 19,8% στην Ινδία την ίδια χρονιά. Οι αδύναμες αγορές εργασίας για τους νέους είναι πιθανό να αυξήσουν τις επιχειρηματικές φιλοδοξίες και την αναγκαιότητα επιχειρηματικότητας. Σύμφωνα με την έρευνα GEM 2020-21, το 62% των ερωτηθέντων στην Ινδία δήλωσαν ότι γνώριζαν κάποιον που ξεκίνησε μια επιχείρηση κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ενώ σε ορισμένες χώρες στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, το αντίστοιχο ποσοστό ήταν λιγότερο από 10%. Δεδομένου ότι περισσότερο από το 80% των επιχειρηματιών αρχικού σταδίου στην Ινδία και τη Βραζιλία «κάπως» ή «απόλυτα» συμφωνούν ότι το κίνητρό τους για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση είναι να «κερδίζουν τα προς το ζην», η αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε αυτές τις χώρες πιθανότατα προέρχεται από ανάγκη. Στη Βραζιλία, υπολογίζεται ότι 3 εκατομμύρια άνθρωποι ξεκίνησαν μια επιχείρηση κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η πλειονότητα των οποίων ήταν χαμηλού εισοδήματος και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (Gaskell, 2021).

Επιπλέον, ο ΟΟΣΑ απέδωσε εν μέρει την ταχεία ανάκαμψη των ποσοστών εκκίνησης το 2020 στην αύξηση της «επιχειρηματικότητας αναγκαιότητας». Δεδομένων των υψηλότερων επιπέδων ανεργίας και φτώχειας των νέων στη Βραζιλία και την Ινδία σε σχέση με άλλες χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα, είναι λογικό ότι οι ερωτηθέντες σε αυτές τις δύο χώρες ήταν πιο πιθανό να είχαν ξεκινήσει μια επιπλέον απασχόληση για συμπληρωματικό εισόδημα κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Το 30% των Βραζιλιάνων ερωτηθέντων και το 35% των Ινδών ερωτηθέντων, σε σύγκριση με τον μέσο όρο του 17% στις υπόλοιπες τρεις χώρες, δήλωσαν ότι το είχαν κάνει. Είναι πιθανό ότι οι επιχειρηματικές φιλοδοξίες πολλών νέων ενηλίκων στη Βραζιλία και

την Ινδία πηγάζουν κυρίως από την έλλειψη παραδοσιακών θέσεων εργασίας και επαρκούς εισοδήματος.

Οι επιχειρήσεις θα μπορούσαν να καλλιεργήσουν αυτές τις αυξανόμενες επιχειρηματικές φιλοδοξίες υποστηρίζοντας νεοσύστατες επιχειρήσεις. Ο ιδιωτικός τομέας θα μπορούσε να υποστηρίξει το οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων σε χώρες όπως η Ινδία και η Βραζιλία μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων και προσπάθειών ανάπτυξης δεξιοτήτων. Οι νέοι σε αυτά τα επιχειρηματικά οικοσυστήματα είναι πρόθυμοι να μάθουν και εξερευνούν εναλλακτικές λύσεις στην παραδοσιακή εκπαίδευση. Στην πραγματικότητα, περισσότεροι από τους μισούς (57%) των Βραζιλιάνων ερωτηθέντων στην έρευνα του Economist Impact (2022) συμφωνούν «εντελώς» ότι είχαν συμμετάσχει σε διαδικτυακή εκπαίδευση ή μαθήματα για τη βελτίωση των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων, σε σύγκριση με το 48% των ερωτηθέντων στην Ινδία, το 41% στις ΗΠΑ, το 40% στην Αυστραλία και το 32% στη Γερμανία.

Οι επιτυχημένες επιχειρήσεις χτίζονται γύρω από νέες ιδέες ή λύσεις σε συγκεκριμένες προκλήσεις της αγοράς. Ωστόσο, οι επιχειρηματίες αναγκαιότητας δεν είναι απαραίτητα εξοπλισμένοι για να αναπτύξουν μια επιχείρηση. Τα άτομα αυτής της κατηγορίας πιθανότατα θα επανεκτιμούσαν τις επιλογές σταδιοδρομίας τους εάν ήταν διαθέσιμη η παραδοσιακή απασχόληση. Οι αυξανόμενες επιχειρηματικές φιλοδοξίες σε όλο τον κόσμο μπορεί να είναι σύμπτωμα αναγκών που δεν ικανοποιούνται από τους εργοδότες.

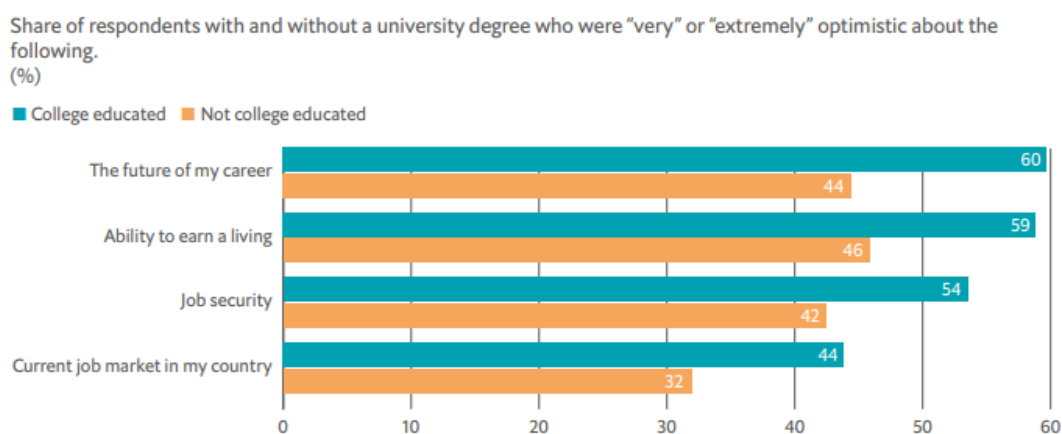
4.3 Ανισότητες και επιχειρηματικές φιλοδοξίες

Το φύλο, η εκπαίδευση και οι οικονομικές ανισότητες στέκονται εμπόδιο στις επιχειρηματικές φιλοδοξίες των νέων ενηλίκων. Όπως έχει επισημανθεί, η πανδημία είχε δυσανάλογη επίδραση στις περιθωριοποιημένες κοινότητες και στους ευάλωτους πληθυσμούς. Οι εισοδηματικές ανισότητες, το επίπεδο εκπαίδευσης, το φύλο και η διαθεσιμότητα θέσεων εργασίας επηρεάζουν την ικανότητα των νέων να εκπληρώσουν τις επιχειρηματικές τους φιλοδοξίες (Avanceña et al., 2021).

Παλιότερες έρευνες από παγκόσμιους οργανισμούς έχουν καταδείξει τη σχέση μεταξύ εισοδήματος και στόχων σταδιοδρομίας. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τις έρευνες για τη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία που συγκέντρωσε η ΔΟΕ σε 32 αναπτυσσόμενες χώρες από το 2012 έως το 2015, οι μαθητές με χαμηλότερο

εισόδημα τείνουν να προτιμούν την απασχόληση στον δημόσιο τομέα και να δείχνουν λιγότερο ενδιαφέρον για την αυτοαπασχόληση. Οι γυναίκες εμφάνισαν αυξανόμενες προτιμήσεις για τον δημόσιο τομέα και τα επαγγέλματα υψηλής ειδίκευσης, ενώ υπήρξε μειωμένο ενδιαφέρον για αυτοαπασχόληση.

Τα ευρήματα της έρευνας του Economist Impact (2022) επιβεβαιώνουν ότι οι διαφορές εισοδήματος και φύλου επηρεάζουν τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και τις προοπτικές των νεαρών ενηλίκων. Για παράδειγμα, το 82,3% των ατόμων με υψηλότερο μέσο εισόδημα φιλοδοξούν να γίνουν επιχειρηματίες, σε σύγκριση με το 75,3% των ατόμων με χαμηλότερα εισοδήματα. Παρόμοια διαφορά παρατηρήθηκε σε σχέση με το φύλο και τις επιχειρηματικές φιλοδοξίες. Το 82,2% των ανδρών ανέφεραν επιχειρηματικές φιλοδοξίες, σε σύγκριση με το 72,0% των γυναικών. Και ενώ τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι γυναίκες διαθέτουν ίδια αυτοπεποίθηση ως προς τις δεξιότητές τους, σε σχέση με τους άνδρες, η ανάγκη για ασφάλεια είναι εκείνη που ενδεχομένως αποθαρρύνει τις γυναίκες να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση. Περίπου τέσσερις στις πέντε (81,2%) νεαρές γυναίκες που δεν φιλοδοξούν να γίνουν επιχειρηματίες «κάπως» ή «συμφωνούν απόλυτα» ότι προτιμούν τη «σταθερότητα» της παραδοσιακής απασχόλησης έναντι των πιθανών «κινδύνων» που συνδέονται με την επιχειρηματικότητα. Το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών ήταν 72,1 %, γεγονός που ενδεχομένως αντικατοπτρίζει δομικές κοινωνικές προκαταλήψεις ως προς το γυναικείο φύλο.

Διάγραμμα 13: Οι πεποιθήσεις του δείγματος για πτυχές της σταδιοδρομίας τους
(Πηγή: Economist Impact, 2022)

Η έλλειψη προτύπων είναι σημαντικός παράγοντας αποθάρρυνσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Το γεγονός ότι το καθιερωμένο ποσοστό ιδιοκτησίας

επιχειρήσεων είναι περίπου διπλάσιο στους άνδρες σε σύγκριση με τις γυναίκες στη Βραζιλία, την Ινδία, τη Γερμανία και τις ΗΠΑ, σύμφωνα με την έκθεση GEM, είναι ανησυχητικό. Αυτή η παγκόσμια δυναμική, ενέχει τον κίνδυνο αναπαραγωγής των ανισοτήτων στην επιχειρηματικότητα στις επόμενες γενιές (Gompers&Wang, 2017).

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας καθορισμού της επιχειρηματικότητας είναι το επίπεδο εκπαίδευσης του ατόμου. Για παράδειγμα, το 81,7% των ατόμων με πανεπιστημιακό πτυχίο φιλοδοξούν να γίνουν επιχειρηματίες, σε σύγκριση με το 70,9% των ατόμων χωρίς πτυχίο. Επιπλέον, οι ερωτηθέντες απόφοιτοι πανεπιστημίου ήταν πιο αισιόδοξοι για την καριέρα τους και ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα ευημερίας, σε σχέση με τους ερωτηθέντες χωρίς πτυχίο πανεπιστημίου. Τα επαγγελματικά δίκτυα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις επαγγελματικές φιλοδοξίες των ανθρώπων. Ωστόσο, η πρόσβαση σε αυτά τα δίκτυα παραμένει άνιση μεταξύ των νοικοκυριών χαμηλού και υψηλού εισοδήματος. Στην πραγματικότητα, το 61,1% των ατόμων πάνω από το μέσο επίπεδο εισοδήματος είναι ικανοποιημένο με τα επαγγελματικά τους δίκτυα σε σύγκριση με το 45,8% των ατόμων κάτω από αυτό το όριο. Αυτά τα δίκτυα μπορεί να προσφέρουν σε άτομα άνω του μέσου εισοδήματος ένα ευρύτερο σύνολο επαγγελματικών ευκαιριών. Στην πραγματικότητα, το 61,3% των ατόμων άνω του μέσου όρου αισθάνονται ότι έχουν την ελευθερία να εκπληρώσουν τις επαγγελματικές τους επιθυμίες σε σύγκριση με το 47,3% των ατόμων κάτω του μέσου όρου.

Σε πολλά μέρη του κόσμου, η πανδημία του Covid-19 έχει ενισχύσει τις προϋπάρχουσες ανισότητες. Παράλληλα, έχει καταδείξει τη δυνατότητα των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων να γεφυρώνουν τη δημόσια υγεία και τις οικονομικές διαφορές. Τα ευρήματα της έρευνας του Economist Impact υποδεικνύουν τρόπους με τους οποίους ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να ενεργήσει για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων σε σχέση με τις επιχειρηματικές φιλοδοξίες και δραστηριότητες.

Πιο συγκεκριμένα, οι ηγέτες επιχειρήσεων θα μπορούσαν να επανασχεδιάσουν τις πρακτικές πρόσληψης έτσι ώστε ταλαντούχοι νέοι χωρίς πανεπιστημιακά πτυχία να μην φιλτράρονται συστηματικά. Τα πανεπιστημιακά πτυχία δεν θα πρέπει να είναι ο βασικός δείκτης προσόντων για θέσεις εργασίας. Ουσιαστικά, αναδύεται η ανάγκη δημιουργίας τρόπων αναγνώρισης ταλαντούχων νέων χωρίς πανεπιστημιακή

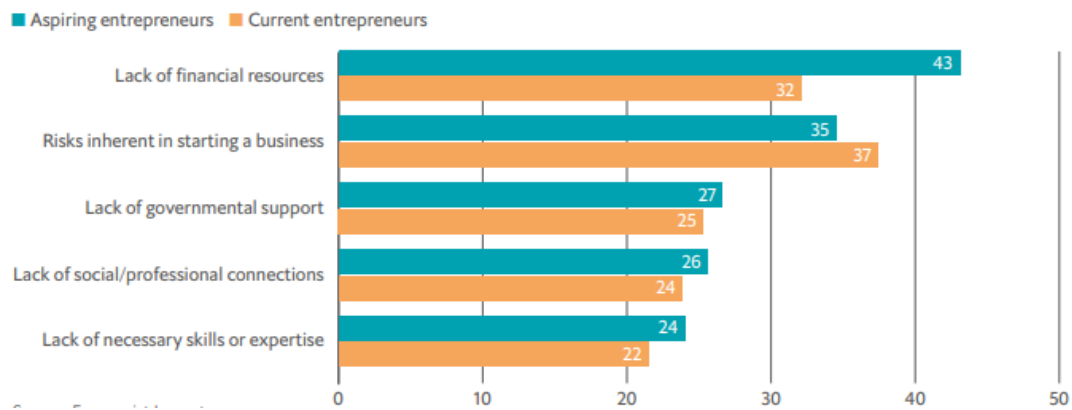
εκπαίδευση, ώστε να διευκολυνθεί η είσοδός τους στο εργατικό δυναμικό και να παρέχονται δυνατότητες για την επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Οι επιχειρήσεις μπορούν επίσης να έχουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μιας σειράς επιχειρηματικών ταλέντων και εγχειρημάτων. Με την καλλιέργεια νέων ταλέντων, οι εδραιωμένες επιχειρήσεις μπορούν να προωθήσουν την καινοτομία στην επόμενη γενιά επιτυχημένων επιχειρηματιών. Επιπλέον, οι ηγέτες των ταμείων επιχειρηματικού κεφαλαίου θα μπορούσαν επίσης να αυξήσουν τη χρηματοδότηση για νεοφυείς επιχειρήσεις που ηγούνται γυναίκες, για παράδειγμα.

4.4 Θεσμικά και οικονομικά εμπόδια για την επιχειρηματικότητα

Περίπου τα δύο πέμπτα (43%) του συνόλου του δείγματος της έρευνας του Economist Impact (2022), που προσδιορίζονται ως επίδοξοι επιχειρηματίες αντιλαμβάνονται την έλλειψη οικονομικών πόρων, ως το κύριο θεσμικό εμπόδιο επιχειρηματικότητας. Αν και η πλειοψηφία των επίδοξων επιχειρηματιών υποστήριξε ότι είχε πρόσβαση σε ορισμένα χρηματοοικονομικά προϊόντα, όπως τραπεζικοί λογαριασμοί, δάνεια, ασφάλειες και γραμμές πίστωσης, αυτά φαίνονται να είναι ανεπαρκή.

Η πλειοψηφία (78,2%) των ατόμων που φιλοδοξούν να γίνουν επιχειρηματίες υποστηρίζουν ότι διαθέτουν τις απαραίτητες δεξιότητες για τη διαχείριση της επιχείρησής τους. Μια παρόμοια πλειοψηφία (79,0%) υποστηρίζει ότι γνωρίζει βασικές επιχειρηματικές στρατηγικές που προσανατολίζονται στην ανεύρεση νέων πελατών και σε πρακτικές μείωσης του κόστους. Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνα οι κύριοι θεσμικοί παράγοντες που παρακινούν την έναρξη μιας επιχείρησης και παρέχουν κίνητρα είναι η κυβερνητική υποστήριξη, τα επαγγελματικά δίκτυα και οι εκπαιδευτικοί πόροι. Πιο αναλυτικά ο πιο βασικός παράγοντας ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας ήταν η παροχή διευκολύνσεων επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως η πληρωμή φόρων, η εκτέλεση συμβάσεων και η πρόσβαση στη βασική υποδομή σε ποσοστό 40,0%. Ως σημαντικοί παράγοντες ακολούθησαν η πρόσβαση σε επαγγελματικά δίκτυα (37,9%), οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες (37,1%) και η διαθεσιμότητα οικονομικών κινήτρων (36,7%), όπως φορολογικές ελαφρύνσεις, κρατικές επιχορηγήσεις και χαμηλά επιτόκια.

Διάγραμμα 14: Τα σημαντικότερα εμπόδια ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας

(Πηγή: Economist Impact, 2022)

Πολλοί νέοι ενήλικες ανησυχούν για την έλλειψη οικονομικών πόρων και κρατικής υποστήριξης και επισημαίνουν την διευκόλυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας ως καθοριστικό παράγοντα για τις επιχειρήσεις τους. Κατά συνέπεια, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να επεκτείνουν τα υπάρχοντα προγράμματα που προσφέρουν χρηματοοικονομικά προϊόντα και κίνητρα, ώστε να διευκολύνουν τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Πράγματι, ένα εξορθολογισμένο επιχειρηματικό περιβάλλον και η χρηματοδότηση από τον ιδιωτικό τομέα και τις κυβερνήσεις αποτελούν ισχυρές δυνάμεις που μπορούν να μειώσουν σημαντικά το κόστος ενός επιχειρηματικού εγχειρήματος. Εάν οι κυβερνήσεις και οι επιχειρήσεις συμβάλλουν αρκετά σε αυτές τις προσπάθειες, θα μπορούσαν τελικά να είναι οι κύριοι μοχλοί πίσω από την αύξηση της επιχειρηματικότητας μεταξύ των νέων. Οι θεσμικές προσπάθειες μπορούν να ωθήσουν την επιχειρηματικότητα μεταξύ των νέων ενηλίκων. Ωστόσο, η έλλειψη πρόσβασης σε κεφάλαια και το υψηλό κόστος επιχειρηματικής δραστηριότητας μπορεί να αποτελέσουν σημαντικά εμπόδια στη φερεγγυότητα, ακόμη και για επιχειρήσεις με κερδοφόρες προτάσεις αξίας και στρατηγικές προώθησης στην αγορά.

4.5 Η επίδραση της πανδημίας στην Ελλάδα

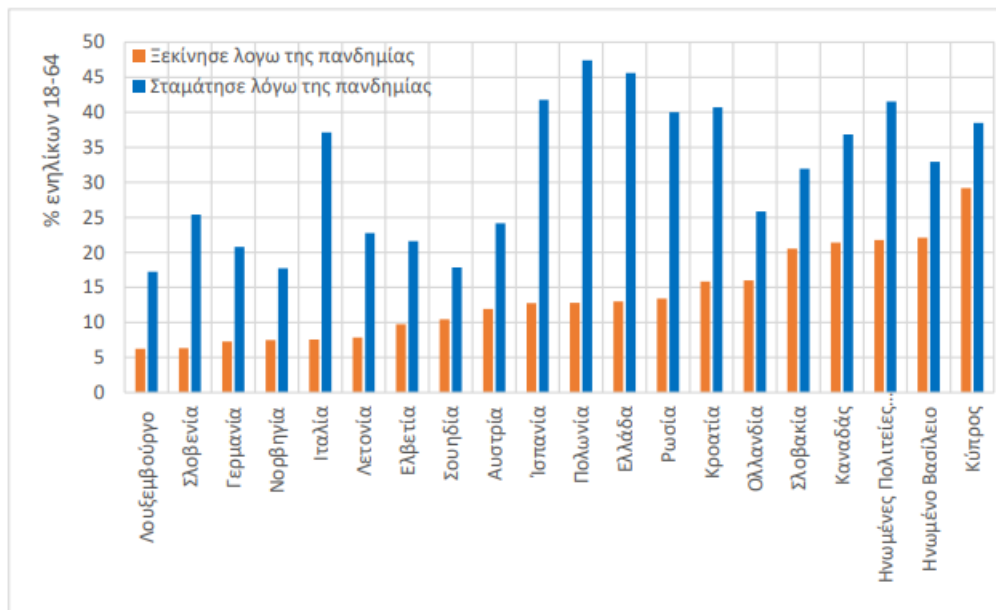
Σύμφωνα με την παγκόσμια έκθεση του GEM η πανδημία οδήγησε σε μαζικές απολύσεις και κλείσιμο επιχειρήσεων σε πολλές χώρες. Ταυτόχρονα το εισόδημα των νοικοκυριών έχει δεχθεί σημαντικό πλήγμα - σε όλο τον κόσμο - λόγω της πανδημίας.

Πίνακας 3: Επίδραση της πανδημίας στο εισόδημα των νοικοκυριών, GEM 2020

% ενηλίκων ηλικίας 18–64 ετών

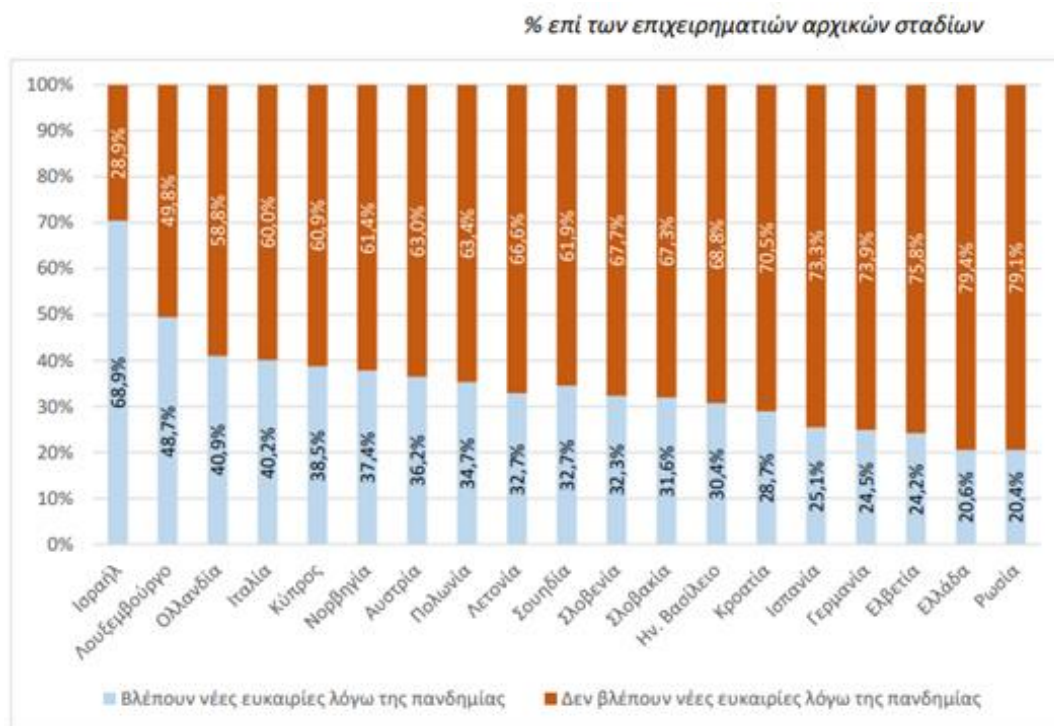
	Ισχυρή Μείωση	Σχετική Μείωση	Αμελητέα Μεταβολή	Σχετική Αύξηση	Ισχυρή Αύξηση
Αυστρία	7,4	24,9	60,8	6,4	0,5
Κροατία	12,8	26,9	43,3	14,7	2,3
Κύπρος	17,1	26,6	54,8	1,2	0,3
Γερμανία	8,2	21,5	63,1	5,9	1,3
Ελλάδα	26,0	29,1	43,9	0,7	0,3
Ισραήλ	0,0	42,2	24,6	30,1	3,1
Ιταλία	12,3	39,4	47,3	1,0	0,0
Λετονία	12,4	23,7	61,7	1,7	0,4
Λουξεμβούργο	6,5	19,8	68,8	4,4	0,5
Ολλανδία	6,5	15,0	74,0	3,6	0,9
Νορβηγία	3,6	15,2	72,7	7,4	1,1
Πολωνία	21,7	33,9	42,2	2,0	0,2
Ρωσία	19,2	42,0	36,3	2,0	0,5
Σλοβακία	12,5	38,0	45,9	2,9	0,8
Σλοβενία	10,5	34,2	48,6	6,2	0,5
Ισπανία	15,6	27,1	55,1	1,9	0,2
Σουηδία	4,6	19,1	66,7	8,0	1,6
Ελβετία	10,2	29,8	56,9	2,8	0,3
Ηνωμένο Βασίλειο	13,2	25,3	56,3	4,2	1,1
<i>Μέσος όρος</i>	<i>11,6</i>	<i>28,1</i>	<i>53,8</i>	<i>5,6</i>	<i>0,8</i>

Στην Ελλάδα όπως φαίνεται από τον Πίνακα, πέντε στα εννέα νοικοκυριά αντιμετώπισε μείωση εισοδήματος, σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τον μέσο όρο των υπόλοιπων ανεπτυγμένων χωρών. Επομένως, ακόμη και αν εφαρμόστηκαν κάποια μέτρα στήριξης του εισοδήματος, δεν σημαίνει ότι το εισόδημα τελικά διατηρήθηκε ή αποκαταστάθηκε.

Διάγραμμα 15: Ποσοστό ενηλίκων που γνωρίζει κάποιον που να έχει ξεκινήσει ή σταματήσει μια επιχείρηση λόγω πανδημίας

Σε μια ερώτηση της έρευνας προς τους πολίτες διάφορων χωρών για το αν γνωρίζουν κάποια/κάποιον που λόγω της πανδημίας ξεκίνησε ή έκλεισε μια επιχείρηση, οι απαντήσεις σε όλες τις χώρες είναι περισσότερες για επιχειρήσεις οι οποίες σταμάτησαν λόγω της πανδημίας. Στην Ελλάδα το 46% δηλώνει ότι γνωρίζει άτομα που σταμάτησαν την λειτουργία της επιχείρησης τους λόγω της πανδημίας, ενώ μόνο το 13% δηλώνει ότι γνωρίζει κάποιον που ξεκίνησε μια επιχειρηματική δραστηριότητα εν καιρώ πανδημίας.

Διάγραμμα 16: Επιχειρηματικές ευκαιρίες λόγω της πανδημίας

Ως προς τις επιχειρηματικές ευκαιρίες λόγω της πανδημίας φαίνεται ότι το συντριπτικό ποσοστό 80% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων δεν βλέπει νέες ευκαιρίες εν μέσω πανδημίας. Το γεγονός αυτό φαίνεται παράδοξο, καθώς οι ίδιοι επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον κλάδο της επιχειρηματικότητας. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι πολλοί από αυτούς αποτελούν επιχειρηματίες ανάγκης ή επιθυμούν να βελτιώσουν το αρχικό τους εισόδημα.

Κεφάλαιο 5^ο: Μεθοδολογία

5.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία είχε ως βασικό της ερευνητικό ερώτημα το πως επηρεάστηκε η επιχειρηματικότητα των νέων από την πανδημία του COVID-19. Έχοντας ως βασικό ερώτημα το προαναφερθέν ανέκυψαν μια σειρά συμπληρωματικών ερωτημάτων και ερευνητικών υποθέσεων, προς περαιτέρω ιχνηλάτηση του πεδίου. Συγκεκριμένα στην έρευνα διατυπώθηκαν τρεις ερευνητικές υποθέσεις, των οποίων ο έλεγχος έγινε μέσω επαγωγικής στατιστικής μεθοδολογίας

- **H₁:** Ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ αυτών που ήταν έτοιμοι στο να προβούν στην δημιουργία επιχείρησης πριν την κρίση του COVID-19 και το πόσο τους επηρέασε η έλευση της πανδημίας.
- **H₂:** Διαφοροποίηση των αντιλήψεων ανάλογα με το ηλικιακό εύρος περί των λειτουργικών επιβαρύνσεων που θα μπορούσε να προκαλέσει η κρίση του COVID-19.
- **H₃:** Αρνητική επίδραση μιας σειράς παραγόντων όπως η αναμενόμενη επίδραση στην λειτουργία της επιχείρησης λόγω COVID, το νομικό και φορολογικό πλαίσιο και η εκπαίδευση πάνω στην μελλοντική υλοποίηση της επιχειρηματικής ιδέας.

5.2 Είδος της έρευνας

Η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας είναι ποσοτική μέσω ερωτηματολογίων κλειστού τύπου και αποτελεί μία από τις πιο ευρέως διαδεδομένες μορφές έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες.

Ως ποσοτική έρευνα ορίζεται: «η οργανωμένη έρευνα για ένα φαινόμενο μέσω συλλογής αριθμητικών δεδομένων και εκτέλεσης στατιστικών, μαθηματικών ή υπολογιστικών τεχνικών» (Adedoyin, 2020). Η προέλευση της ποσοτικής έρευνας έχει θετικιστικές ρίζες και περιλαμβάνει ενσωματωμένες προσεγγίσεις στατιστικής ανάλυσης. Ορισμένα είδη και ερευνητικά πρωτόκολλα που χρησιμοποιούνται είναι η συμπερασματική στατιστική, ο έλεγχος υποθέσεων, η μαθηματική έκθεση, η πειραματική τυχαιοποίηση, οι τυφλές μελέτες, τα δομημένα πρωτόκολλα περιορισμένης ποικιλίας και ερωτηματολόγια με προκαθορισμένες απαντήσεις (κλειστού τύπου) (Slevitch, 2011).

Οι ποσοτικοί ερευνητικοί στόχοι είναι μετρήσιμοι και δεν μπορούν να διαχωριστούν από μεταβλητές και υποθέσεις. Οι μεταβλητές είναι σύμβολα που μπορούν να λάβουν πολλές τιμές, ενώ οι υποθέσεις είναι μη ελεγμένες υποθέσεις ή προτάσεις σχέσης μεταξύ μεταβλητών. Σύμφωνα με τον Håkansson (2013), η έρευνα μέσω ερωτηματολογίου (survey), η εκ των υστέρων έρευνα (expost facto), η μελέτη περίπτωσης (cases study) και η πειραματική έρευνα (experimental research), είναι οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες ερευνητικές στρατηγικές στο πλαίσιο της ποσοτικής έρευνας.

5.2.1 Έρευνα με ερωτηματολόγια

Σύμφωνα με τον Neuman (2014), οι ιστορικές καταβολές της έρευνας μέσω ερωτήσεων μπορούν να ανιχνευθούν στην αρχαία απογραφή, η οποία ήταν η κυβερνητική συλλογή δεδομένων για ολόκληρο τον πληθυσμό σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική οντότητα. Ο περιγραφικός χαρακτήρας της ερευνητικής προσέγγισης μέσω ερωτήσεων εξαρτάται από τη διαδικασία συλλογής δεδομένων που περιλαμβάνει τη συλλογή δεδομένων από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των ερωτηθέντων προκειμένου να γενικευθούν τα αποτελέσματα σε ολόκληρο τον υπό διερεύνηση πληθυσμό. Η έρευνα μέσω ερωτήσεων είναι ένα εργαλείο συλλογής δεδομένων για ποσοτική έρευνα και υπάρχουν δύο κατηγορίες έρευνας, αυτές είναι δια μέσω ερωτηματολογίου και η μέσω συνέντευξης. Η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει μεταμορφώσει δραματικά την έρευνα μέσω ερωτήσεων τα τελευταία χρόνια. Υπάρχουν αυτοματοποιημένες τηλεφωνικές έρευνες που χρησιμοποιούν μεθόδους τυχαίας κλήσης, ηλεκτρονικά περίπτερα σε δημόσιους χώρους που δίνουν στους ανθρώπους την ευκαιρία να ζητήσουν πληροφορίες, διαδικτυακές έρευνες όταν επισκεπτόμαστε ιστότοπους κ.ά.

5.2.1.1 Χαρακτηριστικά της Έρευνας μέσω ερωτήσεων

Η κατασκευή των ερευνητικών οργάνων που θα χρησιμοποιηθούν σε μια έρευνα ερωτήσεων οφείλει να είναι αυστηρή λόγω του ότι το όργανο πρέπει να είναι έγκυρο και αξιόπιστο. Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των ερευνητικών εργαλείων έρευνας υπόκεινται σε επιβεβαίωση μέσω στατιστικών υπολογισμών, όπως ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha, ο οποίος εξακριβώνει την εσωτερική συνέπεια του ερωτηματολογίου. Οι στρατηγικές ή οι τεχνικές δειγματοληψίας που πρέπει να υιοθετήσουν οι ερευνητές κατά την διαδικασία της έρευνας μέσω ερωτηματολογίου επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες όπως η κουλτούρα, το οικονομικό, το

πολιτικό και το ηθικό και νομικό πλαίσιο της έρευνας. Οι απαντήσεις συλλαμβάνονται αποτελεσματικά στην έρευνα μέσω ερωτήσεων, καθώς είναι αριθμητικά κωδικοποιημένες και αυτό με τη σειρά του δίνει χώρο για ουσιαστική περίληψη των δεδομένων, αποτελεσματική εμφάνιση, ανάλυση, ερμηνείες και αναφορά των ερευνητικών ευρημάτων.

5.2.1.2 Πλεονεκτήματα της Έρευνας μέσω Ερωτήσεων

- **Κόστος-αποτελεσματικότητα:** Η έρευνα μέσω ερωτηματολογίων είναι κατάλληλη για τη συλλογή πολλών δεδομένων από μεγάλο αριθμό ατόμων, επειδή μπορεί να εφαρμοστεί με διάφορες μορφές, όπως η ηλεκτρονική αποστολή ερωτηματολογίων στους ερωτηθέντες σε σύγκριση με το κόστος της διευθέτησης ερωτήσεων σε συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο και άλλες προσεγγίσεις.
- **Γενικευσιμότητα:** Τα δείγματα λαμβάνονται από ολόκληρο τον πληθυσμό καθώς όλοι μπορούν να γίνουν συμμετέχοντες, τα δεδομένα που λαμβάνονται από τους ερωτηθέντες συγκεντρώνονται, αναλύονται και ερμηνεύονται για να γενικευτούν σε ολόκληρο τον πληθυσμό.
- **Αξιοπιστία:** Η αξιοπιστία της έρευνας μέσω ερωτήσεων μπορεί να αποδοθεί στον καλά δομημένο σχεδιασμό και τις ερωτήσεις της έρευνας. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν είναι όλες οι έρευνες αξιόπιστες, παραδείγματος χάριν μια έρευνα που δεν έχει καλή δομή ή ερωτήσεις με κακή διατύπωση μπορεί επίσης να παρερμηνευθεί από τους ερωτηθέντες. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας είναι γενικά αξιόπιστα επειδή τα εργαλεία υποβάλλονται σε δοκιμές στατιστικής αξιοπιστίας και συνέπειας.
- **Ευελιξία:** Ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της έρευνας μέσω ερωτήσεων είναι η ευελιξία της, η έρευνα μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιονδήποτε κλάδο στο βαθμό που οι ερευνητές είναι καλά εξοπλισμένοι και υψηλά καταρτισμένοι για την κατασκευή, το σχεδιασμό και τη διαχείριση της έρευνας.

5.2.1.3 Μειονεκτήματα της Έρευνας μέσω Ερωτήσεων

- **Ανελαστικότητα:** Παρά το γεγονός ότι η ευελιξία της έρευνας με ερωτήσεις, προστέθηκε στο προτερήματα της, επειδή ο ερευνητής μπορεί να κάνει πολλές

ερωτήσεις για πολλά θέματα σχετικά με το υπό διερεύνηση ζήτημα, η ακαμψία της έρευνας μέσω ερωτηματολογίου αποτελεί ένα βασικό πρόβλημα ανελαστικότητας των ποσοτικών ερευνών. Επί παραδείγματι, σε περίπτωση που το ερωτηματολόγιο έχει σταλεί ταχυδρομικά και υπάρξει η ανάγκης διασάφησης κάποιου σημείου η ερώτησης, η ανατροφοδότηση μπορεί να γίνει μια πολύ αργή διαδικασία.

- **Έλλειψη βάθους:** Ένα άλλο μειονέκτημα της έρευνας μέσω ερωτήσεων είναι ότι η συγκεκριμένη ερευνητική προσέγγιση δεν αξιολογεί ή δεν μετρά το βάθος των ζητημάτων.
- **Εγκυρότητα:** Η έρευνα μέσω ερωτήσεων είναι επιρρεπής σε ζητήματα εγκυρότητας, επειδή οι ερωτήσεις της έρευνας είναι συνεπείς και τυποποιημένες και αυτό μπορεί να δυσκολέψει την υποβολή οποιωνδήποτε ερωτήσεων εκτός από αυτές που θα κατανοήσει μεγάλος αριθμός ερωτηθέντων. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα της έρευνας μπορεί να μην είναι έγκυρα σε σύγκριση με τα αποτελέσματα που λαμβάνονται από άλλες προσεγγίσεις συλλογής δεδομένων που θα παρέχουν δυνατότητες στον ερευνητή να κάνει εκτενείς και συμπληρωματικές ερωτήσεις.

5.3 Δείγμα

Τα ερωτηματολόγια προωθήθηκαν διαδικτυακά και απαντήθηκαν στην πλατφόρμα του Google Forms, η πληθυσμιακή ομάδα που απάντησε ήταν νέοι μεταξύ 18-35 χρονών συμπεριλαμβανομένων φοιτητών του Πολυτεχνείου και του Πανεπιστημίου Κρήτης. Εξ' αυτού το σκοπούμενο ηλικιακό εύρος καλύφθηκε στην έρευνα και οι απαντήσεις προήλθαν από την μελετώμενη ομάδα ενδιαφέροντος (νεαρά άτομα). Η έρευνα ήταν μικρής εμβέλειας καθώς το δείγμα αποτελούνταν από 100 άτομα. Τα ερωτηματολόγια προωθήθηκαν κυρίως σε διαδικτυακές ομάδες και κοινότητες.

5.4 Ερωτήσεις

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας απαρτίζονταν συνολικά από 15 ερωτήσεις, από αυτές οι επτά ήταν πολλαπλής επιλογής (1,2,3,4,8,11,14), μια ήταν ερώτηση λίστας, (δηλαδή περισσότερες από μια απαντήσεις ήταν δυνατές), (13) και οι εναπομένουσες επτά ήταν ερωτήσεις σε πενταβάθμια κλίμακα Lickert (5,6,7,9,10,12,15). Το ερωτηματολόγιο αν και ενιαίο μορφολογικά απαρτίζονταν από σχετικώς διακριτές

νοηματικές ενότητες, ακολουθώντας την τυπική δομή που ορίζεται στις ποσοτικές έρευνες με ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου (Ζαφειρόπουλος, 2015).

Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου περιείχε ορισμένες ερωτήσεις δημογραφικού τύπου, που αφορούσαν το φύλο την ηλικιακή ομάδα και το εκπαιδευτικό επίπεδο, το μέρος αυτό ήταν μικρό καθώς το δείγμα είχε προαποφασιστεί ότι θα φέρει ορισμένα διακριτά χαρακτηριστικά (νεαρό της ηλικίας). Στην συνέχεια υπήρχαν ορισμένες «ερωτήσεις εισαγωγής», που αφορούσαν την επιθυμία ίδρυσης επιχείρησης και την υλοποίηση της επιθυμίας αυτής στο μέλλον. Το βασικό μέρος του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από ερωτήσεις που στόχευαν στο καθαυτό ερευνητικό αντικείμενο δηλαδή στο πως ο COVID-19 έπληξε την νέα επιχειρηματικότητα, την αισιοδοξία και επιθυμία των νέων για την ίδρυση και διεύθυνση των νέων επιχειρήσεων, τον επιθυμητό κλάδο δραστηριοποίησης και την υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα.

5.5 Διαδικασία

Τα ερωτηματολόγια δημιουργήθηκαν διαδικτυακά μέσω του Google Forms, όπου η επιλογή του Google Forms έγινε λόγω της ευκολίας που παρέχει το συγκεκριμένο εργαλείο και του μηδενικού κόστους προς τον ερευνητή. Επιπρόσθετα η πλατφόρμα του Google Forms, δίνει την δυνατότητα άμεσης εξαγωγής των απαντήσεων σε μορφή αρχείου excel, πράγμα που διευκολύνει την επεξεργασία των δεδομένων. Για την περαιτέρω στατιστική επεξεργασία των δεδομένων, την δημιουργία των πινάκων και των διαγραμμάτων έγινε χρήση του λογισμικού προγράμματος στατιστικής επεξεργασίας IBM SPSS 25, αφότου τα δεδομένα περάστηκαν από το υπολογιστικό φύλλο του Excel στο περιβάλλον του SPSS.

5.6 Θέματα Ηθικής Δεοντολογίας

Οι πληροφορίες που θα συγκεντρωθούν θα είναι εμπιστευτικές και τα δεδομένα θα είναι διαθέσιμα μόνο στον ερευνητή. Η ερευνητική διαδικασία δεν ενέχει κινδύνους για τους συμμετέχοντες. Οι συμμετέχοντες θα ενημερωθούν εγγράφως για το αντικείμενο της έρευνας, για τον τρόπο χορήγησης των ερωτηματολογίων, καθώς και για το ενδεχόμενο ότι είναι ελεύθεροι να αποχωρήσουν από την έρευνα οποιαδήποτε στιγμή χωρίς να αναφέρουν το λόγο.

Κεφάλαιο 6^ο: Αποτελέσματα

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρατεθούν τα αποτελέσματα της έρευνας, έτσι όπως διαμορφώθηκαν από τις απαντήσεις που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο. Στην πρώτη ενότητα του κεφαλαίου (6.1) παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά και οι απαντήσεις του δείγματος στις ερωτήσεις, ενώ στην δεύτερη ενότητα (6.2) τελείται ο έλεγχος των στατιστικών υποθέσεων που διαμορφώθηκαν για την μελέτη των ερευνητικών ερωτημάτων (H_1 , H_2 , H_3).

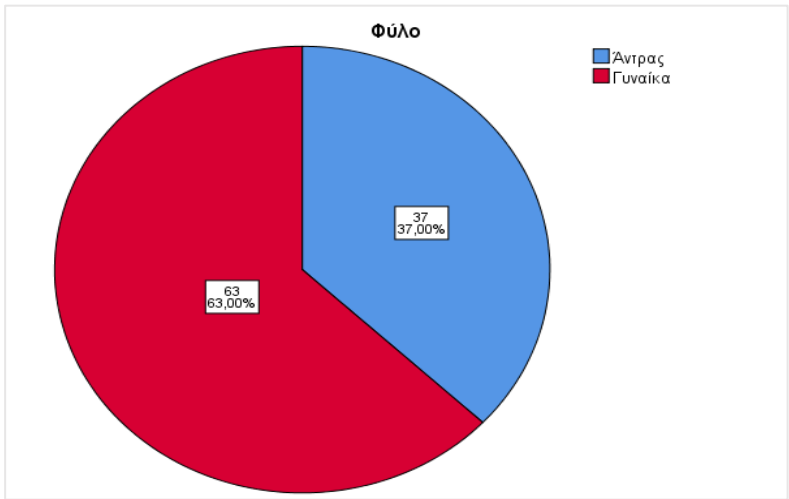
6.1 Περιγραφικά Στατιστικά

Τα περιγραφικά στατιστικά που προέκυψαν από τις 15 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου (Βλ. Παράρτημα) παρουσιάζονται παρακάτω.

6.1.1 Φύλο

Πίνακας 4: Κατανομή φύλου

1.Φύλο			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Άντρας	37	37,0
	Γυναίκα	63	63,0
	Σύνολο	100	100,0

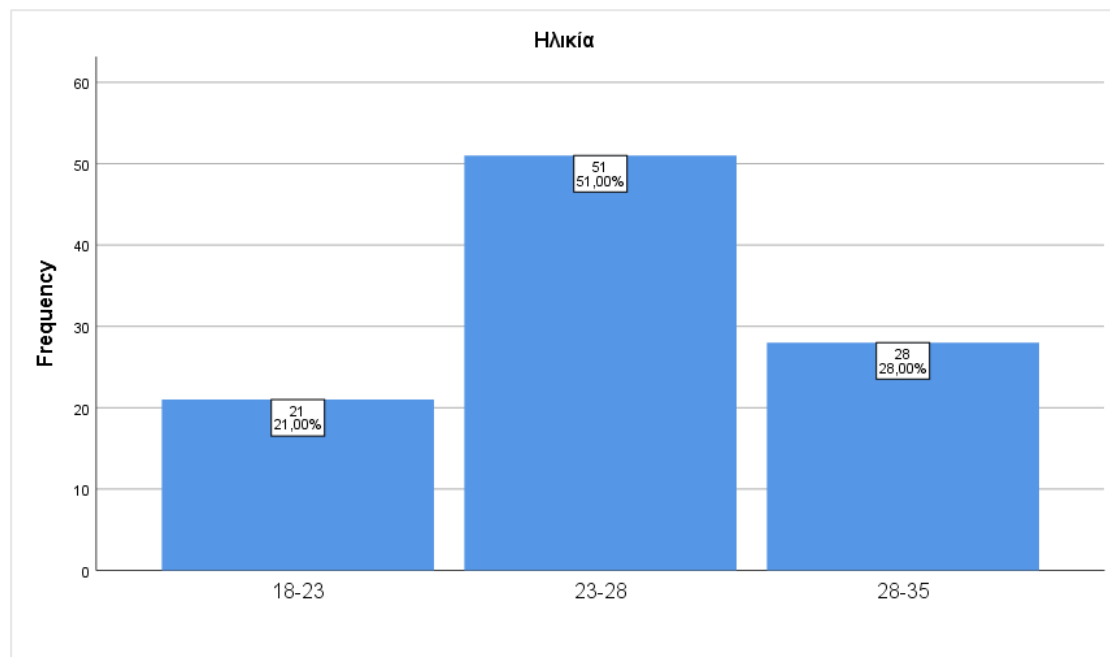
Διάγραμμα 17: Κατανομή φύλου

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 63 Γυναίκες (63%) και 37 Άντρες (37%).

6.1.2 Ηλικία

Πίνακας 5: Ηλικιακή κατανομή

2. Ηλικία			
		N	%
Έγκυρες τιμές	18-23	21	21,0
	23-28	51	51,0
	28-35	28	28,0
	Σύνολο	100	100,0

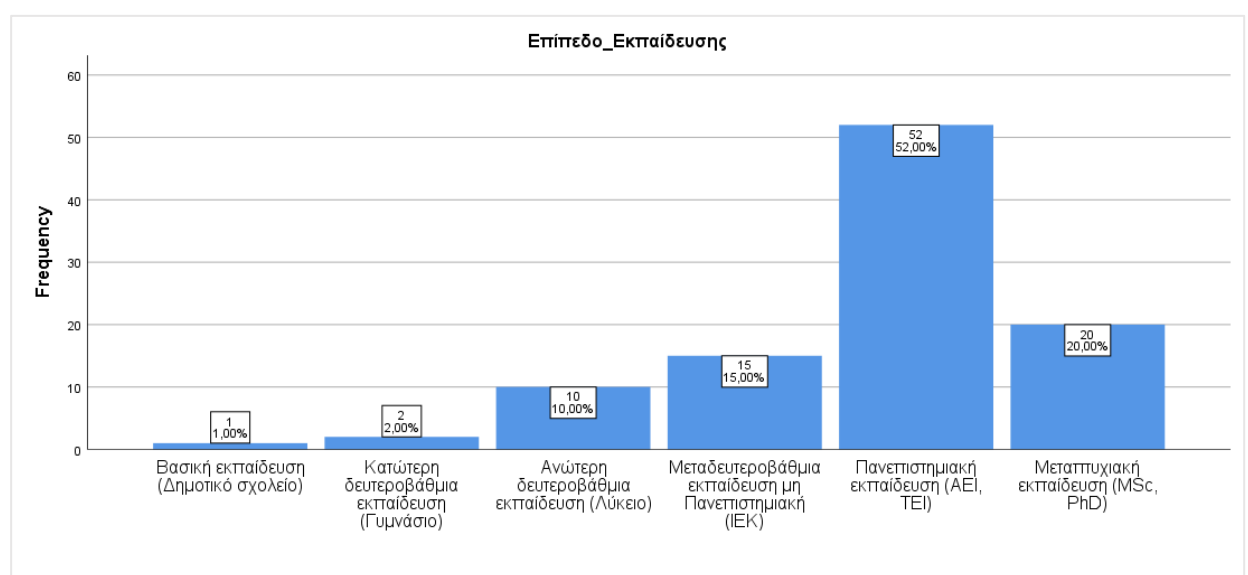
Διάγραμμα 18: Ηλικιακή κατανομή

Ως προς την ηλικιακή κατανομή του δείγματος, η πλειοψηφία ανήκε στην ομάδα 23-28 (51%), η αμέσως επόμενη κατηγορία ήταν αυτοί μεταξύ 28 και 35 (28%), ενώ τελευταίοι ήταν οι 18-23 (21%).

6.1.3 Επίπεδο εκπαίδευσης

Πίνακας 6: Επίπεδο εκπαίδευσης

3. Επίπεδο Εκπαίδευσης			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Βασική εκπαίδευση (Δημοτικό σχολείο)	1	1,0
	Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	2	2,0
	Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο)	10	10,0
	Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση μη Πανεπιστημιακή (IEK)	15	15,0
	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση (AEI, TEI)	52	52,0
	Μεταπτυχιακή εκπαίδευση (MSc, PhD)	20	20,0
	Σύνολο	100	100,0

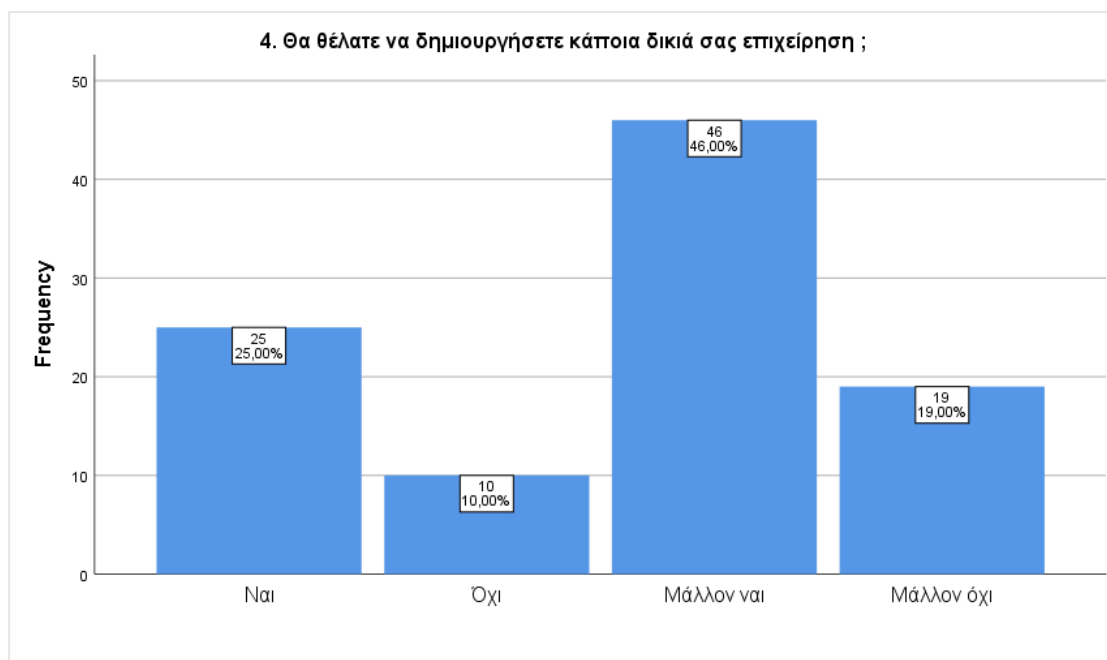
Διάγραμμα 19: Επίπεδο εκπαίδευσης

Στο εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος η ομάδα με την υψηλότερη ποσότητα ήταν όσοι είχαν λάβει κάποιο ακαδημαϊκό τίτλο από δημόσιο ίδρυμα (ΑΕΙ,ΤΕΙ) με ποσοστό 42%, στην συνέχεια όσοι ήταν κάτοχοι κάποιου μεταπτυχιακού διπλώματος (MSc,PhD), οι υπόλοιπες κατηγορίες είχαν αρκετά πιο χαμηλή συγκέντρωση με του κατόχους τίτλου σπουδών από ΙΕΚ να είναι το 15%, τους απόφοιτους Λυκείου το 10% κ.λπ.

6.1.4 Δημιουργία επιχείρησης

Πίνακας 7: Επιθυμία επιχειρηματικότητας

4. Θα θέλατε να δημιουργήσετε κάποια δικιά σας επιχείρηση ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Ναι	25	25,0
	Όχι	10	10,0
	Μάλλον ναι	46	46,0
	Μάλλον όχι	19	19,0
	Σύνολο	100	100,0

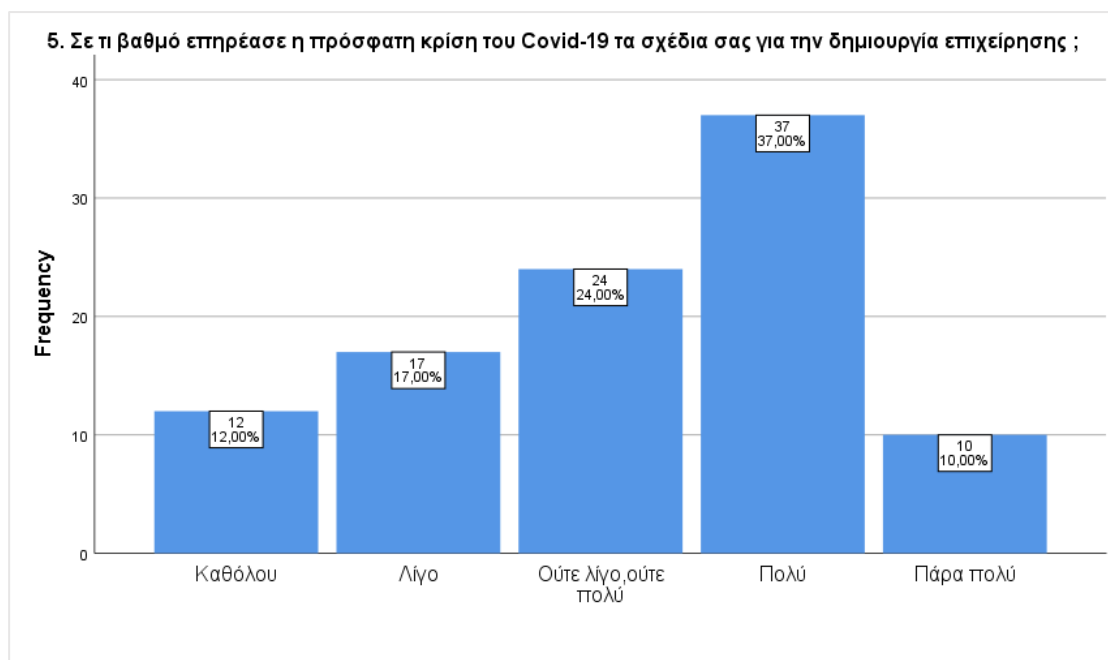
Διάγραμμα 20: Επιθυμία επιχειρηματικότητας

Σχεδόν το ήμισυ του δείγματος (46%) πιθανώς να ήθελε να ιδρύσει κάποια επιχείρηση, το 25% σίγουρα θα ίδρυε μια επιχείρηση, το 19% πιθανώς δεν θα προέβαινε στην ίδρυση μιας νέας επιχείρησης και τέλος το 10% σίγουρα δεν θα ίδρυε μια νέα επιχείρηση.

6.1.5 COVID-19 και σχέδια δημιουργίας επιχείρησης

Πίνακας 8: Επιρροή Covid-19 στην δημιουργία επιχειρήσεων

5. Σε τι βαθμό επηρέασε η πρόσφατη κρίση του Covid-19 τα σχέδια σας για την δημιουργία επιχείρησης ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Καθόλου	12	12,0
	Λίγο	17	17,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	24	24,0
	Πολύ	37	37,0
	Πάρα πολύ	10	10,0
	Σύνολο	100	100,0

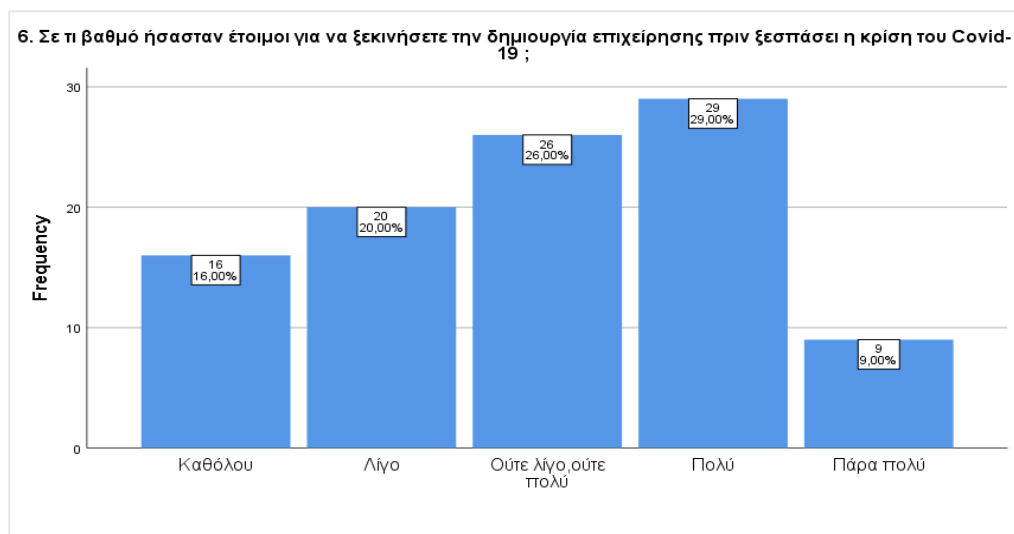
Διάγραμμα 21: Επιρροή Covid-19 στην δημιουργία επιχειρήσεων

Στην 5^η ερώτηση που αφορούσε τον βαθμό στον οποίο τα σχέδια ίδρυσης μιας νέας επιχείρησης ματαιώθηκαν λόγω της κρίσης του COVID-19, σχεδόν οι μισοί ερωτώμενοι (47%) δήλωσαν πως επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό («πολύ» και «πάρα πολύ»), το 24% επέλεξε την ουδέτερη στάση και το 17% δήλωσε πως επηρεάστηκαν «λίγο».

6.1.6 Ετοιμότητα δημιουργίας επιχείρησης προ COVID-19

Πίνακας 9: Ετοιμότητα δημιουργίας επιχείρησης προ COVID-19

6. Σε τι βαθμό ήσασταν έτοιμοι για να ξεκινήσετε την δημιουργία επιχείρησης πριν ξεσπάσει η κρίση του Covid-19 ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Καθόλου	16	16,0
	Λίγο	20	20,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	26	26,0
	Πολύ	29	29,0
	Πάρα πολύ	9	9,0
	Σύνολο	100	100,0

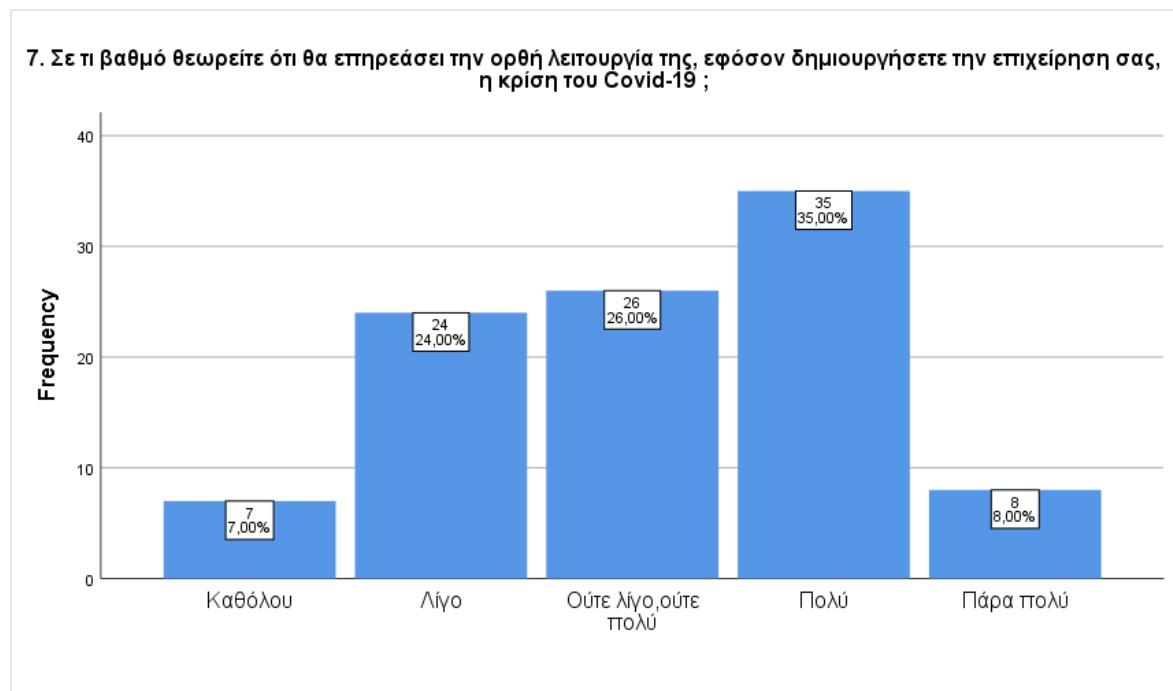
Διάγραμμα 22: Ετοιμότητα δημιουργίας επιχείρησης προ COVID-19

Η έκτη ερώτηση αφορούσε την ετοιμότητα του δείγματος στο να προχωρήσει στην ίδρυση κάποιος επιχείρησης πριν ξεσπάσει η πανδημία του COVID-19, με το 29% να δηλώνει πως ήταν «πολύ» έτοιμο για μια τέτοια κίνηση, το 26% κράτησε ουδέτερη στάση και το 20% βρίσκονταν σε «λίγη» ετοιμότητα για μια τέτοια κίνηση.

6.1.7 Επίδραση του COVID-19 στην επιχείρηση

Πίνακας 10: Επίδραση του COVID-19 στην επιχείρηση

7. Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι θα επηρεάσει την ορθή λειτουργία της, εφόσον δημιουργήσετε την επιχείρησή σας, η κρίση του Covid-19 ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Καθόλου	7	7,0
	Λίγο	24	24,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	26	26,0
	Πολύ	35	35,0
	Πάρα πολύ	8	8,0
	Σύνολο	100	100,0

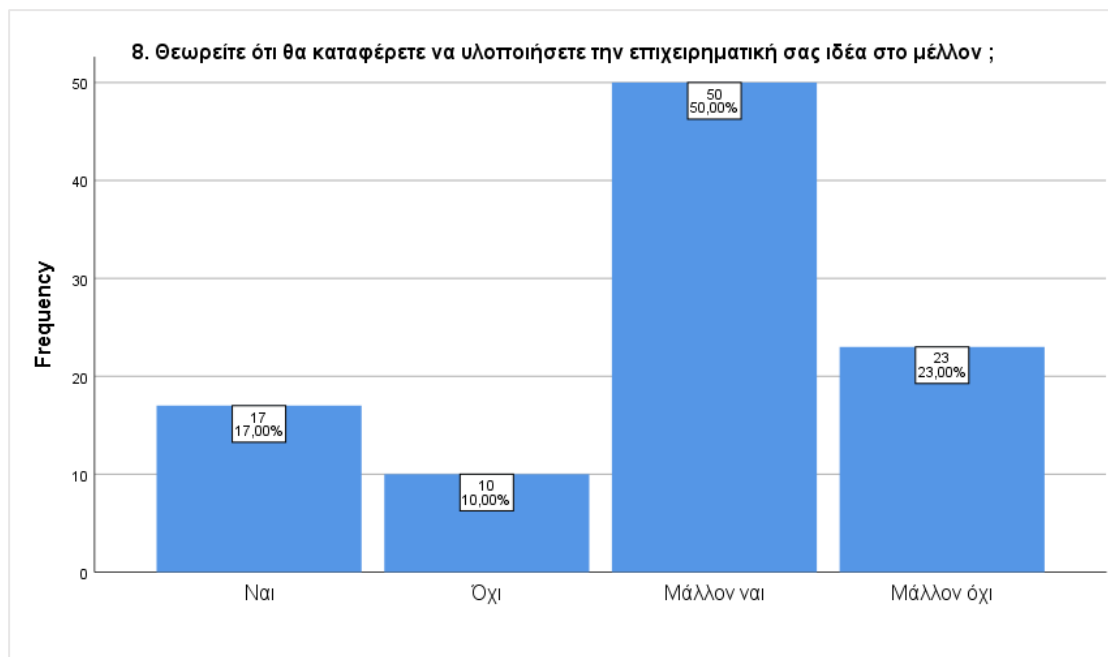
Διάγραμμα 23: Επίδραση του COVID-19 στην επιχείρηση

Η έβδομη ερώτηση αφορούσε τον βαθμό στον οποίο έκρινε το δείγμα πως θα επηρεάζονταν η λειτουργία της επιχείρησης που θα ίδρυε από την πανδημία COVID-19. Στην παρούσα ερώτηση το 35% θεωρούσε πως η λειτουργία θα επηρεάζονταν «πολύ», ενώ το 26% είχε ουδέτερη αντίληψη και το 24% θεώρησε πως θα επηρεάζονταν «λίγο».

6.1.8 Δημιουργία επιχείρησης στο μέλλον

Πίνακας 11: Δημιουργία επιχείρησης στο μέλλον

8. Θεωρείτε ότι θα καταφέρετε να υλοποιήσετε την επιχειρηματική σας ιδέα στο μέλλον ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Ναι	17	17,0
	Όχι	10	10,0
	Μάλλον ναι	50	50,0
	Μάλλον όχι	23	23,0
	Σύνολο	100	100,0

Διάγραμμα 24: Δημιουργία επιχείρησης στο μέλλον

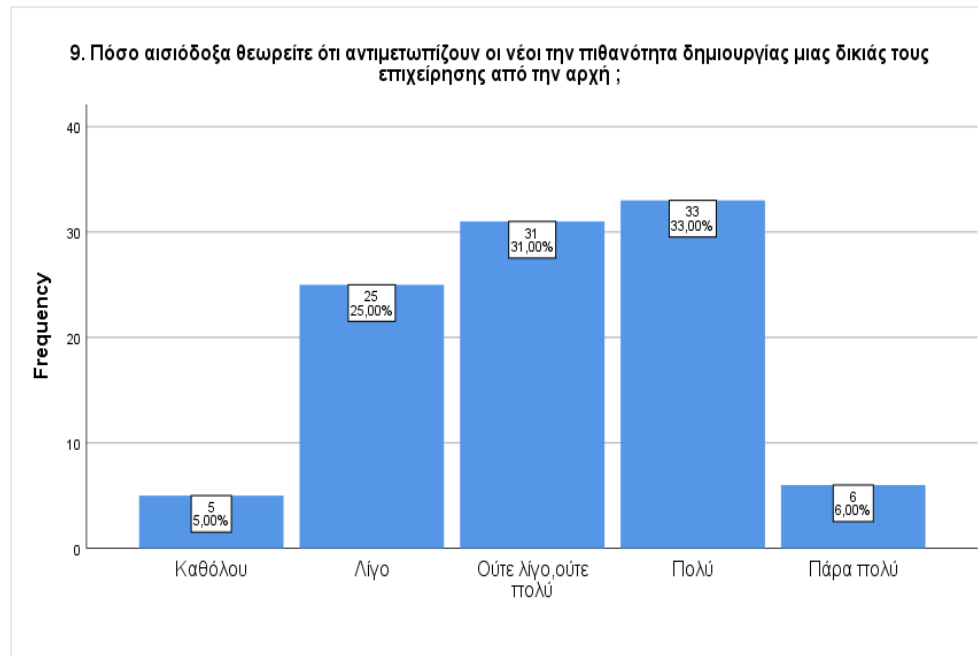
Η ερώτηση οκτώ του ερωτηματολογίου αφορούσε την αισιοδοξία του δείγματος σχετικά με την μελλοντική δημιουργία της επιχείρησης, με το 50% να θεωρεί πως η επιχειρηματική του ιδέα πιθανώς θα υλοποιηθεί στο μέλλον, το 23% θεωρεί πως «μάλλον» δεν θα υλοποιηθεί και το 17% πως σίγουρα θα υλοποιηθεί. Τέλος το 10% θεωρεί πως η επιχειρηματική του ιδέα δεν θα υλοποιηθεί.

6.1.9 Νέοι και αισιοδοξία δημιουργίας επιχείρησης

Πίνακας 12: Νέοι και αισιοδοξία δημιουργίας επιχείρησης

9. Πόσο αισιόδοξα θεωρείτε ότι αντιμετωπίζουν οι νέοι την πιθανότητα δημιουργίας μιας δικιάς τους επιχείρησης από την αρχή ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Καθόλου	5	5,0
	Λίγο	25	25,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	31	31,0

	Πολύ	33	33,0
	Πάρα πολύ	6	6,0
	Σύνολο	100	100,0

Διάγραμμα 25: Νέοι και αισιοδοξία δημιουργίας επιχείρησης

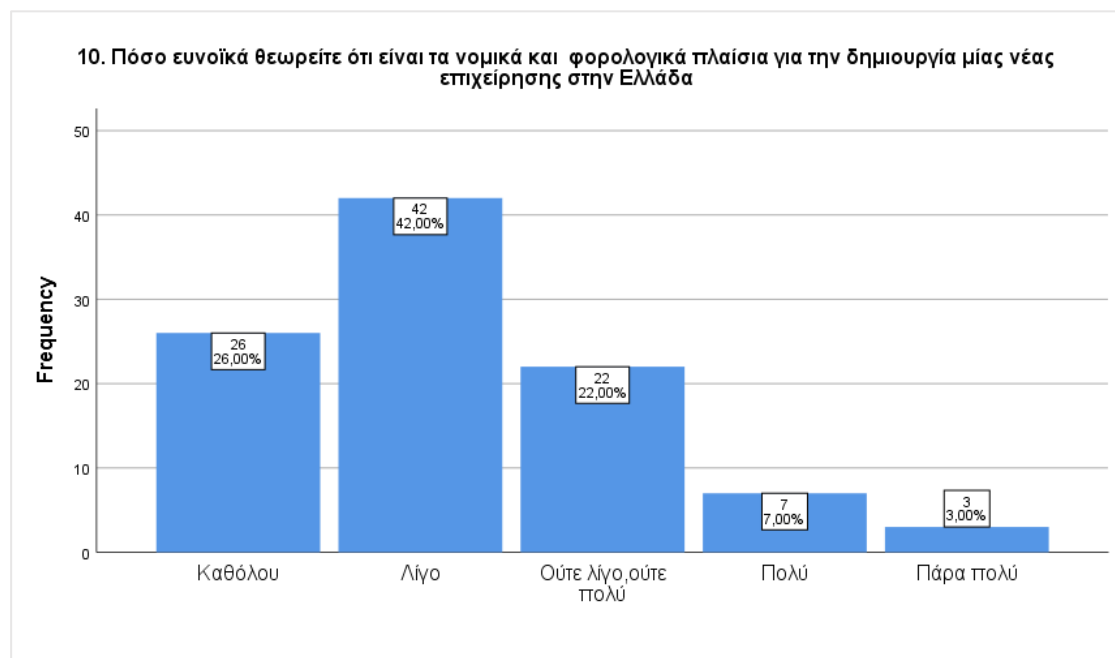
Η ένατη ερώτηση στόχευε στην διερεύνηση της αντίληψης του δείγματος για την αισιοδοξία με την οποία αντιμετωπίζουν οι νέοι την δημιουργία μιας δικιάς τους επιχείρησης. Αυτοί που θεωρούν πως οι νέοι είναι πολύ αισιόδοξοι ήταν το 33%, αυτοί που θεωρούν πως οι νέοι είναι μετρίως αισιόδοξοι ήταν το 31% και το 25% θεωρεί πως είναι λίγο αισιόδοξοι.

6.1.10 Νομικό και φορολογικό πλαίσιο

Πίνακας 13: Νομικό και φορολογικό πλαίσιο

10. Πόσο ευνοϊκά θεωρείτε ότι είναι τα νομικά και φορολογικά πλαίσια για την δημιουργία μίας νέας επιχείρησης στην Ελλάδα			
		N	%
Έγκυρες	Καθόλου	26	26,0

τιμές	Λίγο	42	42,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	22	22,0
	Πολύ	7	7,0
	Πάρα πολύ	3	3,0
	Σύνολο	100	100,0

Διάγραμμα 26: Νομικό και φορολογικό πλαίσιο

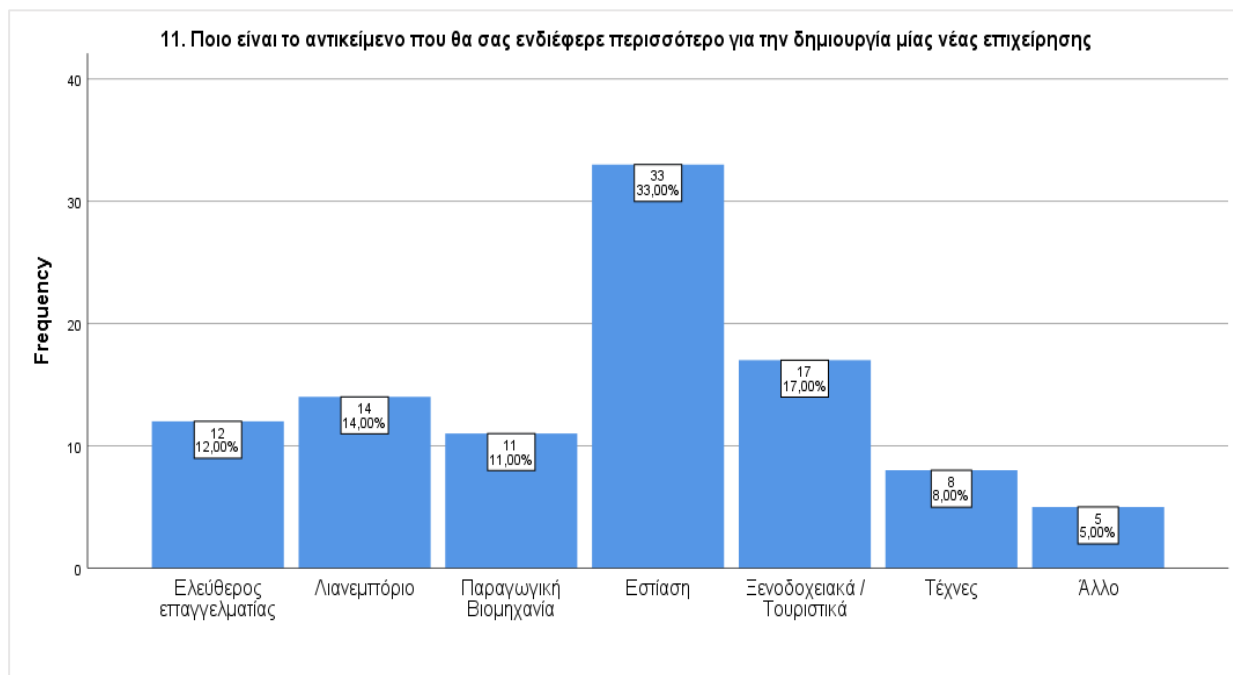
Για την δέκατη ερώτηση που αφορούσε την αντίληψη του δείγματος περί ευνοϊκότητας των νομικών και φορολογικών πλαισίων για την δημιουργία μιας νέας επιχείρησης στην Ελλάδα, το δείγμα απάντησε πολύ ισχυρά πως θεωρεί την κατάσταση «λίγο» ευνοϊκή, το 26% καθόλου ευνοϊκή και το 22% μετρίως ευνοϊκή.

6.1.11 Κλάδος δημιουργίας επιχείρησης

Πίνακας 14: Κλάδοι δημιουργίας επιχείρησης

11. Ποιο είναι το αντικείμενο που θα σας ενδιέφερε περισσότερο για την δημιουργία μίας νέας επιχείρησης

		N	%
Έγκυρες τιμές	Ελεύθερος επαγγελματίας (Ιατρός, Μηχανικός ,κ.α.)	12	12,0
	Λιανεμπόριο	14	14,0
	Παραγωγική Βιομηχανία	11	11,0
	Εστίαση	33	33,0
	Ξενοδοχειακά / Τουριστικά	17	17,0
	Τέχνες	8	8,0
	Άλλο	5	5,0
	Σύνολο	100	100,0

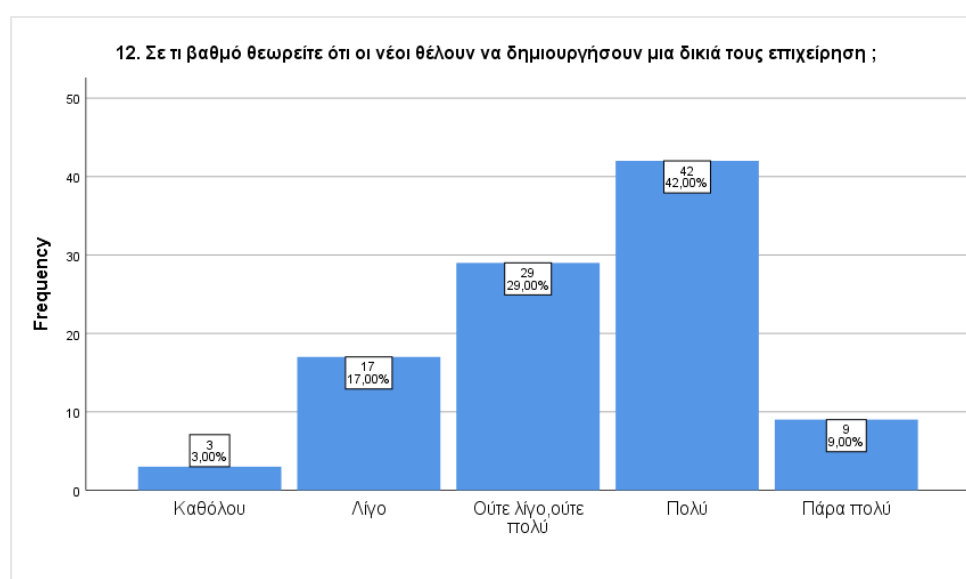
Διάγραμμα 27: Κλάδοι δημιουργίας επιχείρησης

Στην ερώτηση για τον κλάδο στον οποίο θα ενδιαφέρονταν το δείγμα για την δημιουργία μιας νέας επιχείρησης, υπερίσχυσε η επιλογή της εστίασης με 33% στην συνέχεια ήταν τα τουριστικά με 17%, το λιανεμπόριο με 14%, το 12% δήλωσε πως θα ήθελε να εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας και το 11% στην παραγωγική βιομηχανία. Τέλος, οι τέχνες και η επιλογή «άλλο», είχαν από 8 και 5%, αντίστοιχα.

6.1.12 Νέοι και δημιουργία επιχειρήσεων

Πίνακας 15: Νέοι και δημιουργία επιχείρησης

12. Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι οι νέοι θέλουν να δημιουργήσουν μια δικιά τους επιχείρηση ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Καθόλου	3	3,0
	Λίγο	17	17,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	29	29,0
	Πολύ	42	42,0
	Πάρα πολύ	9	9,0
	Σύνολο	100	100,0

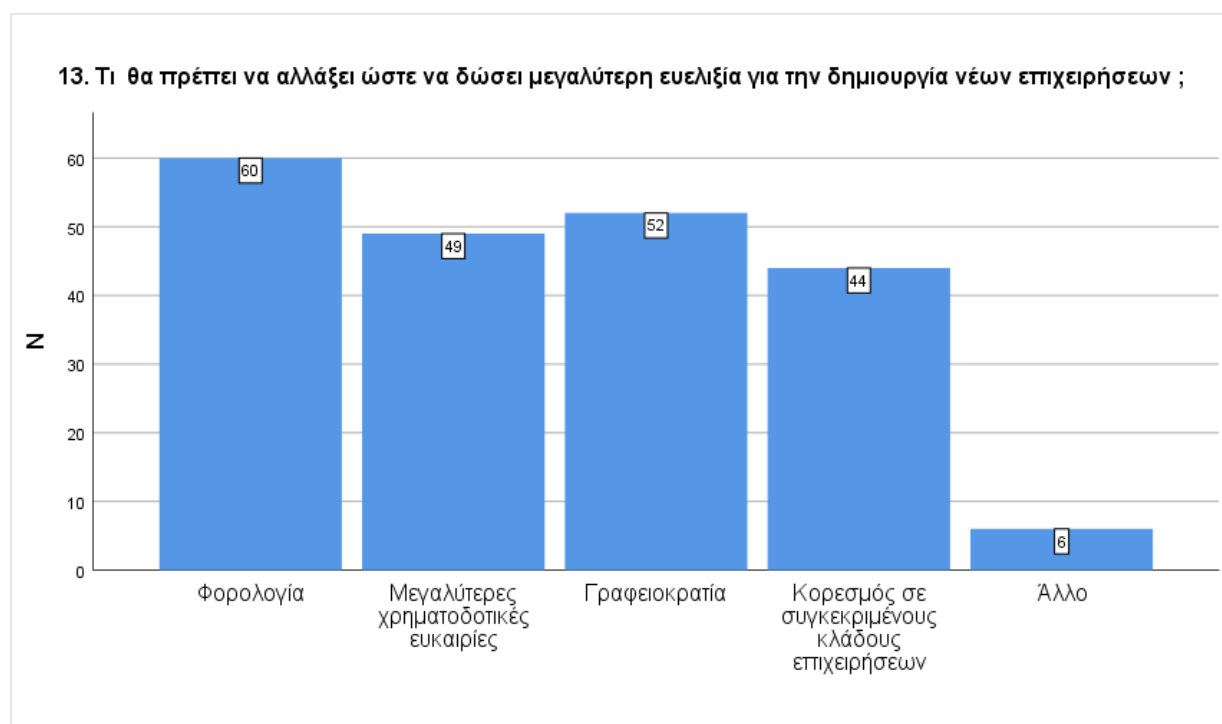
Διάγραμμα 28: Νέοι και δημιουργία επιχειρήσεων

Η δωδέκατη ερώτηση του ερωτηματολογίου διερευνούσε την αντίληψη του δείγματος σχετικά με τον βαθμό που θεωρεί (το δείγμα), ότι οι νέοι θέλουν να δημιουργήσουν την δικιά τους επιχείρηση. Το 42% των συμμετεχόντων θεωρεί πως οι νέοι θέλουν πολύ να ιδρύσουν την δικιά τους επιχείρηση, το 29% θεωρεί πως οι νέοι ούτε θέλουν ούτε δεν θέλουν να ιδρύσουν την δικιά τους επιχείρηση, ενώ το 17% θεωρεί πως οι νέοι θέλουν «λίγο», κάτι τέτοιο.

6.1.13 Αλλαγές για μεγαλύτερη ευελιξία

Πίνακας 16: Αλλαγές για μεγαλύτερη ευελιξία

13. Τι θα πρέπει να αλλάξει ώστε να δώσει μεγαλύτερη ευελιξία για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων ;					
	Φορολογία	Μεγαλύτερες χρηματοδοτικές ευκαιρίες	Γραφειοκρατία	Κορεσμός σε συγκεκριμένους κλάδους επιχειρήσεων	Άλλο
N	60	49	52	44	6

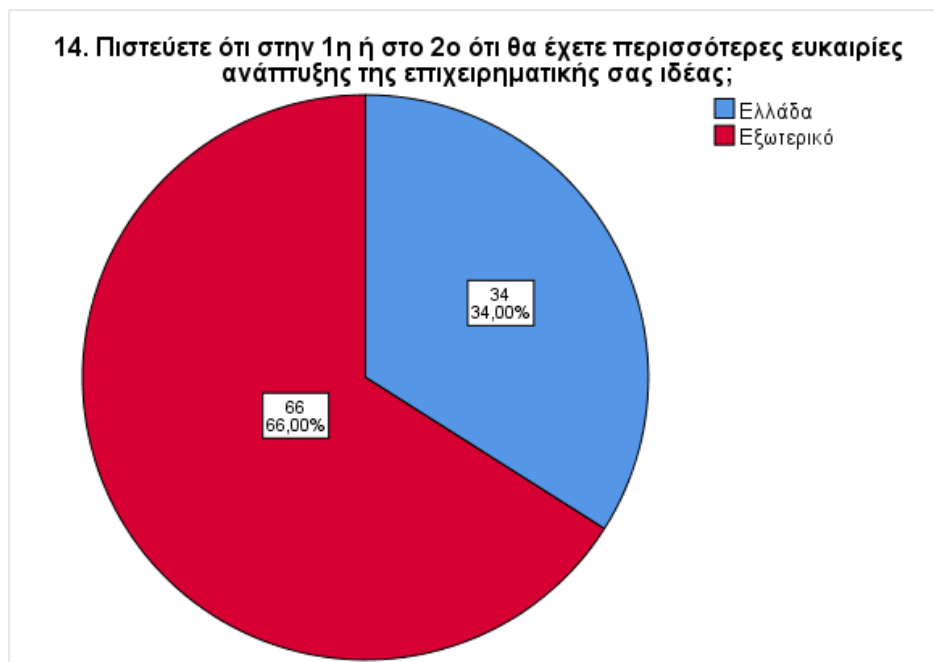
Διάγραμμα 29: Αλλαγές για μεγαλύτερη ευελιξία

Στην δέκατη τρίτη ερώτηση υπήρχε η δυνατότητα για τους ερωτώμενους να επιλέξουν περισσότερες από μια απαντήσεις, ως εκ τούτου στο παραπάνω διάγραμμα παρατίθενται οι απόλυτες τιμές των απαντήσεων που δόθηκαν. Εξήντα εκ των εκατό συμμετεχόντων θεωρούν πως πρέπει να υπάρξουν μεταβολές στην φορολογία, πενήντα δύο σε ζητήματα γραφειοκρατίας, σαράντα εννιά πιστεύουν πως πρέπει να υπάρξουν μεγαλύτερες χρηματοδοτικές ευκαιρίες και σαράντα τέσσερεις θεωρούν πως έχει επέλθει κορεσμός σε ορισμένους επιχειρηματικούς κλάδους.

6.1.14 Επιχειρηματικότητα Ελλάδα και Εξωτερικό

Πίνακας 17: Επιχειρηματικότητα σε Ελλάδα και Εξωτερικό

14. Πιστεύετε ότι στην 1η ή στο 2ο ότι θα έχετε περισσότερες ευκαιρίες ανάπτυξης της επιχειρηματικής σας ιδέας;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Ελλάδα	34	34,0
	Εξωτερικό	66	66,0
	Σύνολο	100	100,0

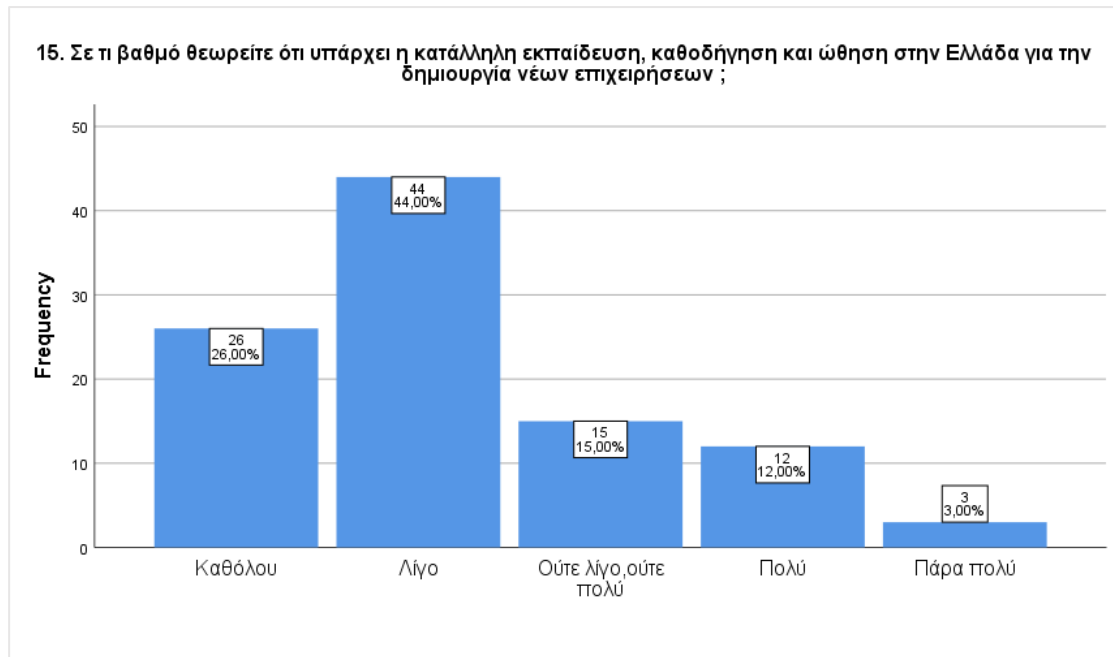
Διάγραμμα 30: Επιχειρηματικότητα σε Ελλάδα και Εξωτερικό

Η προτελευταία ερώτηση στόχευε στην διερεύνηση των απόψεων του δείγματος για το βέλτιστο μέρος ανάπτυξης της επιχειρηματικής ιδέας του δείγματος. Το 66% επέλεξε το εξωτερικό ενώ το 34% την Ελλάδα.

6.1.15 Εκπαίδευση και καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων

Πίνακας 18: Εκπαίδευση και καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων

15. Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι υπάρχει η κατάλληλη εκπαίδευση, καθοδήγηση και ώθηση στην Ελλάδα για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων ;			
		N	%
Έγκυρες τιμές	Καθόλου	26	26,0
	Λίγο	44	44,0
	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	15	15,0
	Πολύ	12	12,0
	Πάρα πολύ	3	3,0
	Σύνολο	100	100,0

Διάγραμμα 31: Εκπαίδευση και καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορούσε την εκπαίδευση που υπάρχει στην Ελλάδα σχετικά με ζητήματα δημιουργίας νέων επιχειρήσεων. Η πλειοψηφία του δείγματος (44%) θεωρεί πως υπάρχει «λίγη» εκπαίδευση, ενώ το 26% «καθόλου», το 15% κράτησε ουδέτερη στάση και το 12% θεωρεί πως υπάρχει «πολύ» εκπαίδευση.

6.2 Επαγωγικά Στατιστικά

6.2.1 Έλεγχος Κανονικότητας

Πριν πραγματοποιηθεί ο έλεγχος των τριών ερευνητικών υποθέσεων, διενεργήθηκε προκαταρκτικός έλεγχος κανονικότητας, με την χρήση του τεστ κανονικότητας Shapiro-Wilk για τις μεταβλητές:

- COVID_επιχείρηση
- Δημιουργία_επιχείρησης
- COVID_λειτουργία

Οι τρεις παραπάνω μεταβλητές προέκυψαν από τις ερωτήσεις 5, 6 και 7 αντίστοιχα.

Ο έλεγχος αυτός πραγματοποιήθηκε για να καθοριστεί το είδος του στατιστικού ελέγχου που θα εκτελεστεί για την επαλήθευση των ερευνητικών υποθέσεων H_1 και H_2 . Στην περίπτωση της H_1 πρέπει να διακριβωθεί πιο συντελεστής συσχέτισης θα

χρησιμοποιηθεί ανάμεσα στους Pearson's R και Spearman's Rho, με τον πρώτο να χρησιμοποιείται σε δεδομένα που ακολουθούν την Κανονική Κατανομή ενώ ο δεύτερο όχι. Όσον αφορά την H_2 , θα πρέπει να επιλεγεί αν η ερευνητική θα επαληθευτεί μέσω παραμετρικού (one-way ANOVA) ή μη παραμετρικού ελέγχου (Kruskal-Wallis).

Πίνακας 19: Έλεγχος κανονικότητας

Έλεγχος κανονικότητας			
	Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.
COVID_επιχείρηση	,893	100	,000
Δημιουργία_Επιχείρησης	,905	100	,000
COVID_λειτουργία	,902	100	,000

Από τα αποτελέσματα του τεστ κανονικότητας Shapiro-Wilk βλέπουμε πως καμία μεταβλητή δεν ακολουθεί την κανονική κατανομή ($W_1=0.893$, $p_1=0.000<0.01$; $W_2=0.905$, $p_2=0.000<0.01$; $W_3=0.902$, $p_3=0.000<0.01$). Εκ των αποτελεσμάτων είναι σαφές πως θα γίνει χρήση του συντελεστή Spearman's Rho για την H_1 και του μη παραμετρικού ελέγχου Kruskal-Wallis για την H_2 .

6.2.2 H_1

Η πρώτη ερευνητική υπόθεση αφορούσε τον βαθμό συσχέτισης μεταξύ αυτών που ήταν έτοιμοι στο να προβούν στην δημιουργία επιχείρησης πριν την κρίση του COVID-19 και το πόσο τους επηρέασε η έλευση της πανδημίας (H_1). Για τον έλεγχο της H_1 θα ελεγχθεί η συσχέτιση των μεταβλητών COVID_επιχείρηση και Δημιουργία_επιχείρησης, μέσω του δείκτη Spearman's Rho. Η αναμενόμενη συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών είναι θετική.

Πίνακας 20: Συσχέτιση μεταβλητών

Συσχέτιση μεταβλητών		
	COVID_επιχείρηση	Δημιουργία_επιχείρησης

Spearman's rho	COVID_επιχείρηση	Correlation Coefficient	1,000	,662**
		Sig. (2-tailed)	.	,000
		N	100	100
	Δημιουργία_επιχείρησης	Correlation Coefficient	,662**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
		N	100	100
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

Από τον πίνακα, η H_1 φαίνεται να επαληθεύεται καθώς από την χρήση του συντελεστή συσχέτισης Spearman's Rho για της μεταβλητές COVID_επιχείρηση και Δημιουργία_επιχείρησης, βρέθηκε θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση ($r(100)=0.662$, $p=0.000$). Το αποτέλεσμα αυτό σημαίνει πως, όσοι βρίσκονταν σε ετοιμότητα για την ίδρυση μιας νέας επιχείρησης, ήταν αυτή που βλάφθηκαν περισσότερο από την κρίση του COVID-19.

6.2.3 H_2

Η H_2 αφορούσε τον βαθμό διαφοροποίησης των αντιλήψεων περί των λειτουργικών επιβαρύνσεων που θα μπορούσε να προκαλέσει η κρίση του COVID-19 (Μεταβλητή: COVID_λειτουργία) ανάλογα με το ηλικιακό εύρος. Συγκεκριμένα βάσει της H_2 , οι μέσες κατατάξεις (meanranks) θα πρέπει να είναι χαμηλότερες στους νέους και να αυξάνονται καθώς αυξάνεται το ηλικιακό εύρος. Για τον έλεγχο της H_2 θα χρησιμοποιηθεί ο μη παραμετρικός έλεγχος Kruskal-Wallis.

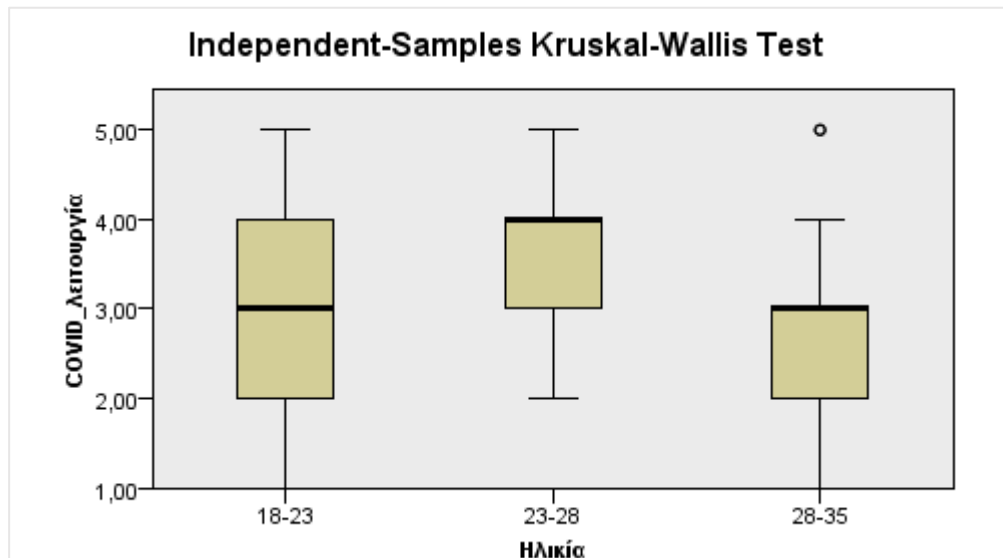
Πίνακας 21: Μέσες κατατάξεις

Ranks		
Ηλικιακή ομάδα	N	Mean Rank
18-23	21	43.05
23-28	51	58.84
28-35	28	40.89

Πίνακας 22: Παραμετρικός έλεγχος Kruskal-Wallis

Kruskal Wallis Results

Total N	100
Test Statistic	9.378
Degrees of Freedom	2
Asymptotic Sig. (2-sided)	.009

Σχήμα 2: Ανεξάρτητες μεταβλητές στον έλεγχο Kruskal-Wallis

Όπως φαίνεται από τους παραπάνω πίνακες και το σχήμα οι μέσες κατατάξεις ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα, διέφεραν, συγκεκριμένα ήταν 43.05, 58.84 και 40.89 για τις ηλικιακές ομάδες 18-23, 23-28 και 28-35 αντίστοιχα. Οι διαφορές αυτές ήταν στατιστικά σημαντικές ($Kruskal-Wallis(2) = 9.378$, $n_1=21$, $n_2=51$, $n_3=28$ και $p=0.009$). Από τα αποτελέσματα του Kruskal-Wallis, η H_2 επιβεβαιώνεται μερικώς ως προς την διαφορετική κατανομή των απαντήσεων, αλλά οι μέσες κατατάξεις προέκυψαν διαφορετικά απ' ότι αναμένονταν, με τις ηλικιακές ομάδες 18-23 και 28-35 να έχουν πολύ χαμηλότερες μέσες κατατάξεις σε σχέση με την ομάδα 23-28. Αυτό σημαίνει πως η ηλικιακή ομάδα 23-28 πιστεύει πιο έντονα στο ότι η κρίση του COVID-19 θα γεννήσει λειτουργικά προβλήματα στις επιχειρήσεις σε σχέση με τους νεότερους (18-23) αλλά και μεγαλύτερος (28-35).

6.2.4 H_3

Η τελευταία ερευνητική υπόθεση H_3 αφορά την διερεύνηση της επίδραση μιας σειράς παραγόντων (μεταβλητών) πάνω στην μελλοντική υλοποίηση της επιχειρηματικής ιδέας. Για τον έλεγχο της H_3 , θα χρησιμοποιηθεί έλεγχος πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης, με το μοντέλο να είναι της μορφής:

Πίνακας 23: Σύνοψη του μοντέλου πολλαπλής παλινδρόμησης

Από τον πίνακα 23, φαίνεται μέτριος βαθμός συσχέτισης $R=0.390$ μεταξύ των μεταβλητών, επίσης το $R^2=0.152$ γεγονός που δείχνει πως η διακύμανση της Υλοποίησης_ιδέας, μπορεί να εξηγηθεί κατά 15.2% από την διακύμανση της των λοιπών μεταβλητών.

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11,114	3	3,705	5,724	,001 ^b
	Residual	62,126	96	,647		
	Total	73,240	99			
a. Εξαρτημένη μεταβλητή: Υλοποίηση_ιδέας						
b. Ανεξάρτητες: (Constant), COVID_λειτουργία, Νομικό_φορολογικό_πλαίσιο, Εκπαίδευση						

Σύμφωνα με τον πίνακα των αποτελεσμάτων του ANOVA το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό ($R^2=0.152$, $df(\text{reg})=3$, $df(\text{res})=96$ και $F=5.742$, $p=0.001$).

Πίνακας 25: Συντελεστές πολλαπλής παλινδρόμησης

Συντελεστές πολλαπλής παλινδρόμησης ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,533	,308		4,970	,000
	Εκπαίδευση	,029	,091	,035	,315	,753
	Νομικό_φορολογικό_πλαίσιο	,163	,096	,190	1,696	,093
	COVID_λειτουργία	,251	,074	,318	3,381	,001
a. Εξαρτημένη μεταβλητή: Υλοποίηση_ιδέας						

Βάσει του πίνακα 25, φαίνεται πως όλες οι εξηγητικές (ανεξάρτητες) μεταβλητές έχουν θετική επίδραση στην εξαρτημένη μεταβλητή της Υλοποίησης_ιδέας, παρόλα αυτά μόνο η μεταβλητή COVID_λειτουργία είναι στατιστικά σημαντική ($b_1=0.029$ και $p_1=0.753$, $b_2=0.163$ και $p_2=0.093$, $b_3=0.251$ και $p_3=0.001$). Η σταθερά του μοντέλου ($b_0=1.533$) ήταν και αυτή στατιστικά σημαντική ($p=0.000$). Η επίδραση της μεταβλητής COVID_λειτουργία είναι μέτρια και στατιστικά σημαντική. Αυτό δείχνει πως η αντίληψη περί των προβλημάτων στην ορθή λειτουργία λόγω COVID-19 στην επιχείρηση δεν επηρεάζει αρνητικά την μακροπρόθεσμη υλοποίηση της ιδέας. Επίσης το νομικό και φορολογικό πλαίσιο αλλά και η έλλειψη εκπαίδευσης δεν επηρεάζουν μακροπρόθεσμα την υλοποίηση της επιχειρηματικής ιδέας.

Κεφάλαιο 7^ο: Συζήτηση - Συμπεράσματα

Στην παρούσα διπλωματική εργασία το βασικό ερώτημα αφορούσε το πόσο επηρεάστηκε η νεανική επιχειρηματική δραστηριότητα από την κρίση του COVID-19, για τον σκοπό αυτό διενεργήθηκε μια έρευνα σε δύο επίπεδα, το πρώτο ήταν θεωρητικό-βιβλιογραφικό και το δεύτερο εμπειρικό. Μέσα από την παράλληλη και συμπληρωματική ερευνητική διαδικασία ανέκυψαν στοιχεία που αποδεικνύουν πως η κρίση της πανδημίας του COVID-19 και των συνεπακόλουθων μέτρων περιορισμού της διασποράς, είχε πρωτόγνωρες συνέπειες για την παγκόσμια οικονομία.

Εκκινώντας από αυτή την διαπίστωση, είναι αναντίρρητο πως η κρίση αυτή δεν θα άφηνε ανέγγιχτες πλευρές της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας. Από τα στοιχεία που προέκυψαν σε επίπεδο βιβλιογραφικό κατέστη σαφές πως η νεανική επιχειρηματικότητα και απασχόληση ενείχαν εκ προοιμίου (προ COVID-19) μια σχετική ανισορροπία ως αγορές. Τα χαρακτηριστικά της νεανικής επιχειρηματικότητας σε Ευρωπαϊκό και Ελληνικό επίπεδο διαφέρουν, η χώρα μας είχε μια από τις μεγαλύτερες ποσοστώσεις επί του συνολικού εργατικού δυναμικού στην ηλικία 20-29, στην προ COVID-19 εποχή. Το ενδιαφέρον είναι πως αυτή η έντονη νεανική επιχειρηματική δραστηριότητα αν και εκ πρώτης όψεως φαντάζει θετική, υπάρχει περίπτωση να εκκινείται από την αδυναμία των νέων να απορροφηθούν από την αγορά εργασίας, καταφεύγοντας αναγκαστικά στην αυτοαπασχόληση και στις ατομικές επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Τα τελευταία χρόνια και πριν την έλευση της πανδημίας η νέα επιχειρηματικότητα και η επιχειρηματικότητα στις νεαρές ηλικίες σημείωνε ανοδική τάση. Η κατάσταση αυτή μεταβλήθηκε με την έλευση της πανδημίας, το εισόδημα των νοικοκυριών μειώθηκε με πέντε στα εννέα να αντιμετωπίζουν πρόβλημα, στην χώρα μας, επικράτησε η τάση του κλεισίματος των επιχειρήσεων έναντι του ανοίγματος με αναλογία ένα προς τέσσερα, ενώ το συντριπτικά τεράστιο 80% δεν αντιλαμβάνεται την πανδημία ως επιχειρηματική ευκαιρία.

Αυτή είναι η παγκόσμια και εθνική κατάσταση που σκιαγραφείται αδρά από τις μεταβολές που έφερε η κρίση του COVID-19, στη παρούσα διπλωματική εργασία, τα δεδομένα αυτά έπρεπε να διακριβωθούν μέσα από μια εμπειρική έρευνα σχετικά μικρού βεληνεκούς, εκατό ατόμων. Υπό την σκέπη των παραπάνω συντάχθηκε το ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε για την υλοποίηση των ερευνητικών σκοπών. Όπως σημειώθηκε παραπάνω το κεντρικό μέλημα της έρευνας ήταν η ανεύρεση του βαθμού στον οποίο η κρίση του COVID-19 διαδραμάτισε ζημιογόνο ρόλο στην νεανική επιχειρηματικότητα. Ως εκ' τούτου συντάχθηκαν τρεις περαιτέρω, συμπληρωματικές, ερευνητικές υποθέσεις για την επιπλέον διάνοιξη του ερευνητικού πεδίου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν την γενικότερη παγκόσμια τάση σχετικά με τις βλαπτικές συνέπειες του COVID-19 στην νεανική επιχειρηματικότητα, αν και υπάρχουν ορισμένες αποκλίσεις σε σημεία. Συνολικά, πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων έδειξε να θέλει να ιδρύσει μια «δικιά του» επιχείρηση, γεγονός συμφυές με την γενική τάση που υπάρχει στην Ελλάδα. Επίσης, μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων δεν είχε καμία αμφιβολία για τις βλαπτικές και ανασταλτικές (ως προς την ίδρυση επιχείρησης) επιπτώσεις της πανδημίας. Παρόλα αυτά και δεδομένης της συνολικής απαισιοδοξίας ως προς το μέλλον της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης, μεγάλο μέρος του δείγματος δεν πτοείται και θεωρεί πως η επιχειρηματική του ιδέα θα υλοποιηθεί μελλοντικά.

Ως προς τα υπόλοιπα αποτελέσματα, οι συμμετέχοντες θεωρούν πως οι νέοι παραμένουν αισιόδοξοι και με έντονη επιθυμία για την δημιουργία δικιάς τους επιχείρησης. Στις ερωτήσεις σχετικά με τις υφιστάμενες νομικές, φορολογικές και εκπαιδευτικές συνθήκες επί ελληνικού εδάφους το δείγμα απάντησε πως τα πλαίσια αυτά δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε, δημιουργώντας προβλήματα και αποτελώντας τροχοπέδη για την νεανική επιχειρηματική ανάπτυξη. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως οι τρεις επικρατέστεροι τομείς μελλοντικής δραστηριοποίησης και ίδρυσης νέων επιχειρήσεων είναι η εστίαση, τα τουριστικά και το λιανεμπόριο, εικόνα που αντιστοιχεί στην συνολική επιχειρηματική και παραγωγική διάρθρωση στην χώρα μας.

Πέραν όμως του τρόπου που το δείγμα απάντησε στις ερωτήσεις και του πως διαμορφώνεται μια εικόνα που επιδέχεται γενικεύσεως στο σύνολο του νέου πληθυσμού, διαμορφώθηκαν τρεις ερευνητικές υποθέσεις, που ελέγχθηκαν με

μεθόδους επαγωγικής στατιστικής. Η πρώτη υπόθεση φιλοδοξούσε να μελετήσει την εικαζόμενη θετική συσχέτιση μεταξύ αυτών που ήταν έτοιμοι να προβούν στην ίδρυση μιας επιχείρησης πριν την πανδημία και αυτών που η πανδημία ανέστειλε τα σχέδια τους. Εκ των στατιστικών ελέγχων προέκυψε συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών που αποδεικνύει πως, επηρεάστηκαν περισσότερο όσοι ήταν πιο έτοιμοι για την δημιουργία μιας νέας επιχείρησης.

Η δεύτερη ερευνητική υπόθεση αποσκοπούσε στην μελέτη της διαφορετικής διάρθρωσης των αντιλήψεων ανάλογα με το ηλικιακό εύρος, σε ζητήματα εκτίμησης των λειτουργικών προβλημάτων που θα γεννά η πανδημία του COVID-19. Η εικαζόμενη διάρθρωση των απαντήσεων, ήταν πως με την άνοδο του ηλικιακού εύρους θα εμφανίζονταν μια πιο απαισιόδοξη στάση και στάση άγχους απέναντι στα λειτουργικά ζητήματα που θα γεννούσε ο COVID-19 σε μια νέα επιχείρηση. Μετά από την διενέργεια των στατιστικών ελέγχων, προέκυψε αποκλίνουσα διάρθρωση στις απαντήσεις (μέση κατάταξη), από την αναμενόμενη, ειδικότερα οι χαμηλότερες και υψηλότερες ηλικιακά ομάδες φάνηκε να έχουν πιο αισιόδοξες αντιλήψεις, αν και αυτές ήταν αρκετά υψηλές στην συνολική κλίμακα, έναντι της μεσαίας ηλικιακής ομάδας. Φαίνεται πως όσοι ανήκουν στο ηλικιακό εύρος 23-28 διατηρούν πιο απαισιόδοξες αντιλήψεις για τα δεδομένα λειτουργικά προβλήματα που γέννησε η πανδημία στις επιχειρήσεις.

Η τελευταία ερευνητική υπόθεση είχε ως στόχο την διερεύνηση των μελλοντικών βλέψεων του δείγματος σε σχέση με την επιθυμία υλοποίησης της επιχειρηματικής ιδέας. Ειδικότερα υπέθετε την αρνητική επίδραση στην υλοποίηση των μελλοντικών σχεδίων των μεταβλητών, του φορολογικού και νομικού πλαισίου, των λειτουργικών προβλημάτων που γεννά η πανδημία αλλά και της εκπαίδευσης. Η τελευταία υπόθεση απορρίφθηκε, αν και το μοντέλο ήταν στατιστικά σημαντικό, καθώς η επίδραση των προγνωστικών μεταβλητών προέκυψε θετική και μη στατιστικά σημαντική για τις μεταβλητές της εκπαίδευσης και της φορολογίας-νομικού πλαισίου. Το ενδιαφέρον αποτέλεσμα ήταν ότι η μεταβλητή για τον COVID προέκυψε θετική και στατιστικά σημαντική, δείχνοντας πως τα λειτουργικά προβλήματα που γέννησε ο COVID δεν φαίνεται να απασχολούν ή να επηρεάζουν τα μακροπρόθεσμα σχέδια για την υλοποίηση της επιχειρηματικής ιδέας.

Εν κατακλείδι, η έρευνα φαίνεται να ταυτίζεται με τα διεθνή δεδομένα που θέλουν την πανδημία του COVID-19 να αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας εν γένει και δη στην νεανική επιχειρηματικότητα. Επίσης είναι αρκετά δυσοίωνο πως όσοι επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημία ήταν αυτοί που σχεδίαζαν να προβούν σε μια επιχειρηματική κίνηση άμεσα. Αυτό μελλοντικά μπορεί να έχει συνέπειες στην νεανική επιχειρηματικότητα αλλά και στους ίδιους του μελλοντικούς νεαρούς επιχειρηματίες. Οι ηλικιακές διαβαθμίσεις φαίνεται να επιδρούν στις αντιλήψεις περί πανδημίας, με όσους ανήκουν στο ηλικιακό εύρος 23-28, να παρουσιάζουν την πιο απαισιόδοξη στάση. Τέλος, παρά τις αντιξοότητες φαίνεται πως οι νέες ηλικίες δεν αποθαρρύνονται ούτε από την έλλειψη εκπαίδευσης σχετικά με τα επιχειρηματικά δρώμενα, ούτε από το νομικό και φορολογικό πλαίσιο, ενώ η πανδημία και τα προβλήματα που γέννησε, μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες και επιδρά θετικά στην υλοποίηση των μελλοντικών επιχειρηματικών σχεδίων.

Βιβλιογραφία

Ahmadi, N., & Seymour, R. (2008). Defining Entrepreneurial Activity. *OECD Statistics Working Papers*. <https://doi.org/10.1787/18152031>

Alam, A. (2019). Youth entrepreneurship: concepts and evidence. *Issue Brief / February 2019*, Office of Global Insight and Policy (UNICEF). Retrieved 30 August 2022, from <https://www.unicef.org/media/72406/file/Youth-entrepreneurship-concepts-and-evidence-issue-brief-2019.pdf>.

Avanceña, A. L., DeLuca, E. K., Iott, B., Mauri, A., Miller, N., Eisenberg, D., & Hutton, D. W. (2021). Income and income inequality are a matter of life and death. what can policymakers do about it? *American Journal of Public Health*, 111(8), 1404–1408. <https://doi.org/10.2105/ajph.2021.306301>

Booker, L. (2013). Encouraging Entrepreneurship: Brazil's Bid in Latin America. *ColumbiaSIPA Journal of International Affairs*, <https://jia.sipa.columbia.edu/online-articles/encouraging-entrepreneurship-brazil%E2%80%99s-bid-latin-america> (accessed on 9 July 2022)

Calderon, G., Iacovone, L., & Juarez, L. (2016). Opportunity versus Necessity: Understanding the Heterogeneity of Female Micro-Entrepreneurs. *The World Bank Economic Review*, lhw010. <https://doi.org/10.1093/wber/lhw010>

Diandra, D., & Azmy, . (2020). Understanding Definition of Entrepreneurship. *Journal of Management Accounting and Economics*. 7. 2020-2383.

Economist Impact (2022). Entrepreneurial dreamsamid global crisis, <https://impact.economist.com/projects/young-voices/> (accessed on 9July 2022)

European Commission (2013), Entrepreneurship in the EU and Beyond, Flash Eurobarometer No. 354, http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_354_en.pdf.

Eurostat (2018). Labour Force Survey, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database> (accessed on 10July 2022)

Gaskell, A. (2021). Teaching Entrepreneurship in Brazil in the Wake of Covid-19, Forbes, <https://www.forbes.com/sites/adigaskell/2021/05/19/teachingentrepreneurship-in-brazil-in-the-wake-of-covid-19/?sh=27c6a853264d> (accessed on 9 July 2022)

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (2018). Special tabulations of the 2013-17 adult population surveys from the Global Entrepreneurship Monitor

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (2021). 2020-2021 Global Report, page 17, <https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report>(accessed on 9July 2022)

Global Entrepreneurship Monitor. (2019). GEM 2018/2019 Global Report.

Gompers, P., & Wang, S. (2017). Diversity in innovation. <https://doi.org/10.3386/w23082>

Goswami, A., Medvedev, D., & Olafsen, E. (2018). High-growth firms Fiction, and Policy Options for Emerging Economies. World Bank.

Grimm, M., Grimm, M., Knorringa, P., & Lay, J. (2012). *Constrained Gazelles*. The World Bank.

Håkansson, A. (2013). Portal of research methods and methodologies for researchprojects and degree projects. In The 2013 World Congress in ComputerScience, Computer Engineering, and Applied Computing WORLDCOMP2013; Las Vegas, Nevada, USA, 22-25 July (pp. 67-73). CSREA Press USA.

International Labour Organization (ILO) (2020α). ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Sixth edition, <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--->

dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_755910.pdf (accessed on 9July 2022)

International Labour Organization (ILO) (2020β). Youth & COVID-19: Impacts on jobs, education, rights and mental well-being, https://www.ilo.org/global/topics/youthemployment/publications/WCMS_753026/lang--en/index.htm(accessed on 9July 2022)

Kantis, H., Federico, J., & Trajtenberg, L. (2012). Latin American Middle-Class Entrepreneurs and Their Firms: A Regional View and International Comparison. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2156786>

Kruger, M. (2004). Creativity in the entrepreneurship domain. *Univeristy Of Pretoria*. Retrieved 10 July 2022, from <https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/27491/Complete.pdf?sequence=11>.

McKenzie, D., & Sansone, D. (2019). Predicting entrepreneurial success is hard: Evidence from a business plan competition in Nigeria. *Journal Of Development Economics*, 141, 102369. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2019.07.002>

Nassif, V., Ghobril, A., & Silva, N. (2010). Understanding the entrepreneurial process: a dynamic approach. *BAR - Brazilian Administration Review*, 7(2), 213-226. <https://doi.org/10.1590/s1807-76922010000200007>

Neuman, W. L. (2014). Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches: Pearson New International Edition. Pearson Education Limited.

OECD (2021α). OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2021, Chapter 1: SME and entrepreneurship performance in time of COVID-19, <https://www.oecdilibrary.org/sites/6039c015en/index.html?itemId=/content/component/6039c015-en>(accessed on 9July 2022)

OECD (2021β). Young people's concerns during COVID-19: Results from risks that matter 2020, pages 2, 5, and 6, https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1099_1099612-0juxn9ttthe&title=Young-people-s-concerns-during-COVID-19-Results-from-Risks-That-Matter-2020 (accessed on 9July 2022)

OECD/EU (2017). The Missing Entrepreneurs 2017: Policies for Inclusive Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/9789264283602-en>

Robb, A., Valerio, A., & Parton, B. (2014). *Entrepreneurship education and training*. World Bank.

Schoar, A. (2010). The Divide between Subsistence and Transformational Entrepreneurship. *Innovation Policy And The Economy*, 10, 57-81. <https://doi.org/10.1086/605853>

Schoar, A. (2010). The Divide between Subsistence and Transformational Entrepreneurship. *Innovation Policy And The Economy*, 10, 57-81. <https://doi.org/10.1086/605853>

Slevitch, L. "Qualitative and quantitative methodologies compared: Ontological and epistemological perspectives." *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism* 12.1 (2011): 73-81.

Stott, M. (2021). How Latin America became tech's next big frontier. *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/5440b1cf-3523-4a4d-96bc-07a2c2132069> (accessed on 9 July 2022)

Varma, P., Junge, M., Meaklim, H., & Jackson, M. L. (2021). Younger people are more vulnerable to stress, anxiety and depression during COVID-19 pandemic: A Global Cross-sectional survey. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 109, 110236. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2020.110236>

Wolfe, J., Jones J., Cooper D. (2018) 'Fair work week' laws help more than 1.8 million workers, Economic Policy Institute, <https://www.epi.org/publication/fair-workweek-laws-help-more-than-1-8-million-workers/>

ΕΛΣΤΑΤ (2022). Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, <https://www.statistics.gr/documents/20181/da733925-dcb0-f1fb-727c-835e68d582b7> (accessed on 9 July 2022)

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία;*, Εκδόσεις Κριτική.

IOBE (2021). Τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, Τεύχος 4ο/2021, http://iobe.gr/docs/pub/RLS_31012022_PRS_GR.pdf(accessed on 9 July 2022)

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

Ερώτηση 1: Φύλο

Αντρας ☐

Γυναίκα ☐

Ερώτηση 2: Ηλικία

18-23 ☐

23-28 ☐

28-35 ☐

Ερώτηση 3: Επίπεδο εκπαίδευσης

Βασική εκπαίδευση (Δημοτικό σχολείο) ☐

Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) ☐

Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) ☐

Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση μη Πανεπιστημιακή (IEK) ☐

Πανεπιστημιακή εκπαίδευση (ΑΕΙ,ΤΕΙ) ☐

Μεταπτυχιακή εκπαίδευση (MSCs,PHDs) ☐

Ερώτηση 4: Θα θέλατε να δημιουργήσετε κάποια δικιά σας επιχείρηση;

Ναι ☐

Όχι ☐

Μάλλον ναι ☐

Μάλλον όχι ☐

Ερώτηση 5: Σε τι βαθμό επηρέασε η πρόσφατη κρίση του Covid-19 τα σχέδια σας για την δημιουργία επιχείρησης;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐

Ερώτηση 6: Σε τι βαθμό ήσασταν έτοιμοι για να ξεκινήσετε την δημιουργία επιχείρησης πριν ξεσπάσει η κρίση του Covid-19;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐

Ερώτηση 7: Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι θα επηρεάσει την ορθή λειτουργία της, εφόσον δημιουργήσετε την επιχείρηση σας, η κρίση του Covid-19;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐

Ερώτηση 8: Θεωρείτε ότι θα καταφέρετε να υλοποιήσετε την επιχειρηματική σας ιδέα στο μέλλον;

Ναι ☐

Όχι ☐

Μάλλον ναι ☐

Μάλλον όχι ☐

Ερώτηση 9: Πόσο αισιόδοξα θεωρείτε ότι αντιμετωπίζουν οι νέοι την πιθανότητα δημιουργίας μιας δικιάς τους επιχείρησης από την αρχή;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐

Ερώτηση 10: Πόσο ευνοϊκά θεωρείτε ότι είναι τα νομικά και φορολογικά πλαίσια για την δημιουργία μίας νέας επιχείρησης στην Ελλάδα;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐

Ερώτηση 11: Ποιο είναι το αντικείμενο που θα σας ενδιέφερε περισσότερο για την δημιουργία μίας νέας επιχείρησης;

Ελεύθερος επαγγελματίας (Ιατρός, Μηχανικός, κ.α.) ☐

Λιανεμπόριο ☐

Παραγωγική βιομηχανία ☐

Εστίαση ☐

Ξενοδοχειακά ☐

Τέχνες ☐

Άλλο ☐

Ερώτηση 12: Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι οι νέοι θέλουν να δημιουργήσουν μια δικιά τους επιχείρηση;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐

Ερώτηση 13: Τι θα πρέπει να αλλάξει ώστε να δώσει μεγαλύτερη ευελιξία για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων; (Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια)

Φορολογία ☐

Μεγαλύτερες χρηματοδοτικές ευκαιρίες ☐

Γραφειοκρατία ☐

Κορεσμός σε συγκεκριμένους κλάδους επιχειρήσεων ☐

Άλλο ☐

Ερώτηση 14: Πιστεύετε ότι στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό θα έχετε περισσότερες ευκαιρίες ανάπτυξης της επιχειρηματικής σας ιδέας;

Ελλάδα ☐

Εξωτερικό ☐

Ερώτηση 15: Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι υπάρχει η κατάλληλη εκπαίδευση, καθοδήγηση και ώθηση στην Ελλάδα για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων;

Καθόλου ☐

Λίγο ☐

Ούτε λίγο, ούτε πολύ ☐

Πολύ ☐

Πάρα πολύ ☐